Veselka

Poštarina u gotovom plaćena!

ŽIVOT

MCMXXVI.

Sadržaj 6. broja:

I. Lindworsky D. I., Kauzalno mišljenje i primitivni ljudi Str. 321 — **E. Springer D. I.**, Anđeoski hljeb 327. — Rabindranath Tagore 332. — **P. S.**, Kako su Focija proglasili svecem? 343. — **A. Alfirević D. I.**, Sadašnjost i budućnost katoličkih misija 346. — Internacijonalno framasunstvo 350. — **A. Dugré D. I.**, Katolička Crkva u Kanadi 354. — Kakva je škola bez pouke u vjeri 357. — **G.**, Zar je uistinu čovjek potekao od životinje? 359. — **B.**, Don Bosco i Viktor Hugo 363. — **P. B.**, Himba pod plaštem patriotizma u Meksiku 366. — **B.**, Naše se vrijeme vraća u pogansko nećudoređe368. — Smjernice katoličkih načela i rada 371. — Svijetli primjeri 373. — Fiat lux! 374. — Bilješke 277. — Hrvatska bibliografija 380. — Sadržaj g. 1926. Str. 383.

IZLAZI U ZAGREBU SVAKI DRUGI MJESEC.

22788

Uredništvo i uprava »ŽIVOTA«: Zagreb, Palmotićeva ulica 31.
Urednik A. Alfirević D. I. — Zagreb, Palmotić 33.

PRETPLATA 36 DINARA.

OMLADINI 25 DINARA.

Pojedini broj 6 Dinara — Zagreb I.—147. Palmotić 33.

POZOR! POZOR!

GOSPODARI,

Trgovci, Zanatljije, Privrednici i činovnici:
Čuvajte svoju imovinu od šteta požara i groma osiguranjem kod potpuno domaćega:
„Uzajamno-osiguravajućega društva u Ljubljani"

Podružnica: Zagreb, Hatzova 12 Tel. 25-57.
Osiguravajte si glavnice za starost, miraz djeci putem životnoga osiguranja. Uvjeti veoma povoljni.
Uzajamno osiguravajuće društvo u Ljubljani kao domaće i jedino utemeljeno je **strogo na principu uzajamnosti — za to pruža potpunu garanciju osiguranicima.**
Zastupnici i akvizitori, imadu dobru i stalnu zaradu. — Sve upute i obavjesti daje: Podružnica u Zagrebu, Hatzova 12. Tel. 25-57, te glavna zastupstva: Sušak, Sisak, Kostajnica, Bos. Novi, Bjelovar, Varaždin, Osijek, Sombor, Nova gradiška, Požega, General. zastup. Filijal Beograd, te svi mjesni povjerenici i akvizitori. Traže se za uposlenje dobre i marljive i poštene akvizitore pod veoma dobrim uvjetima. —

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

Centrala: Zagreb, Ilica 5, u vlastitoj zgradi. Podružnice po svim ovdjašnjim mjestima.

Prima uloške na knjižice i tekuće račune uz vrlo povoljne uvjete. Bavi se svim poslovima, koje spadaju u bankovnu i mjenjačku struku. Kupuje i prodaje sve vrsti novca.

ŽIVOT

BR. VI. STUDENI 1926. GOD. 1926.

Kauzalno mišljenje i primitivni ljudi.

Pisac je izvrsni psiholog. Uvažavaju ga svi eksperimentalni psiholozi. On je dao našem listu govor, koji je govorio 18. IX. 1925. na etnološkom kongresu u Milanu.

Etnologija ne može da uspješno djeluje bez psihologije, pa je pozivlje u pomoć u svojem radu. Tako je za nju vrlo važno, što veli psihologija o kauzalnom mišljenju i njegovu razvitku. Ja ću iznijeti, što kaže današnja eksperimentalna psihologija o tom mišljenju, i kako ćemo to primjeniti na etnologiju.

Najprije nekoliko činjenica. Nesreća je snašla primitivne ljude. U čas je gotov zaključak! Krivac je brod s tri dimnjaka, koji je jučer prošao pokraj njihove obale, jer su oni doslije vidjeli samo parobrode s dva dimnjaka. Pojavi se pošast u marvi. Tko je tome kriv? Misijonari, koji su tekar došli, pa nose duge talare. Ti primitivni ljudi regbi sve i sva dovode u kauzalni odnos. Najčudnije je to, što svugdje vide mistične uzroke. To svjedoče čarolije; n. pr. misle, da će ubiti neprijatelja, ako rane njegovu sliku.

Kako da to p r o t u m a č i m o? Etnolozi nejednako tumače, ali nam uopće ne udovoljavaju svojim tumačenjem. Stariji su istraživači izvodili iz navedenih činjenica i radikalnu razliku duševnih funkcija u primitivnih i u modernih ljudi. Drugi su u tome vidjeli evoluciju i prelaz od životinje k čovjeku. Treći opet pod utjecajem Wundtovim[1] govore o prevlasti asocijacijâ. Četvrti, natrunjeni Kantiznom, vele, da su kategorije »uzrok — posljedica« drugčije konstruirane kod primitivnih ljudi nego li kod današnjih. Ni moderni psiholozi, koji su daleko od eksperimentalne psihologije, ne idu dalje od fraze (n. pr. slabost energije mišljenja; nemoć da se duh. moć razvije u stalnom času). Izuzetkom je Barlett[2]. I ako pobliže ne dokazuje svoje teze, misli ovako: Primitivni ljudi imaju duševne moći kao i mi, a razne ih životne okolnosti dovedu dotle, da se nešto odalečuju od naših moći.

Ovdje ne kanim kritizirati razna mišljenja i tumačenja, nego ću iznijeti što uči o tome današnja eksperimentalna psihologija.

---

[1] Kaftkas Handbuch der vergleichenden Psychologie.
[2] Psychology and Primitive Cultur, Cambridge 1923.

1. Pogreške u zaključivanju mogu postajati i s kauzalnim mišljenjem.

Ako u prirodoslovlju vješti psiholog opazi koju abnormalnost u duševnome životu, odmah pita: kada izostaje neka pojava, da li uopće funkcija, normalnog života, ne manjka kod ovjeka koji abnormalno reagira. Tako tumače i n. pr. slijepoću time, što nema nekih vidnih organa. Ne fali li tako i kod primitivnih ljudi uzročno mišljenje, kada griješe protiv logike? Možda im fali to mišljenje, jer se u njima nije još razvila ta visoka funkcija »u evoluciju od životinje do čovjeka«? Ta funkcija sigurno ne manjka, kako to možemo i dokazati.

Ako mi primitivne ljude iškolujemo u svojim školama od rane mladosti, ne ćemo opaziti pomanjkanje kauzalnog mišljenja. Životinju pak ni najvećim naporom ne ćemo navesti na kauzalno shvaćanje. U ostalom promotrimo primitivnog čovjeka u svakidašnjem mu životu, n. pr. kako pripravlja jelo, što radi u lovu, pa ćemo svuda opaziti kauzalno shvaćanje. Abnormalnosti se u tom shvaćanju javljaju vazda kod nekih izvanrednih prilika, koje su manje protumačive.

Dakle pogreške u kauzalnom shvaćanju ne dokazuju, da primitivni ljudi tog shvaćanja nemaju.

2. Nema ni alteracija u kauzalnoj funkciji mišljenja.

Nije li shvaćanje primitivnog čovjeka u nekoj a l t e r a c i j i? Nije li tu kakova disfunkcija, t. j. funkcija koja slabo djeluje uslijed prirođene koje pogreške?

Na to mogu da niječno odgovorim i to na temelju pokusâ zadnjih godina. Pokusi jamče, da kod evropejske školske djece nalazimo u kauzalnom mišljenju iste pogreške, koje nalazimo kod primitivnih ljudi.[3] I te pogreške vidimo kod normalne djece. Kako dakle te pogreške kod evropske djece ne pokazuju alteracija ili abnormalnosti u mišljenju, tako ni kod primitivnih ljudi nema alteracije.

3. Primitivni ljudi i njihovo mistično shvaćanje.

Početnik u etnologiji lako shvati primitivne ljude kao duševnu djecu. Taj je paralelizam samo donekle opravdan. Primitivni ljudi ne vladaju se poput djece, n. pr. u vitalnim interesima. Uopće im je vladanje drugačije. Drukčije n. pr. pjevaju djeca, a drukčije primitivni čovjek. I stoga ne smijemo kazati, da se primitivni ljudi nalaze u zaostalom stanju, jer se drukčije vladaju. To vrijedi i za kauzalno mišljenje. — Dakako, primitivni ljudi imaju s v o j e s h v a ć a n j e. U njih je mistični elemenat ojačao; nešto čarobno lako upliću u kauzalnu

[3] C. Raspe, Kindliche Selbstbeobachtung u. Theorienbildung. Zeitschrift für angewandte Psyhologie 1924, 302—328.

vezu. Ipak ta oznaka n e g o s p o d a r i njihovim duševnim životom, kako to nalazimo kod praznovjerničkih običaja kulturnih naroda. — Stoga je Levy-Bruhl nazvao kauzalno shvaćanje primitivnih ljudi mističnim; čak ga time i tumači. No što je dobio s tim nazovom? Psiholog ne poznaje duševne funkcije, koje unaprijed smjeraju na stalne osobite predmete ili bi se baš njima ograničili. Mistično bi mišljenje stoga značilo: Mišljenje se često obraća k mističnim predmetima. Drugim riječima: Levy-Bruhl samo opisuje činjenice a ne tumači ih. Induktivnim putem ne možemo protumačiti ovog mističnog mišljenja i ako upotrijebimo sav etnološki materijal. Naprotiv će nam deduktivnim putem to mišjenje biti jasnim, ako se oslonimo na činjenice psihologije mišljenja i promotrimo postanak kauzalnog mišljenja i njegov razvitak. No to na etnologa, a ne na psihologa, spada da primjeni sve pojedinosti na primitivne narode.

4. O kauzalnom mišljenju.

Etnologa više zanima razvitak kauzalnog mišljenja, nego li njegov p o č e t a k. Ipak se moramo osvrnuti na njega, jer ima krivih mišljenja o njemu, a to spada u našu raspravu. Ogledajmo kauzalno mišljenje.

Svi naši pojmovi nastaju iz doživljaja, direkte ili indirekte. — Temelj je kauzalnog pojma naše vlastitosti nutarnje htijenje. Naš »Ja« mijenja svoje nutarnje stanovište. Eksperimentalna psihologija jamči za ovo shvaćanje (J. Lindworsky, Der Wille, Leipzig 1923). Barem njemački eksperimentalni psiholozi (koji su to nijekali pred 10 godina) priznaju sada većinom doživljaj n u t a r n j e g d j e l o v a n j a (t. j. da je htijenje elementarna funkcija).

Prvi stupanj k početku kauzalnog mišljenja (tu ne mislim na vremenom odijeljen stupanj, nego na ograničene doživljaje, raznog zapletaja; doživljaje, koje mi uistinu prolazimo i na koje se oslanja naše kauzalno shvaćanje) proživljujemo u k r e t n j i m i š i c a. Svejedno je, kako te kretnje mišica ovise o našoj volji; ta je kretnja za sveg izvoda ipak htjeta kretnja; tu kretnju nekako volja oživljuje.

Drugim je stupnjem doživljaj, pri kome se kod kretnje nešto mijenja u v a n j s k o m s v i j e t u. Tako n. pr. uslijed htijenja uzimamo kamen i mijenjamo mu položaj.

Treći stupanj: Već je Hume pravo opazio, da mi nemožemo neposredno zamjetiti, da i drugi subjekti uzročno djeluju. No ako tko na pr. pomakne kamen kao i mi, odmah spoznajemo jednakost tih događaja. Djelomično vidimo iste kretnje a djelomično popunjujemo do jednakosti ono, što smo vidjeli. Da drugi voljom djuluje pri svom činu, toga ne opažamo. Ni dijete ni odrasao čovjek ne doznaje toga analogijom kako su to prije nekoji psiholozi tvrdili, nego prema zakonima kompleksnog popunjenja doživljujemo spontano u opaženom

kompleksu biće s htijenjem (voljom). Naša je volja, koju mi nekako doživljujemo u drugome. Ovaj postupak nije logički točan i dovodi do mnogih krivih sudova. Ipak tako obično mislimo i sudimo. Logična je ispravnost za nas »cura posterior«. Najprije nas zanima događaj; korektura nadolazi kasnije. (Lindworsky, Experim. Psyhologie, Kempten 1923.). Tako upoznajemo vanjske kretnje ljudi i životinja i u glavnom ispravno.

Kad smo tako nekoliko puta spoznali te učinke, nastaje u nama ne pojam o uzroku, jer o tome ne govorim nego shema o kauzalnoj ovisnosti. To je zakon reprodukcije, po kome one ne idu od pojedinosti na općenito, nego obratno. Pomoću takovih shema uopće djelujemo.[4] Evo jedan primjer, kako silazimo od općenitosti na pojedinost.

Čim primitivni čovjek opazi nekoga da maše sjekirom ili konja da kopitom tuče, odmah primjenjuje opću shemu o uzroku i učinku, koji je stekao svojim iskustvom. I mi u takovim slučajevima tražimo uzrok i učinak. Ako ga ne opazimo, onda sami upotpunjujemo shemu u predodžbi. No odakle? Iz predašnjeg iskustva.[5]

5. Od učinka k uzroku.

Evo, to je konkretni razvitak našeg uzročnog mišljenja, ako ga shematički promotrimo na temelju iskustva a ne pomoću spekulacije. Tako spoznaju praktično i sveučilišni profesori skroz primitivno. No ta spoznaja i dalje seže, čak do toga, što se nalazi izvan individualnog doživljaja. Na pr. primitivni čovjek vidi trag noge. Odmah mu se nameće shema »Stopa-učinak, pješak-uzrok«. Ta je shema općenita. No zatim on ogleda stopu i spoznaje, da je tuda prošao čovjek; pače opazi, da su na lijevoj stopi samo 4 prsta. Tako se njegova shema sada specijalizira. I ako on nije doslije nikada vidio čovjeka s 4 prsta na nozi, njegovo ga kauzalno mišljenje dovodi do spoznaje, koja je iznad njegova osobnog iskustva. Možda je tu i pogrešio u zaključku, jer su mogla dva prsta srasti. No to ne spada na stvar. Ako on kasnije susretne čovjeka s takovom nogom, lako će popraviti svoju pogrešku.

Ovim načinom mišljenja dolazi primitivni čovjek, da prihvati jedno ili valjda više nadsvjetskih bića. Ta kako po bačenom kopilju spoznaje kopljanika, jednako logički spoznaje i uzročnika, koji sijeva iznad oblaka. Tako se sve zbiva prema psihološkim zakonima, koje poznajemo.

[4] Lindworsky, Das schlüssfolgende Denken, Freiburg 1916.

[5] Cfr. Otto Selz, Die Gesetze des geordneten Denkverlaufes, Stuttgart 1913. Zur Psyhologie des produktiven Denkens u. Irtumms, Bonn 1923.

6. Natprirodni red i kauzalno mišljenje.

Promotrimo sada, kao se natprirodni faktor nalazi u kauzalnom mišljenju primitivnog čovjeka.

Ima situacijâ, koje lako pregledamo, a ima ih opet, kojih ne možemo pregledati. Primjer prve vrsti, jest gibanje kugle na biljaru, a druge vrijeme. O vremenu izobrazovani ljudi ne zaključuju sa sigurnošću. Drukčije ne čine ni primitivni ljudi. Ali i jedni i drugi sude kategorički u preglednoj situaciji. Takovih preglednih situacija ima primitivni čovjek više nego li mi. To je činjenica: historički se može dokazati, da se kod kulturnih naroda smanjuje uvjerenje o pregledbi situacija. To se uvjerenje smanjuje to više, što više napredujemo u znanju. To se uvjerenje razvija do aksioma, koji svršava u skeptičnom »Tko zna?«

Ta nam činjenica tumači, zašto mišljenje primitivnog čovjeka postaje mistično, t. j. on prečesto nešto pripisuje nadsvjetskom uzroku. Pojavi se na pr. pošast među domaćim životinjama. Primitivni čovjek sudi sada: Životinje su bile zdrave; nijesu ništa nezdravo pojele, vazda su mi bile na oku i vidljivi ih neprijatelj nije okužio; dakle ih je okužio nevidljivi neprijatelj. Tako sudi taj čovjek pomoću kauzalne sheme. I to često sudi, jer ga to kauzalno suđenje vodi k nevidljivim silama Dakle mišljenje primitivnog čovjeka ne mora stoga biti mistično, jer se odalečuje od našega, nego stoga jer okolnosti primitivnom čovjeku ne daju drugoga dovoljnog razloga. Uz to djeluju dakako . prirodne sklonosti kod nekih rasa jače, pa i te pospješuju takovo suđenje. Rasa na pr. koja se boji prirodnih pojava, pripisat će to lakše neke pojave višim silama. Zato je zadaća etnologa, da istraži kako se kod koje rase pokrivaju mistična mišljenja i čuvstvena osjetljivost.

Mistično mišljenje dovodi do nekih nastranosti. No i te su nam jesne, ako držimo pred očima mistični elemenat. Kad je primitivni čovjek zaključio, da mu je životinje okužio nevidljivi neprijatelj, odmah će dalje istraživati; tko je rasrdio to nadnaravno biće. Mislit će na sve i sva, dok napokon nepripiše toga misijonarima. To nam ne svjedoči, da je primitivni čovjek zaostao u svom mišljenju. Naprotiv to nam jamči, da on energično slijedi svoje kauzalno shvaćanje. No još se valja osvrnuti na jednu stvar.

Na moralnom području nemamo tako lako preglednih situacija kao na fizikalnom. Volja i ćud su u moralnim stvarima gotovo sve. Stariji su psiholozi to pripisivali fantaziji. Što tko želi to rado i vjeruje, pak stoga sebi želi dobro a lako pripiše neprijatelju sve zlo. Tu se često i obrazovani čovjek ne drži zahtjeva kauzalnog mišljenja.

Riječ u jednu: Kauzalno mišljenje primitivnog čovjeka zaostaje kao i kod djece, pa je ono svoje

vrsti, osobito mistično. Ono je logično, ali ga prati veliko neznanje prirodnih uzroka.

7. Čarolije i kauzalno suđenje.

Ako primitivni čovjek kauzalno sudi baš kao i mi, kako se moglo pojaviti i tako raširiti kod njega praznovjerje?

I u kulturnih naroda ima žalibože praznovjerja. Tako nitko neće da uđe ni u najboljem hotelu u sobu broj 13. Bezbroj je tih gluposti. Praznovjerje i čarobnjaštvo raste, gdje nema prave vjere i gdje je nemoć veća. Saberimo na pr. moderne bezvjerce, koji su bez prirodoslovne obrazovanosti i koji si nemogu socijalno, tehnički i liječnički pomoći. Što će se dogoditi? Uteći će se praznovjerju i čarolijama baš kao i primitivni čovjek.

Drugo je pitanje: Kako nastaju čarobnjački običaji? To je teško označiti i kod Evropljana, kod našeg puka. Pa ipak ne ćemo kazati, da naš puk ne misli normalno. Dakle ne smijemo toga reći ni o primitivnom čovjeku.

I ako etnolog rijetko kada može da dođe do postanka nekog običaja, to psiholog može ipak označiti jedan mogući put, na kome se normalan čovjek hvata čarolija. Čovjek ne vidi učinka, pa ga želi. Polazi od anticipirane sheme: Želi da mu natprirodna sila podijeli kakav učinak. Od ove je želje do molitve samo jedan korak, kao i do velikih kretnja. Tako na kuglani igrač vrti rukom, i ako je kugla već izletila iz nje. Dječak nišani štapom, ako je govor o puški. A primitivni čovjek baca pijesak ili pepeo u vis, kad željno očekuje kišu. Hoće da tako izreče nevidljivom biću svoje želje. Ako se to češće opetuje, onda prema zakonu izlučenja ispadne misao, da je ono bacanje izraz molitve. Ako to bacanje i drugi stanu oponašati, bit će im to samo sredstvom, kojim misle postići željeni cilj. Čarolija je gotova. Uz to po malo iščezne misao, da uspjeh valja pripisati prirodnoj sili, pa eto ti onda formalizma ili mekanizma u čarolijama.

8. Svršetak.

Da svršimo: Primitivni ljudi imaju istu duševnu sposobnost, da kauzalno sude kao i mi. To vrijedi o svemu mišljenju, jer se sve obavlja po istoj metodi. To nam pokazuje eksperimentalna psihologija. Gdje se dakle mišljenje kod primitivnih ljudi odalečuje u svom sudu, to valja pripisivati životnim okolnostima, koje su drukčije nego li kod kulturnih naroda. Za etnologa je sigurno: duša primitivnih ljudi nije načelno zapečaćena knjiga. Mi je možemo shvatiti.

I. Lindworsky D. I. (Köln).

Anđeoski hljeb.

Euharistiju zovemo anđeoskim hljebom. Tako su je zvali i sv. Oci. Jednako je zovemo, ali drukčije shvaćamo. Oci je shvaćaju duboko, naše doba plitko. Sada slušamo, gdje se govori: Euharistiju nazivljemo anđeoskim kruhom, jer je ona hranom čistih duša; samo je onaj može jesti, koji nema teškoga grijeha na duši, te je tako anđeo. Oci pak ovako misle: Svaki duh, osim Boga, pa i anđeli trebaju hrane. Anđeoska hrana, koja utišava čežnju anđelâ i daje im vječni, božanski život, jest Sin Božji, Riječ u kojoj je svjetlost i život. Da se i mi mognemo hraniti ovim anđeoskim hljebom, Riječ je postala tijelom i uzela u Euharistiji oblike kruha. Tako ljudi i anđeli jedu isti kruh; anđeli ga jedu u njegovom božanstvu, mi u ovom zemaljskom životu prema njegovom čovječanstvu u Euharistiji, pa tako nama i njima daje božanski život.

Pogledajmo pobliže ovo shvaćanje. Ono sadržaje krasan odlomak uzvišene teologije svetih Otaca, koji je danas nažalost gotovo nepoznat. Na euharistijskom je kongresu u Beču (1912.) govorio münchenski nadbiskup i kasniji kardinal Bettinger o »Euharistiji kao anđeoskom hljebu«. Napeto sam očekivao, hoće li spomenuti shvaćanje sv. Otaca. Ali o tom nije rekao ni jedne riječi. Možda mu je stvar bila nepoznata. I u modernim knjigama uzalud ćeš je tražiti. To nam još jačim razlogom, da se zanimamo za ovo pitanje.

1. Svi duhovi osim Boga, pa i anđeli trebaju hljeb, koji će utišati njihovu čežnju, a to je Bog.

Ljudi i anđeli gladuju i žeđaju, a to utišati može samo neizmjerno dobro, t. j. Bog.

Drukčije je kod životinja. Kad magarac ima pred sobom sijena i vode, on je sasvim zadovoljan. On se dade časovitom uživanju i ne misli na što drugo, niti na budućnost, da li će imati vazda hrane ili ne. Čovjek pak shvaća, pa i kada uživa, da je nevoljno i prolazno dobro pred njim, te ga ne može da zadovolji, nego njegova čežnja ide za nečim drugim i višim. Razlika između ćutilne spoznaje, kako je ima životinja, i duhovne spoznaje čovječje jest upravo ta: Ćutilo se drži pojedinosti (vidi ovu boju, čuje ovaj glas, ćuti ovu ugodnost, ovu bol) i slično je životinji, koja puza po zemlji i to s malim vidikom. Naprotiv ljudska duša shvaća u svojoj duhovnoj spoznaji ono, što je općenito, što obuhvaća sva dobra. Tu je svaki pojedini užitak nevoljan i malen prema dobru, koje je iznad mnogih dobara. Duhovna je spoznaja slična orlu, koji se diže u zračne visine i odanle gleda neome-

đene daljine. Duh gleda tako daleko, da dopire iznad svih ograničenih dobara, pa da njegov pogled može zasititi samo neizmjerno dobro, Bog. Zato naš duh i gladuje po svojoj prirodi za ovim neizmjernim dobrom, Bogom. Ovu čežnju, ovu glad ne može utažiti ograničeno dobro. Tako bi bilo već u prirodnom redu. Milost pak ne uništava prirode nego je usavršuje. Milost podaje duši još veću čežnju za Bogom, čežnju za tim, da potpuno upozna neizmjernog Boga, kako će to biti u gledanju lica Božjeg. Bog je eto tako hljeb duše. Ni kod anđela nije drukčije. I njegovu čežnju može utažiti samo gledanje Božje. I anđeo žudi za ovim hljebom. »Ne živi« veli sv. Augustin«, o drugom čovjek a opet o drugom anđeo« (In ps. 134 n. 5; Migne 37, 1742). Tako trebaju svi duhovi hljeb, koji je Bog. »Tko ne treba kruha« opet veli Augustin, »jest Bog. Samo kruh ne treba kruha. Ta on je kruh naše duše, pa ne treba drugog kruha, nego je sam sebi dovoljan i nas hrani« (Sermo 389 n. I; Migne 39, 1702).

Bog je dakle hljeb anđeoski i svih blaženih duhova.

2. Vječna je Riječ anđeoski hljeb.

Po Riječi je sve postalo, sve stvoreno. Po njoj je i blaženstvo. U njoj je svjetlost, a ta jest svjetlost, ta spoznaja, hrana duše. Ova vječna Riječ veli: »Ja sam put, istina i život. Nitko ne dolazi k Ocu do po meni« (Iv. 14, 6). Ona je put k Ocu, koji bez ovog puta za nas »prebiva u svijetlu, kojemu se ne može pristupiti« (I Tim. 6, 16). Krist je istina, pa se u njemu samo može vidjeti sva istina. On je život, vječni život, koji je u spoznaji Oca i Sina, kako čitamo u molitvi velikog svećenika: »A ovo je život vječni, da upoznadu tebe jedinoga Boga istinitoga i koga si poslao Isusa Krista« (Iv. I., 3). Samo preko Isusa možemo doći do ovog života, spoznaje. Jer »nitko ne zna Sina nego Otac, niti tko zna Oca nego Sin, i komu Sin hoće objaviti« (Mat. 11, 27). Sin je dakle, koji posreduje u spoznaji i utažuje glad i žeđu duša: »(Blaženi) ne će ogladnjeti ni ožednjeti, jer Janje, koje je nasred prijestolja, past će ih, i uputiti će ih na izvore žive vode«. (Otkriv. 7, 16—17).

Tako su umovali i sv. Oci na temelju sv. pisma. Origenes piše, da je Krist kazao: »Tko mene vidi, vidi i Oca«, ali ne i obratno: »Tko vidi Oca, vidi i mene«, pa nadodaje: »Tko vidi Riječ Božju, vidi Boga; od Sina se diže k Ocu, jer nije moguće vidjeti Boga bez Riječi... Nije moguće vidjeti Boga Mudrosti, ako nas ne vodi Mudrost« (In Joan. tom 19 n. I, Mign G 14, 536 BC). — Ćiril Aleksandrijski tumači riječi »Po njoj (Riječi) je sve učinjeno« ovako: »Neka nitko ne misli, da ćemo u drugom životu biti dionici Očevi osim po Sinu... I onda će nam Otac biti po Sinu naš život, nepropadljivost, veselje, svetost, moć i sve što je obećano svecima«. (Thesaurus, Assertio 29; Migne G 75, 433 C). — Sv. Isidor Seviljski piše: »Anđeli spoznaju sve stvari u Riječi Božjoj, prije nego li jesu (Sententiae I n 17; Migne L 83, 556). Prilično često to izriče i sv. Augustin. On razlikuje kod anđelâ večernju i jutarnju spoznaju. U večernjoj spoznaji spoznaju anđeli stvari u sebi. Te su tamne i bezbojne. U nutarnjoj spoznaji gledaju stvari u Riječi. Te rasvjetljuje bistra svjetlost. »Sveti anđeli ne spoznaju Boga pomoću čuvne riječi, nego prisutnošću nepromjenljive Istine, t. j. po njegovoj jedinorođenoj Riječi. I oni spoznaju Riječ i Oca i njegova Duha Svetog, te da je to nerazdjeljivo Trojstvo i da su pojedine osobe u njemu jedna bit i da skupa nijesu tri Boga, nego jedan Bog. [Sve ovo] bistro spoznaju tako, da im je bolje poznato, nego li mi sami sebi. I stvorenja spoznaju ondje, t. j. u Božjoj Mudrosti bolje nego li u umjetnosti, bolje nego li su u sebi. I stoga spoznaju ondje i sebe bolje nego li su u sebi... Ondje se spoznaju (dakako i druga stvorenja) kao u danjoj svjetlosti, a u sebi kao navečer« (De civitate Dei XI. c 29; Migne 34, 313).

Moglo bi se komu pričiniti, kao da je prikraćen Duh Sveti. To nije nakana sv. Otaca. Duh Sv. ovdje na zemlji spaja se s dušom i diže je svojom milošću, ako hoće da živi u milosti i po Kristu. Tako i u nebu duša može gledati Riječ samo po najužem spoju s Duhom Svetim. Dušu mora sila Duha Sv., da tako reknem, tako zahvatiti i tako visoko podići, da može gledati Riječ. Stoga Oci shvaćaju riječi psalma »U tvojoj ću svjetlosti gledati svjetlost« (ps. 35, 10) ovako: »U tvojoj ću svjetlosti« t. j. u Duhu Sv. gledati svjetlost t. j. Sina. (Vidi o tome Thomassin, Dogmata theologica, 1, 6, c. 16, n. 8; Ed. Vives I 612). Tako piše n. pr. sv. Basilij: »Kako nitko ne poznaje Oca nego samo Sin, tako nitko ne može kazati »Gospodin Isus« nego u Duhu Sv.... kako je pisano: U svjetlosti tvojoj gledamo svjetlost, t. j. u rasvjetljenju Duha Sv. (gledamo) svjetlost, koja rasvjetljuje svakog čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet... I tako ide put Božje spoznaje od jednog Duha po jednom Sinu k jednom Ocu« (De Spiritu sancto, c. 18, n. 47; Migne G 32, 153 B). Stoga i sv. Grgur Nišanin u svom prvom govoru o sv. Stjepanu podučava nekog Maćedonijevca (Maćedonijevci ili Pneumachi nijekali su božanstvo Duha Sv.), da je sv. Stjepan uzvišen božanskom moću Duha Sv. gledao veličanstvo Božje: »Barem sada čuj jednom, ako nijesi zatvorio svoje uši, kako su to učinili Židovi. Kako je ugledao Stjepan Božje veličanstvo? Tko mu je otvorio nebeska vrata? Je li to učinila ljudska snaga? Je li koji anđeo u takove visine podigao nisku prirodu? Ne! Ta tako ne kaže povijest, da bi Stjepan ono gledao pomoću svoje snage ili pomoću anđelâ. Nego što veli? A Stjepan pun Duha Svetoga vidje slavu Božju i jedinorođenoga Sina Božjega. Jer, kako veli prorok, ne možemo vidjeti svjetlost nego u svjetlosti... Kako bi onaj, koji nije u svjetlosti sunčanoj mogao gledati sunce? Jer se u Očevoj svjetlosti t. j. u Duhu Sv., koji od njega izlazi, vidi jedinorođena svjetlost (jedinorođeni Sin), gledao je on rasvjetljen Duhom Sv. slavu Očevu i Sinovlju« (In. St. Stephanum, Migne G 46, 716 f).

3. Riječ postade čovjekom, da postane našim hljebom.

Riječi psalma »Hvalite Gospodina, jer je dobar. Pojte imenu njegovu, jer je slatko« (ps. 134, 3) tumači sv. Augustin svojim slušateljima: »Možda bi ono bilo dobro, ali ne slatko, kad ga ne bismo mogli okusiti. No Bog se pokazao ljudima tako milosrdnim, da je dao s neba hljeb i pustio, da njemu jednaki Sin, koji je isto što i on (naime Bog), da postane čovjekom i za nas ljude pogine, e da ti čovječe uzmogneš onim što jesi (naime čovjek) okusiti ono, što nijesi (naime Bog). Za te bijaše čovjek nešto veliko okusiti Božju slatkost, jer je ona bila predaleko i čak previsoko, a ti odvratan i prenizak. U taj je jaz poslan posrednik. Kao čovjek ne bi se mogao popeti do Boga; Bog je postao čovjekom, da ti koji si čovjek i ne možeš doći ka Bogu ali možeš k čovjeku, po čovjeku i k Bogu dođeš. On je postao posrednikom između Boga i čovjeka, čovjek Isus Krist. Kad bi pak on bio samo čovjek, ne bi se ti popeo do Boga, slijedeći samo čovječstvo. Kad bi opet bio samo Bog, ne bi ni onda do njega dopro, jer bi spoznao, što nijesi. Bog je postao čovjekom, da se digneš do čovjeka, što možeš, a onda do Boga, što prije nijesi mogao. On je posrednik, pa nam je tako postao sladak. Što je slade nego li hljeb anđeoski? Pa kako ne bi bio sladak, kad je čovjek hljeb anđeoski? Ta ne živi o drugom čovjek a opet o drugom anđeo. On je ista istina. On je ista Mudrost. On je moć Božja. No kako ga anđeli uživaju, ti to ne možeš. Jer kako ga oni uživaju? U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše kod Boga i Bog bijaše Riječ, po kojoj je sve postalo. Pa kako da je ti okusiš? Tako, da je Riječ postala čovjekom i među nama obitavala. Jer je Stvoritelj anđelâ postao čovjekom, da čovjek može jesti anđeoski hljeb. Slavite dakle njegovo ime, jer je slatko Pojte, kad ga okusite! Pojte, kad okusite, kako je sladak Gospodin. Hvalite, kad je slatko ono, što ste okusili. Kako bi onaj bio nezahvalan, koji ne bi pred kuhačem ili gostioničarom pohvalio njihovo dobro jelo, kojim su ga počastili. Ako tu ne šutimo, kako bismo mogli pred onim šutjeti, koji nam je sve dao! Pojte imenu njegovu, jer je slatko« (In ps. 134 n 5, Migne 37, 1741 f). — Sv. Augustin češće upotrebljava ovu poredbu: Kao što malo dijete ne može podnijeti jake hrane, tako ni mi, dok smo u tijelu, ne možemo jesti hljeb, koji jedu anđeli. Kao što mati jaku hranu pretvara u mlijeko, koje onda podaje svom djetetu, tako je i Riječ (Sin) postala čovjekom i hrani nas svojim tijelom. »Između jela, koje mi jedemo, jaka je hrana prema mlijeku takova, da se pretvori u mlijeko i tako postane zgodna za malu djecu, a tu hranu onda djeca dobivaju po majčinom ili dojiljinom organizmu. Tako je učinila i mati Mudrost. Ona je u nebeskim visinama jaka hrana anđeoska, ali se udostojala da postane istodobno mlijekom djece, jer je Riječ postala čovjekom i obitavala među nama« (In Jo tr 98 n 6, Migne 35, 1883). »(Riječ) uistinu nazivljemo mlijekom. Ima mlijeko za djecu, da bude hrana

Mudrosti većima. Siši ustrpljivo, da (jednom u nebu) jedeš s velikom željom. A kako je s mlijekom, da male nahrani? Zar ne, hrana je ležala na stolu. Što će učiniti majka? Ona pojede hranu i u sebi pripravi mlijeko. Ona pripravi, čime se mi možemo nahraniti. Tako je Riječ postala čovjekom, da nas djecu nahrani mlijekom, jer smo još maleni za jaku hranu. Ipak je i neka razlika. Kada majka iz pojedene hrane napravi mlijeko, onda se hrana pretvori u mlijeko; ali Riječ je uzela tijelo, a da se nije promijenila« (Sermo 117 n 16; Migne 38, 670).

Ovu poredbu upotrebljavaju poslije sv. Augustina i drugi Oci kao Prosper (Lib. sententiarum, 263, alias 262, Migne 51, 464 B) i Isidor (Lib. Sententiarum c. 14 n 7, Migne L 83, 566). I prije Augustina spominje ju Irenej.

4. Čovjek jede ovaj hljeb u Euharistiji.

Izričaj »anđeoski hljeb« potječe iz sv. Pisma. U njemu čitamo, da čovjek jede ovaj hljeb u Euharistiji. Ps. 77, 23 d. piše: »I otvori vrata nebeska, i pusti, te im daždi manu za jelo, i nebeski hljeb dade im. Hljeba anđeoskoga jeo je čovjek«. Tu je mana nazvana »nebskim hljebom« i »anđeoskim hljebom«. A prema Iv. 6 Euharistija je prava mana, pravi nebeski hljeb. Ona je dakle i pravi anđeoski hljeb. U Euharistiji je Krist naš hljeb; u Euharistiji ga jedemo. Kad ga ne bismo imali u Euharistiji, nezgrapno bi bilo reći, da Krista jedemo, da je on naš hljeb. No jer je uistinu u Euharistiji Krist pravi naš hljeb, koji hrani našu dušu, jer u njoj uistinu primamo u se Riječ Božju, koja u blaženom gledanju utažuje glad anđelâ, stoga su tako rado nazivali Euharistiju anđeoskim hljebom.

Kada Oci vele, da je Riječ postala čovjekom i da obitava među nama i da je tako našim hljebom, onda misle na Euharistiju. Tek u njoj naime upućena Riječ uzimlje oblike hljeba. U Euharistiji obitava ona potpuno među nama. Upućenje smjera na Euharistiju. To su dobro znali prvi kršćani, koji su živjeli sasvim po Euharistiji, pa su Euharistiju nazivali »životom«. Kada je Augustin, kako smo vidjeli, tumačio, da je Gospodin, naš hljeb i anđeoski kruh, sladak, onda su njegovi slušatelji morali nužno misliti na Euharistiju. Ta nekoć su za pričest pjevali ps. 33., jer se u njemu nalazi slično mjesto »Okusite i vidite, kako je sladak Gospodin« (9).

Ako bismo nazvali svojim hljebom Krista izvan Euharistije, to bi bilo samo nesavršeno. Jer, prije nego li Isus ustanovio Euharistiju, ili još više prije nego li su slavili Euharistiju u Crkvi, prije dolaska Duha svetoga mogao je Krist darovati ljudima svoju božansku moć, svoj božanski život samo nepotpuno, budući da još nije Duh Sv. bio poslan. Krist je dakako bio pun Duha Svetog, ali pun Duha Svetog,

koga on još nije mogao potpuno ljudima darovati. Istom je u Euharistiji pun Duha Sv., koga on može da potpuno i daruje.

Ne smijemo misliti, da se Krist, kako je sada u nebu, može otcijepiti od Euharistije i biti našim hljebom, koji mi jedemo i koji nam daje snagu i život. Ne i bez obzira na to, da izričaj »mi jedemo Krista, Krist je naš hljeb« nije zgodan, ipak se moramo sjetiti, da mi od Krista ne bismo mogli primiti nadprirodne snage niti nadnaravnog života kad bi bio otcijepljen od Euharistije. Jer u dovršenom je mesijskom kralievstvu na zemlji po božanskoj naredbi, prema Iv. 6, prema nauci Crkve i sv. Otaca Euharistija izvor svih milosti, svake nadprirodne snage i svakoga nadprirodnog života, pa tako primamo svaku milost posvetnu, kad tjelesno jedemo Euharistiju, pomoću sv. pričesti. Mi doduše primamo milost posvetnu i po krštenju i drugim sakramentima, po molitvi i dobrim djelima. Ali je svugdje kod tog primanja posvetne milosti sadržana isto duhovna pričest, koja duši, i ako ona toga ne zna, dovodi ovu milost iz Euharistije, pa duša tu milost i prima iz Euharistije, iz nje crpe, jede i pije. Tako eto imamo svu svjetlost i život, svu pravednost i svetost po tom, što jedemo ovaj hljeb. To nam eto napokon očituje potpuno značenje izričaja »Euharistija je anđeoski hljeb«: Kako vječna Riječ u slavi daje anđelima i svecima svu svjetlost i život i tako utažuje njihovu čežnju, tako i mi ljudi na zemlji imamo svu svjetlost i život, ako jedemo upućenu Riječ u Euharistiji. Riječ je u svom Božanstvu živi hljeb za one, koji ga gledaju, a Riječ u tijelu jest u Euharistiji živi hljeb za one, koji vjeruju, da jednom time dođu do gledanja onoliko, koliko u doba kušnje jedemo anđeoski hljeb ovdje, toliko ćemo ga uživati u nebeskoj slavi. Svoju dušu dakle otvorimo po mogućnosti sasvim dnevnoj pričesti, te svaki dan što češćoj duhovnoj pričesti revnim kreposnim životom. Jedimo vrućom čežnjom anđeoski hljeb, da ga i u vječnosti jedemo što savršenije.

E. Springer D. I.

Rabindranath Tagore.

G. 1913. oglasile su novine, da je književnu Nobelovu nagradu dobio Indijac Rabindranath Tagore. Ljudi su u većini pitali: Tko je on? Književnicima je bio davno poznat, jer Nobelova nagrada priznaje, a ne stvara tekar slavno ime. Ako i malo pogledamo u njegova djela, morat ćemo kazati, da je ta slava posve opravdana. Kad je g. 1920. prolazio Amerikom, te g. 1921. Engleskom i srednjom Evropom, izišao mu je u susret gotovo sav kulturni i književni svijet. Slično je doživio ovaj pjesnik i ove godine u svibnju, kada je došao u Rim

kao »gost talijanskog naroda«. On je danas svjetska ličnost i svjetski pjesnik, pa je pohodio u novembru i naš Zagreb. Pravo da se njime pozabavi i »Život« i njegovi štovani čitaoci.

1. Život R. Tagore.

Rabindranath se rodio 7. svibnja 1861. u Kulkutti, i to kao najmladi od 7 braće. Njegova se obitelj zove po indijskom obliku »Thakur« (sanskritski »thakkura«, t. j. božanska slika), ali je za više pokoljenja dobila engleski dočetak »Tagore«. Od 10. vijeka spominje se ta obitelj, te su mnogi njezini članovi igrali veliku ulogu u povijesti Bengala. Rabindranathov je djed Dwarkanath bio svjetski čovjek, pa su ga radi njegove rasipnosti zvali »Prinz Thakur«. On je bio sklon zapadnoj kulturi. Na putu je po Evropi putovao kao velikaš, te ga je kraljica Viktorija u Londonu primila kao gosta, a tako i Louis Filip u Parizu. Ovaj je djed umro na putu i ostavio silne dugove. Rabindranathov otac Dbendranath (1817.—1895.) imao je također smisla za zapadnu umjetnost i znanost, ali je ostao Indijac te nije nikada izišao iz Indije. U drugom dijelu svog života povukao se na svoje imanje blizu gradića Bolpura i živio kao pustinjak. Svog je oca Rabindranath rijetko kada vidio u djetinstvu, jer je otac mnogo putovao. Tako je odgoj djece bio u rukama sluga. Našeg je dječaka već za rana zanimala prirodna ljepota. Sam veli, da se malo sjeća svoje mladosti, ali to znade kako ga je često znalo obuzeti ugodno čuvstvo u promatranju ljepote. On piše: »Sav mi se svijet pričini pun tajna, pa sam dnevno bambusovim štapom kopao u zemlji, ne bi li otkrio koju od tih tajna. Sva ljepota i milina i sav miris ovog svijeta, sve kretnje ljudi, buka na ulici, kokosova stabla u kućnom vrtu smokva na ribnjaku, sjena na vodi, jutarnji miris cvijeća — sve mi je dalo te sam ćutio prisutnost nejasnog poznatog bića, koje na se uzelo toliko oblika, upravo kao da hoće da bude u mom društvu«. On se sjeća i toga, kako je za vrijeme epidemije morao poći iz Kalkutte k rodbini, koja je imala svoju vilu na Gangesu.

Rabindranath je za rana došao u školu, i to u Oriental Seminary, Normal School, Bengal Academy, ali nigdje se nije istaknuo kao dobar učenik. U školi je bio od 10. do 16. sata. Tu je svašta učio: matematiku, geografiju, povijest, bengalsku književnost, mačevanje, risanje i t. d. U 11. godini dobio je sveti gajtan, a to je znak brahmanskog staleža. Tu je svečanost obavio sam otac, a na nju se morao pripraviti dugim duhovnim vježbama. Još se jače zasjeko u pamet mladom pjesniku izlet na Himalaju i to s ocem. Tada je prvi puta dobio potpuno odijelo s krasnom kapom. No i tu je morao imati redovitu pouku, jer je otac to bio odredio. Od Bolpura su išli uzduž Gangesa, te su pohodili sveta mjesta Indije do Amritsara, gdje je »zlatni hram« Sikha. Tu se otac zaustavio mjesec dana, te odatle

krenuše u brda, odakle je otac poslao dječaka natrag iza nekoliko mjeseci. Odslije nije bio podvrgnut slugama i postao je Rabindranath pravim članom svoje obitelji. Sad je došao u bliži dodir s majkom, te joj je smio na terasi ljeti pripovijedati o svojim putovanjima i čitati stari junački epos »Ramayana« u sanskritskom jeziku. No mater mu umre, kada mu je bilo 13 godina. Nato je s učiteljem sanskritskog jezika čitao i učio jednu Kalidasinu pjesmu, a Macbetha je morao prevoditi u versima na bengalski jezik.

Rabindranath je rado općio i živio u svojoj obitelji u Kalkuti. Njegov je četvrti brat Dšjotirindranath bio muzičar i komponista, pa je Rabindranath rado slušao njegovo fantaziranje na glasoviru. I žena tog brata raspravljala je često s njime o književnosti. To je bilo doba, kada se pojavila moderna književnost i u Bengaliji. Tagorina je kuća bila neko žarište te renesanse. Po Bengaliji se bio raširio rodoljubni pokret »Svadeši«, koji je htio da istisne tuđu robu i stoga je uveo protiv engleske industrije vlastite sumporne šibice, mekaničke tkaonice i drugo. Bengalski su rodoljubi zalazili u ovu Tagorinu kuću, pa je ona izgledala kao književni i politički salon. To dakako nije moglo ostati bez utjecaja na mladićevu dušu.

Kad je Rabindranathu bilo 8 godina, upoznao ga neki rođak s bengalskim stihom, koji ima 14 slogova te ga potakne neka bi sam napravio sličan stih. Dječak je krasno uspio, pa ga je to potaklo da je taj rad nastavio. U to doba književni krugovi spremali da izdadu stare pjesnike iz prve cvjetne periode bengalske književnosti (na pr. Čaitaja 1486—1534). Tada je bilo Rabindranathu 16 godina. On spjeva nekoliko pjesama u stilu te stare bengalske pjesme i reče svojima, da ih je našao u nekom starinskom rukopisu pjesnika »Bhanu Singh«. Prijatelji njegovi oduševiše se za nepoznatog pjesnika, ali kao da se razočaraše, kada im je pjesnik otkrio svoju šalu. Dva pjesnikova brata osnovaše tada časopis »Bharati«, koji je donio i te Rabindranathove pjesme. U istom časopisu objelodani Tagore i svoju odulju pjesmu »Kavikahini«. U drugom je tečaju Tagore objelodanio svoja pisma s puta, jer ga je njegov brat (drugi po dobi) poveo sobom u Englesku. No prije toga ode s bratom u Amedabad, gdje je obitavao u ogromnoj zapuštenoj palači padišaha. U toj osamljenoj zgradi pjesnik je mnogo razmišljao. Tu je uzeo građu za svoju pripovijest »Gladno kamenje«. Kada je Tagore došao u Englesku, tu je prvi puta ugledao snijeg. Nastani se kod svog brata u Brightonu, gdje se i naučio kako da opći s djecom. U Londonu je pohađao sveučilište, da se posveti pravnoj struci No tu je bio slabe sreće. S većim je veseljem počeo da sluša predavanja iz engleske književnosti na University College i tu se zadubao u engleske liričare 19. vijeka: Shelleya, Wordswortha i Browninga. Tu je upoznao, da je njegov poziv: biti pjesnikom.

Kad se mladi pjesnik povratio kući, pade u manu svih drugih svojih savremenika: u neobuzdanu strast ma za čim bilo. I on poče obožavati kao i drugi bengalski pjesnici Shakespeara, Miltona i Byrona. Sada je on spjevao malu muzikalnu dramu »Valmiki Pratibha« (Valmikin duh) i to za svoju obitelj, ne za javnost. U ovo se doba Tagore povukao u sobu pod krovom, da tu živi povučeno u svom pjesničkom snatrenju. Tu odluči, da se ne će držati nikakovih pravila ni domaćeg ni vanjskog pjesništva. Obitelj ga u to doba opet pošalje u Englesku, da postane juristom. No on prije nego će krenuti u daleki svijet, ode u Madras i pohodi muzikalnog brata Dčjotirindranatha u Tčandernagaru, koji je imao krasnu vilu na obali Gangesa. Tu okolica tako zanese Tagoru, da se tome nije mogao oteti, te je usliknuo: Ovdje je moja domovina!

Tagore je sada izdao prvu knjigu svojih pjesama pod naslovom »Sandhyasangita« (večernje pjesme) g. 1879. Neka turobnost je oznaka te knjige. Tu je u ovoj vili, na obalama Gangesa, Tagore napisao i prvi svoj roman. U to se doba i učvrstilo njegovo shvaćanje o svijetu i zadaći pjesnika. Kod brata je napisao i prvu svoju važnu dramu »Osveta naravi«.

Kad se Rabindranath vratio kući, bilo mu je 22 godine, pa se oženi. Nastani se u Kalkutti (Lower Cicular Road). Iz kuće je vidio radničke potleušice. Svakome je išao na ruku. I književni rad ove prijestolnice po raznim klubovima opet ga oživi i zanese. Znanci su ga zvali šaljivo »The Bengal Shelley« i »The lisping Poet«. Iza »Jutarnjih pjesama« objelodani više svezaka liričkih pjesama, te dramatske pjesni »Sanyasi«, te »Čitra« i »Kralj i kraljica«. Slava i socijalni položaj previše ga zaniješe, pa mu to dosadi i povuče se na imanje u Ghazipur. No i tu mu dojadi samoća i zaželi se radinog života. G. 1891. mu povjeri otac upravu obiteljskog imanja »Šilaida« na rijeci Padmi. Tu je obilazio imanje i upoznao seljački život u Bengaliji. Sam veli, da je to najbolji dio njegova života (1891—1895). Tada je napisao više pripovijesti, članaka o umjetnosti, vjeri, politici, o socijalnim pitanjima. U isto je doba izdavao svoj časopis »Sadhana«. Većina je njegovih pjesama ove periode ljubavna. Na selu je još više zavolio vjersko shvaćanje, pa je došao do uvjerenja da je zadatak Indije unijeti u čovječanstvo ovo vjersko uvjerenje.

G. 1897—1901. je patriotska perijoda Tagorina rada. Tada je spjevao više rodoljubnih pjesama i napisao više romana i članaka. Tu on bira građu iz starih bengalskih priča i pripovijesti. Svršetkom te perijode izdao je prvu knjigu svoje vjerske lirike »Naibedya« (žrtva). Nekoje opjevane legende nalaze se u »Berbi«.

U to doba osnovao je Tagore u Kalkutti akademiju umjetnosti, koja će obnoviti indijsko slikarstvo i uz službeno englesko sveučilište osnovati i nacijonalno indijsko sveučilište U isto je doba g. 1901. on

podigao posebnu školu na svom imanju u Santiniketanu (99 milja od Kalkutte). Što je ta škola? Tu po starom običaju učenik izabere učitelja, kod njega živi i dvori ga i služi mu za više godina. U staro su doba bile šumske kolonije na glasu radi velikih učitelja. Kada učenici dotjeraju blago kući, onda ih je učitelj podučavao, ali više svojim primjerom. Sva je takova skupina živjela u Bogu. Jednostavnost, srdačnost, materijalni i duševni rad — to je oznaka ove škole. Učenici sobom upravljaju, a Tagora je pisao drame i pjevao pjesme za tu svoju školu. On je tim mladićima nepogrešivi »guru« (časni) učitelj. Tagore je osnovao tu školu s 5 učenika; danas ima 200 učenika i 30 učitelja.

Tagore je osnovao g. 1901. novi svoj časopis »Bangadaršana« (ogledalo Bengalije). No u novom vijeku stigoše pjesnika i neke nezgode. Najprije umre mu žena, a domalo i kćerka. Pjesnik ima uza se sina, kome je 5 godina. Sinu je spjevao knjigu pjesama »Šišu« (dječak), ali mu i to dijete domalo umre. Od 5 djece živi su samo najstariji pjesnikov sin (koji se zove kao i otac i živi skupa s njime) i najmlađa kći Mira Debi (sada je udata žena, Ganguli). Ovo je sve raspoložilo Tagoru, da se posveti što više nutarnjem i s Bogom spojenim životom. On bi se sada bio povukao u samoću, da ga nije politički život povukao u arenu.

Gore je spomenut tako zv. »Svadeši« pokret. On ima pred očima gospodarsko blagostanje pučanstva. Dio rodoljuba misli, da moraju osloboditi Indiju engleske vlasti; drugi traže autonomiju unutar britanske vlasti. »Svadeši« hoće da bojkotira tuđu robu i domaću pridigne. Tagore je za taj pokret, ali ne mrzi Engleze; dapače im je zahvalan. No dođe godina 1905., kada je Engleska podijelila Bengaliju u dvije pokrajine i to iz političkih razloga. Tada se uzbuniše svi rodoljubi. Tada segnu i Tagore jedini put u političko polje, ali da miri i blaži. Njegovi politički govori, rodoljubne pjesme, sve je djelovalo, da nije došlo do otvorene pobune, u kojoj bi bilo nastradalo mnogo ljudi. On je zagovarao borbu, ali bez nasilja. I vrijeme mu je dalo pravo. U to je doba izdao dva daljnja sveska lirike i dvije velike mistične drame »Kralj tamne sobe« i »Poštanski ured« i više svojih najboljih romana.

Tagore je započeo g. 1908., da drži na svojoj školi filozofska predavanja i vjerske nagovore, te ih izdao pod naslovom »Santiniketan«. Svoju je djelatnost ograničio na tu školu, kada je opazio, da ga politika uznemiruje i ne da mu da se posveti starom načinu rada i promišljanja.

U 51. godini života zaželio si opet šireg svijeta. Tako se uputi g. 1912. u Englesku. Na putu je sabrao svoje duhovne pjesme i preveo engleskom prozom. Ta se zbirka zove »Gitanjali«. Tom je zbirkom Tagore zanio svijet, te ga počeše da smatraju svjetskim pjesnikom. Te i slijedeće godine prošao je sjevernom Amerikom, gdje je održao mnoga predavanja o nazoru na svijet i o vjeri. Tako je Tagore skupio te govore i nazvao ih »Sadhana«. To je glavno pjesnikovo djelo, gdje se zrcale njegove misli o najvažnijem pitanju: Bogu i vjeri. Tako je pjesnik postigao ono, što nije nijedan indijski pisac, ni pjesnik ni filozof; postao je narodnim miljenikom i svjetskim književnikom. On je za vrijeme rata putovao u Japan Ameriku i održao više govora, u kojima je pozivao narode neka se odreku narodnog šovinizma i egoizma, koji je Evropu unesrećio, Japan otrovao, a i Indiji prijeti. Ti se govori nalaze u dvjema knjigama »Nationalism« i »Personality« (1917.). U istu je svrhu krenuo na put i g. 1920.

2. Tagore i vjera.

On pripada vjeri »Brahma Samadš« (općina Brahma-vjernika). To je sekta, koja je nastala pod uplivom kršćanstva. Ona hoće temeljitu obnovu indijske vjere i hoće da spriječi potpuni prelom s domaćim predajama. Tagore je strogi monoteista, t. j. zabacio je kult kumira i višeboštva uopće. Spomenutu je sektu osnovao Ram Mohun Roy. On je postigao, te je zakon g. 1832. zabranio spaljenje udovice. Taj je počeo g. 1828., da okuplja pristaše na zajedničku pobožnost i napokon g. 1830. otvorio javnu bogomolju u Kalkutti. Osnivatelj je sekte umro na putu u Bristolu g. 1833. Sekta bi bila propala, da u nju nije stupio Tagorin otac g. 1843. Te godine on i njegovih 19 drugova položiše zakletvu, kojom se odriču kumirstva i da će Brahmu svaki dan štovati. Sekta je g. 1847. imala 767 članova, a g. 1911. do 5504 člana. Sekta polazi sa stanovišta, da sve vjere imaju istu bit i uzima pri službi Božjoj tekst iz sv. pisma kršćana, hindusa, muhamedanaca, Parsa i Kineza. Svećenstva nema. Propovijeda ljubav prema ljudima bez razlike narodnosti.

Tagore vjeruje u jednog Boga, a kao Brahman hoće ipak da zagovara potpunu slobodu u vjerskom shvaćanju. On redovito čita i kršćansku bibliju; dapače poznaje spise Tome Kempenca, Duhovne vježbe sv. Ignacija Lojolskog, djela sv. Tereze. Osobito cijeni katoličku Crkvu, ali nije imao prigode da je dublje i bolje u njezinoj nutarnjosti prouči; da zađe u katoličku teologiju. Tako bistar duh lako bi i brzo zavolio našu Crkvu. I prigrlio bi on našu vjeru, jer se on ne žaca ma kojih žrtvi za volju istine i uvjerenja.

U Rabindranathu Tagori se vidi, kako u sebi osjeća naravni zakon i poštiva ga. Kako se Al. Manzoni nije ogriješio u svojim djelima nikada o katolički moral, tako i Tagore nije nikada u nijednoj pripovijesti ili romanu ili pjesmi iznio ogavne stvari (Cfr. H. Meyer-Benfey, Rabindranath Tagore, str. 68). Već se po tome vidi, da je blizu nama katolicima u poštivanju dekaloga, pa je upravo šteta što nije izbliže upoznao i našu vjeru. Svakako je Tagore potpuna opozi-

cija liberalizmu novije nekršćanske književnosti u Evropi, koja je pod uplivom protestantizma i židovstva. P. Lipper je o njemu završio svoj članak u »Stimmen der Zeit« (1921, str. 428): Pogibelj je, da nas Tagorina umjetnost zanese u esteticizam, pa se moramo sjetiti, da on treba upotpunjenja, osobito njegova nježnost; Tagore je samo čovjek, čovjek iz mase, nije vođa, nije otkupitelj. On je doduše veći nego li su sve njegove pjesme, jer inače ove ne bi bile onako lijepe i svijetle, kada to ne bi bila njegova duša u velikoj mjeri. No ipak je njegova duša kao i njegova moć — ograničena. Samo je Krist mogao u sebi kazati smionu riječ:»Dođite k meni, koji ste umorni i opterećeni: ja ću vas utješiti«.

3. Tagorina djela.

Rabindranath Tagore objelodanio je doslije 61 svezak što u pjesmi, a što u prozi. Tu je 16 svezaka pjesama lirike, epike i dramatike, 16 svezaka kazališnih komada, 5 svezaka romana, 9 svezaka pripovijesti (dijelom u stihovima), 13 svezaka članaka i studija (3 književna, 3 vjerska i etička, 3 politička i t. d.), 1 svezak životnih uspomena i 1 pisama. Gotovo je polovica tih djela prevedena na engleski i njemački Engleski je izdano 6 svezaka lirike, 1 svezak aforizama, 5 svezaka drama, 4 sveske epike, 2 autografička sveska (My Reminiscences i Glimpses of Bengal), te 4 sveske eseja. Sve je to izišlo kod Macmillan and Co., London. Njemački prevod ima 8 svezaka kod Kurt Wolf, München.

Ovo su Tagorina glavna djela:

Lirika: Gitanjali (Žrtveni pjev. Izišao u hrv. prevodu Vuka Pavlovića g. 1914.), Vrtlar, Rastući mjesec (mati i dijete), Berba, Dar ljubeće osobe, Bjegunac. — Drame: Poštanski ured, Chitra, Kralj tamne sobe, Proljetni krug, Žrtva i druge drame. — Pripovijesti u pjesmi: Pripovijesti, Noć ispunjenja, Kuća i svijet, Brodolom. — Predavanja- Sadhana, Nacijonalizam, Osobnost, Šapat duše. — Autobiografije: My Reminiscences, Glimpses of Bengal. — Eseji: Ostvarenje ljepote i problem zla (prevedeno hrvatski), te drugi eseji.

4. Nekoliko uzoraka o pjesnikovu odnosu prema Bogu.

Ovdje donosim nekoliko primjera, kako pjesnik misli o Bogu; primjere uzeh samo iz dviju knjiga (Berbe i Gitanjali), da se stvar ne dulji.

IZ BERBE:

Zahvala Bogu.

Oni, koji idu putem oholosti, te po tlu svojim stopama uništuju život i nježno zelenilo zemlje prljaju krvlju svojih nogu; oni neka se vesele i zahvale Ti, Gospodine, jer njima pripada Danas. No ja zahvaljujem, što mi je dosuđeno te se brojim među malene, koji trpe i nose teret vlasti i u tami skrivaju svoje lice i pridušuju svoje uzdahe. Ta ono je bilo njihove boli zakucalo u tajnoj dubini Tvoje moći, i svaka je neugodnost zašla u Tvoju veliku šutnju. I Sutra pripada njima. O sunce, osvani krvarećim srcima, koja su se rastvorila kao jutarnji cvjetovi; osvani oholim orgijama pri svjetlosti luči, koja je nisko spala (108).

Bijaše nedavno, kada sam na tvoju zemlju došao gô i bez imena, u plačnom kriku. Danas je moj glas veseo, dok me ti, Gospodine, pomažeš, te mi dozvoljavaš da mogu ispuniti svoj život. I onda, hada ti prikazujem svoje pjesme kao žrtvu, uzdam se potajno, da ću s njima predobiti ljude. A ti se veseliš, kada vidiš da ljubim ovaj svijet, na koji si me postavio. (96)

Svijet je tvoj sada i u vječnosti. I jer ti, kralju moj, ništa ne fali, nemaš veselja u svom bogatstvu. Ta ono je kao da nije ništa. Stoga mi daješ lagano ono, što je tvoje i neprestano širiš svoje kraljevstvo u meni. Dan za danom kupuješ svoje svićanje u mome srcu, i ti nalaziš svoju ljubav urezanu u slici moga života. (94).

Božja providnost.

Ne daj da ti se molim, e me poštede pogibelji, nego da ih proživim bez straha. Ne daj da prosjačim e mi boli prestanu, nego daj mi srce, koje će ih svladati. Ne daj da tražim drugove na životnom bojištu, nego da se uzdam u vlastitu snagu. Ne daj da te drhćući od straha zaprosim e me spasiš, nego da ustrajem u borbi za slobodu. Ne daj da budem kukavica, koji ćuti tvoju milost samo u uspjehu, nego daj mi te upoznam vlast tvoje ruke u mojim neuspjesima. (96).

Slava Bogu.

Zazvat ću tvoje ime, kada osamljen sjedim u sjeni svojih šutećih misli. Imenovat ću ga bez riječi, imenovat ću ga bez razloga. Ta ja sam kao dijete, koje zove, svoju majku, stotinu puta, veselo što može kazati »Majko« (99). —

Želi Bogu služiti.

Daj da čekam kod tvojih vratiju, vazda svijestan tvojih želja, te da hodam po tom kraljevstvu vazda spreman na tvoj poziv. Ne daj da upadnem u dubinu lijenosti i tu da lutam. Ne daj da idem mnogim putevima te mnogo stvari sakupim. Ne daj da svoje srce skučim pod jaram mnogih. Daj da visoko držim svoju glavu u odlučnosti i ponosu, što sam tvoj sluga. (102).

Ljubav k Bogu.

Tvoja je svjetlost, koja prodire kroz tamu, te dobrota, koja se diže iz zajađenih srdaca. Tvoja je kuća, koja se otvara svijetu. Tvoj je dar, koji je još i dobit, dok je sve gubitak, te život, koji teče kroz smrtne izdubine. Tvoje je nebo, a ti si za mene, ti si za sve. (73).

IZ GITANJALI.

U Boga se uzdaj.

Luđače, što tražiš, na vlastitom rameneu da se nosiš! O prosjače, na vlastita što dolaziš prositi vrata! Položi teret sav svoj u njegove ruke, što nositi može sve i nigda natrag ne gledaj žaleći. (13).

Veseli se Bogu.

Pod tvojih ruku besmrtnim pritiskom gubi granice u radosti malo moje srce te neizrecive rada riječi. Beskonačne darove tvoje primam tek na ovim svojim tako malim rukama. Prolaze stoljeća, a ti izlijevaš vazda, i vječno ima prostora, da se napunja (5).

Moje srce čezne, da se s pjevom sjedini tvojim, ali uzalud, do glasa ne zna doć. Zboriti htjedoh, no jezik pokoriti pjevu se ne će, tad zavaran kriknuh! U svoje si pjesme beskrajne mreže zapleo srce moje, o učitelju moj! (7).

O ti, živote života mog! Nastojat ću uvijek, čistoće da puno tijelo bude mi moje, jer znam, da je dah tvoj mojim na udima živ. Nastojat ću vazda, neistina daleko da bude od misli, jer znam: istina ti si, u duhu što mi raspaljuje razuma svijetlo. I vječno moja neka bude težnja: objaviti se u svemu, što činim, jer znam, moć da mi tvoja usađuje djelima snagu (8).

Znam, pjev te raduje moj. Znam, tek kao pjevač smijem da pred tebe stupim. Radošću pjevanja omamljen zaboravim tako se, da drugom te zovem, tebe, koji si gospodar moj! (6).

O, usliši mi molbu tu, da blagoslov nikad ne izgubim, spoznat da mi je jedno u igri mnoštva (74). Gdje duh po tebi vođen do sveđ opsežnijeg dolazi mišljenja i djelovanja; do neba ovog slobode pusti, oče, da mi se probudi zemlja (35).

Bog je svugdje.

Ja ne znam, kakvog iz davnog vremena dolaziš vazda ti bliže, da sa mnom se sastaneš. Ni sunce, ni zvijezde preda mnom te ne mogu sakrit za uvijek. Mnogog sam jutra i večri mnoge čuo ti korak tvoj i glasnici tvoji u srce udoše moje i zvaše me tajno. Ja ne znam, zašto baš danas je život uzbiban moj i taknuto srce drhćući titrajem radosti. Sve je, ko vrijeme da dođe, da posao svršim svoj i miris u vjetru osjećam slab nazočnosti ti slatke (46).

Ti siđe dolje sa prijestolja svojeg i stade pred kapijom kolibe moje. Majstora mnogo imade u dvorani tvojoj i pjevanja ondje svaki se pjevaju sat. No pjesma novajlije jednostavna i puna hvale dođe do ljubavi tvoje. Mala se pjesmica tuge puna u velebnu umiješa glazbu svijeta i ti siđe dolje s nagrade cvijetkom i stade pred kapijom kolibe moje (49). — Jutarnje svijetlo moje prenapunja oko, to je od tebe poruka srcu mom. U niz tvoje se naklanja lice, tvoje gledaju oči dolje u moje i srce mi tvojih se dotiče nogu (59).

Kad mi otvrdne srce te s' isuši, s kišom dođi nada me milosti svoje. Kad prosjačko moje se zavuče srce u zakutku zatvoreno, razbi kapiju, kralju moj, i kraljevskom dođi u sjaju. Dušu kad zaslijepi požuda varkom i prahom, o sveti, budni, s munjom dođi i s gromom (39).

Jednom bje dan, kad ne bijah pripravan za te; i kao jedan iz prostog mnoštva ti u srce uđe nezamoljen moje, nepoznat mi, kralju moj. Ti vječnosti utisnu pečat u mnogi života mog prolazni čas. Ti prezreo nijesi djetinje igre u prahu, i korak, na igralištu što nađoh ga, isti je, kao i onaj, od zvijezde što odjekuje do zvijezde (43). — Nijeste li čuli mu korak šutnje pun? On dolazi, dolazi i dolazi vječno. U svaki sat u svako doba, u svaki dan i noći svake on dolazi, dolazi i dolazi vječno. Mnogi sam pjevao pjev ugodaju u mnogome duše, no moji tek javljaše zvuci: On dolazi, dolazi i dolazi vječno (45). — Ko jesenjeg krpa sam oblaka, beskorisno nebom što luta. O moje sunce vječito sjajno! Zraka tvoja mogu ne upi vlagu, da svojim sjediniš svijetlom, tako mjesece brojim i godine, od tebe rastavljen (80).

Priznaje Boga ocem, želi ga vidjeti licem u lice i neprestano ga ljubiti.

Priznajem svojim te Bogom te stojim postrance — kao svoje te ne poznam vlasništvo te se približiti ne ću. Priznajem svojim te ocem i tvojim se klanjam nogama — ja ne hvatam ruku tvoju ko ruku prijatelja. Ja ne stojim ondje, gdje silaziš, da spoznaš me te mi se podaš, da ondje te na srce pritisnem i izaberem za druga. Ti između moje si braće Brat, no na njih se ja ne obazirem, svoju s njima ne dijelim zaslugu, s tobom da mogu dijeliti sve. U radosti i u boli uz ljude ne stojim i tako stojim uz tebe. Izgubiti strepim život svoj i tako u veliku nijesam uronio vodu života (77). — Hoću li dan na dan, gospodaru života mog, licem u lice stajati pred tobom? S rukama sklopljenim, o gospodine svjetova svih, licem u lice hoću li stajati pred tobom? I svršen kad posao bude u svijetu mi tom, o kralju kraljeva, sam i bez riječi licem u lice hoću li stajati pred tobom? (76).

To malo tek ostavi meni, da imenom smijem te zvat, moje Sve. To malo tek ostavi meni, na sve da ćutim te strane, i stvari u svakoj do tebe dođem i ljubav ti nudim svoju u svaki čas. To malo tek ostavi meni, da ne zatajim te nikad. To malo tek ostavi meni od okova s kojim me tvoja je svezala volja i jedan života mi ispunjen cilj — to okovi tvoje su ljubavi (34).

To na Tebe je molba moja, gospodaru — pogodi, do korjena pogodi oskudice moje srce. Daj snage mi, lako veselja da podnosim svoja i brige. Daj snage mi, da u službovanju učinim plodonosnom svoju ljubav. Daj snage mi, nad maljušnosti da duh svakidanje dignem svoj. I daj snage mi, snagu da podajem volji si tvojoj u ljubavi (36).

Tebe da trebam i Tebe samo, neka mi srce opetuje vječno. Želje sve, što dane i noći me razdiru, isprazne do dna su sve. Kao noć što tami u svojoj poriv skriva za svijetlom, tako i iz podsvijesti dubina zaječi krik: »Ja tebe trebam i Tebe samo!« Kao oluja u miru što cilj traži svoj, protiv

mira sa svom kad se je borila moću, tako i u meni buna se protiv ljubavi uzdiže tvoje, pa ipak je krik moj: »Ja Tebe trebam i Tebe samo!« (38).

Zato je radost Tvoja u meni tako puna. Zato dolje siđe k meni. O ti, nebesa gospode svih, gdje ljubav bi bila Tvoja, mene da nema? Ti uze mene za druga svog imutka. U srcu igraš mom vječno naslade svoje igru. U mom se vječno životu volja ostvaruje tvoja. I zato se prekri, o kralju kraljeva, krasotom Ti, da mi zadobi srce. I zato Tvoja se ljubav gubi u ljubavi onog, što ljubi, u potpunom tako se pokazuješ dvojice združenju (56).

Stadošè kola, gdje stajah ja. Na me Tvoj pade pogled, Ti siđe sa smiješkom. Oćutih, sreća napokon da dođe života mog. Tad najednom ispruži desnicu svoju i prozbori: »Što imaš ti da mi podadeš?« O kakva bje to kraljevska šala, otvoriti ruku i prositi u prosjaka! Zbunjen bjeh, neodlučan stajah i svoje iz torbice uzeh oklijevajući najmanje zrnce i dadoh ga Tebi. No kako li začudenje bje golemo moje, dana na svršetku na tlu kad ispraznih torbu, da na posljetku nađem od zlata zrnce između gomile. I plakah gorko i želih, da srce sam imao moje Ti podati (50).

Noć dođe tamna. Danji bje posao svršen naš. Posljednji, mišljasmo, noćni da je došao gost i kapije se zatvoriše sela. Neki tek vikaše: »Kralj ima da dođe«. No mi se smijasmo zboreći: »Ne može biti!« Pričini nam se, na vrata da zakuca nešto, mi ali kazasmo: »Vjetar je samo«. Ugasi smo svjetiljke, na počinak legosmo mi. Neki tek vikaše: »Glasnik je to!« No mi se smijasmo zboreći: »Vjetar je tek!« Tad prođe zvuk kroz duboku noć. Nama se sananim učini, ko da je grom. Strese se zemlja, uzdrmaše zidovi i u snu nas smetoše. Neki tek vikaše: »Zvuk od kotača bje to». Mi ali mrmljasmo saneno: »Mora da j' oblaka grmljava!« Noć bje još tamna, tad trublja zaori. Poviče glas: »Probudite se, oklijevati nemojte!« Na grudi stisnusmo ruke, u strahu se stresosmo. Neki tek vikaše: »Kraljevski gledajte stijeg!« Mi skočismo na noge, krikosmo: »Vremena nema oklijevanju sad!« I dođe kralj — no svijetla gdje su i vijenci gdje? Pripravljeno kako li mu je prijestolje? O sramoto, sramoto duboka! Dvorana gdje je, gdje nakit? I poviče jedan: »Tašti ovo je krik! Praznim ga pozdravite rukama, u gole povedite svoje ga komore!« Otvorite kapiju, u školjke pušite! Dubokoj u noći je došao kralj mračnih do naših kuća. U nebo riče grom, tama od munja se strese. Izčičkan izensi ćilim, u dvorištu ti ga razastri. S olujom je najednom došao kralj u noći bogatoj strahom (81).

Što nalazim? Kakav to znak ti ostavi ljubavi? Nije to cvijet, tamjan nije ni posuda nikakva s mirisnom vodom. Moćni Tvoj je to mač, sjajan ko plamen, težak ko buzdovan gromni. Ja sjedim i o čudu razmišljam, što znači taj od Tebe dar? Mjesta ne nalazim, gdje da ga čuvam. Stidim se nosit ga svojoj u slabosti, ta on me ranjava, kad na grud ga pritisnem. No u srcu čast ću tereta nositi bolnog, tog od Tebe dara. Nikakav odsad da u meni svjetski ne bude strah i Ti neka pobijediš mojim u borbama svim (52).

Darovi Tvoji oskudicu ispunjaju svu nama smrtnima i neumanjeni k Tebi dolaze natrag. Služba Tvoja ne čini svijet ubogim (75).

Želi biti jedno s Bogom.

Kakvo li božanstvo htjede, moj Bože, imati piće iz prepune čaše života mog? Pjesniče, zar ti je slast, moje kroz oči vidjeti stvorenje te stajat na kapiji mojih ušiju i šuteći vlastite svoje vječne slušati skladbe? Svijet Tvoj riječi u moju plete ćud, no Tvoja tek radost dodaje glazbu. Ti sam sebe podaješ meni u ljubavi i sasvim tad u meni svoju ćutiš vlastitu sladost (65).

U dvorani kraj ponora bez tla, glazba gdje diže se bezvučnih struna, primit ću harfu života svog. Na vječnosti ću joj udesiti zvuk, i posljedni izjecaja kad bude glas, ušutjelu hoću harfu položiti svoju do nogu onog, što šuti vječno (100).

Sve je isprazno. Bog je cilj.

Znam, da doći će dan, pogled kada mi moj izgubio bude svijet taj, život se oprostio šuteći, zavjesa preko očiju posljednja pala. Zvijezde bditi će noću, jutro ko jednoć se budit, sati se dizat, kao što vali se dižu u radosti i u boli. Na cilj kad satova mislim svojih, razbija granica tada se sati, pri smrtnom vidim tad svijetlu svijet s ispraznim bogatstvom svojim (92).

Jednom u pozdravu Tebi, Božanstvo moje, ćutilima puštam razviti svojim se svim i ustresti svijet Tvojim pod nogama. Srpanjski kano oblak s teretom sile neprolivene visi duboko, pusti duh da se moj k Tvojemu naklanja pragu jednom u pozdravu Tebi. Pjesmice pusti da sve i mnoge melodije moje skupe u struju se jednu, što k moru će strujati šutnje jednom u pozdravu Tebi. Kao što ždralova jato, domu što vraća se svomu, dan i noć gorska leti u gnijezda, pusti čitav da polazim život svoj putem, vječni u Tvoj što vodi dom jednom u pozdravu Tebi (103).

Kako su Focija proglasili svecem?

(Svršetak).

3. Dokazi protiv Focijeve svetosti.

Ne osvrćimo se na mladost ili kasniji život Focijev prije nego je postao patrijarhom. Mogao je koješta imati i sve to kasnije popraviti. Ogledajmo njegovu glavnu biljegu i nastup kao patrijarhe, jer iza zadnjeg svrgnuća do smrti ne znamo ništa.

Oholost je Focijeva slaba strana. Ta izbija na javu u svim njegovim spisima, i ako često upotrebljuje izraze najveće skromnosti. To ne niječu ni njegovi najbolji biografi. Niketa David je opisao život patrjarhe sv. Ignacija. Bio je iz Paflagonije i živio je nešto iza Igna-

cija, a rodio se još za živa Ignacija. On priznaje Fociju mnoge lijepe sposobnosti, ali i on iznosi kao glavnu oznaku njegova života: oholost. (Vita s. Ignatii, p. 229. 232). Već ovaj Niketa naglasuje, da se ne smije nekoga držati pravednikom, i ako u brojnim spisima pravom naukom Boga priznaje, ali djelima niječe, pa ga egoizam, častohleplje i pohlepa za imetkom, pritiskivanje nevinih i nemir u Crkvi dovode do osudenja; dapače, kako veli, bolji je kreposni neznalica, nego li bezbožni učenjak (1. c. p. 228. 252). Focij je znao, da je svetog Ignacija nasilni Bardas silom poslao u zatočje i da na sve spletke i poslanstva ne će da se zahvali, pa zato i Niketas piše: »Focij nije od sebe odbio čast, kako je morao, koju mu je svjetska vlast ponudila na necrkveni i svetogrdni način« (1. c. 232). Focij je dao pismeno obećanje pristašama Ignacijevim, da će biti na patrijarškoj stolici kao neki pomoćni biskup Ignaciju. No već dva mjeseca iza zaredenja (u veljači g. 858.) pogazi riječ, lukavo im otme potpisani dokumenat i uništi ga, pa izjavi da ni Ignacija ni te biskupe, pristaše Ignacijeve, ne priznaje biskupima. I otada poče da progoni Ignacijeve pristaše. Ovi biskupi skupiše se, a to je bila većina biskupa carigradske pokrajine, i u crkvi sv. Irene proglasiše usurpatora svrgnutim. Na to Focij okupi u crkvi Apostola svoj sabor i anatemizira Ignacija, a da ga nije ni saslušao ni uopće pozvao na opravdanje; uz to proglasi sve protivne biskupe svrgnutima. To je bilo g. 858. Tako se tuži sv. Ignacije u prizivu na rimskog papu: »Jos nije prošlo ni 40 dana od Focijeve konsekracije, i već me je anatemizirao i proglasio svrgnutim, a da me nije ni saslušao«. I Niketa i većina povjesničara pripisuju Fociju progon pristaša sv. Ignacija. Barda je dao pozatvoriti više biskupa, koji su pristajali uz Ignacija, a 60 dana iza Focijeve konsekracije dade provesti optužbu s veleizdaje protiv Ignacija, koji je već bio u zatočju na otoku Terebintus. Tu su ga i tukli, da ga prisile tobože na dragovoljnu odreku. U tamnici ga vezali u verige i često ga ostavili bez jela i pila. Ima doduše nekoliko pisama, u kojima ustaje Focij na obranu nekojih njegovih protivnika. No on to čini, jer mu zaprijetiše i nekoji prijatelji, da će se od njega otcijepiti, ako se nastavi tim progonima. Možda su po srijedi bili i drugi politički razlozi. Spomenuti Niketa veli: »Ako je Focij ozbiljno mislio kad je prijetio dvoru da će se odreći, zašto to nije učinio i Ignacija priznao pravim patrijarhom? Ta tako bi brzo bilo sve opet u miru. On je dobro poznavao Bardu, da kod njega ne koriste deklamacije, pa je spomenutim pismima htio samo sebe tobože opravdati pred biskupima i pukom. Hipokrizija je to, kojom je Focij uz svaku cijenu hotio, da jednom stečenu stolicu zadrži za sveg života. (Hergenröther, 1. c. I, 392).

Po tome se vidi, da je Focij glavni krivac u Bardinu nasilju protiv Ignacija i njegovih pristaša, prem je većina naroda ostala vjerna Ignaciju, a tako i uzorni redovnici samostana Studiona, pa i drugi

samostanci. Focij je laskanjem, Barda silom htio da ljude otcijepi od Ignacija. Focij dapače nazivlje protivnike već sada »skizmatičkim gnjiležem«, skinuo je sebi neprijatne biskupe i na njihovo mjesto postavio svoje kreature. Metropolitu je Ivana u Nikomediji samo stoga skinuo, jer mu se nešto narugao. Skizma je tu. Kriv je Focij.

Barda i Focij vidjeli su, kako su crkvena kola zavukli u blato, pa se sada obrate papi u Rim. I u pismima, što ih je Focije pisao papi, ističe kako je zasio na patrijarsku stolicu tobože protiv svoje volje. Lukavom je Fociju trebalo papina odobrenja, da tako do konca utuče svoje protivnike. Focij je dugo otezao, da pošalje u Rim poslanstvo sa entronistikom po starom običaju, jer se nadao da će otezanjem i čekanjem svladati protivnike. Neki misle, da je i carevo pismo na papu sam Focij sastavio. I car i Focij u pismima obilaze način, kako je Focij zasio na prijestolje. Hergenröther donosi cijelo Focijevo pismo (1. c. I. 407—411.). Tu ističe svoju poniznost i ortodoksiju, hvali cara koji da je želio njega za patrijarhu, ponosi se da ga je narod i kler jednoglasnom aklamacijom izbrao i pozdravio. Jedino se car (dogovorno) potužio na Ignacija, koji da se zahvalio. Posebno je odaslanstvo otišlo u Rim i odnijelo ta pisma, da ondje i usmeno brane Focija i isposluju nužnu papinu privolu i odobrenje. To je odaslanstvo došlo u Rim ljeti g. 860. Te godine papa Nikola odgovori caru i Fociju i predbacuje, kako se moglo svjetovnjaka izabrati protiv kanoničkih propisa, pa traži neka Ignacij pristupi pred papine legate. Legati su bili biskupi Rodoald iz Porta i Zaharija iz Anagnia. No kad ovi dodoše u Carigrad, dvor ih carski tako predobi prijetnjama i darovima, pa nijesu ni općili s pristašama Ignacijevim. Tri su mjeseca tako ostali osamljeni i neupućeni. Ti su legati na sinodi, koju je g. 861. vodio Focij, bili samo oruđe u Focijevim rukama. Kad se vratiše u Rim, papa ih je radi toga eskomunicirao. Iza toga sabora piše Focij papi opet vrlo lukovo, pa na koncu predlaže neka nikoga s Istoka ne primi bez njegove preporuke. Daleko bi nas zavelo, kad bismo htjeli sav život Focijev prorešetati. No ipak čujmo još par primjera.

Focij je bio imenovao u Cesareji u Kapadociji prijatelja Pavla. No kad je ovaj od njega otpao, nazove ga on zlim bezbožnikom (Phot. ep. 175) i zapovjedi svim svojim pristašama neka ga nitko ne pozdravlja niti ima s njime dodira. Kad je papa Nikola osudio i Focija, zataji on papina pisma i nastavlja dalje nasiljem. Car se stavlja na Focijevu stranu i hoće da ga zaštiti u Rimu. Focij je napokon g. 867. održao u Carigradu sabor i tu osudio papu. Na tom saboru stupiše plaćenici i optužiše papu, da je na zapadu tiran, te da je uvrijedio cara. Na taj sabor dodoše i tri kriva legata triju istočnih patrijaršija. Njihove su punomoći patvorili u Carigradu. I akta samog sabora su iskrivljena.

Novi car Bazilij zapusti Focija, a sabor ga carigradski g. 869. osudi. Što će na to Focij? U svojoj oholosti misli, da je kukavičluk povrći se saboru i prionuti uz pokoru. Velik je bio u izvraćanju, vješt u spletkama. To je ostao i u zatočju u Stenosu. I napokon mu je uspjelo, da su ga opet pozvali na dvor i konačno opet »prisilili« da preuzme patrijaršku stolicu iza Ignacijeve smrti g. 878. Papa Ivan želio je mir Crkvi, pa je pristao te godine na Focijevo imenovanje. Poslao je u Carigrad i svog legata kardinala Petra s pismima. Ali ih je Focij na saboru pročitao iskrivljene gledom na sinodu g. 869., gledom na Focijevo požaljenje uvjetnog papinog priznanja, te glede Ignacija. Na saboru dapače podmetnuše papi Ivanu VIII. pismo, da se izrazio protiv Filioque. Za sve to očevidno Focij mora da je znao i odobravao.

Iz svega se navedenog vidi, da se sve drugo mora kazati o Fociju, nego li to da je on svetac. Sigurno si i istočnjaci ne bi dičili njime, kad bi samo htjeli malo dublje i bolje proučiti rad i djelovanje Focijevo i to prema dokumentima i povjesničarima, koji su živjeli u njegovo doba ili odmah neposredno iza njega. Sama povijest bi ih putila, da ne smiju Focija štovati kao sveca. **P. S.**

Sadašnjost i budućnost katoličkih misija.

Prema Kroseu (Kirchliches Handbuch V, 1914—16.) ovako stoje orientalne misije: U Evropi ima 418.441 katolika, u prednjoj Aziji latin. obreda 65.566, istočnog obreda 691.205 katolika. Početkom g. 1914. bilo je u poganskim misijama katolika: u Japanu i Koreji 156.623, u Kini i susjednim zemljama 1,615.489, u zadnjoj Indiji i ist. indijskim otocima 1,226.809, na Filipinima 7,276.092, u prednjoj Indiji i na Cejlonu 2,671.279, u sjev. Africi 320.321, u srednjoj Africi 463.069, južnoj Africi i afr. otocima 727.813, u Australiji 15.219, Oceaniji 190.870, u sjev. Americi 209.689, u južnoj i srednjoj Americi 1,072.905 katolika. Dakle je ukupno među nekršćanima i u poganskim misijama u Aziji 12,946.290, u Africi 1,511.203, u Australiji i Oceaniji 206.089, Americci 1,282,594 katolika ili ukupno na svijetu ima u misijama 15,946.176 katolika.

No što je to prema ogromnom broju pogana, muhamedanaca i inovjeraca! Činjenica je, da godišnje umire do 30 milijuna pogana bez sv. krsta (Louis, Beruf, 15). Kako vidimo, silno polje rada čeka

misijonare. Ovo imajući pred očima možemo opetovati riječi našeg božanskog Učitelja: »Žetva je velika, ali poslenika je malo« (Lk. 10, 2).

Bogu hvala, novi je pokret nastupio u prilog misijske ideje. Taj se pokret sve više širi. Svojom enciklikom »Maximum illud« Benedikt XV. 30. studena 1919. dao je tom pokretu još veći zamah. Time je papa uzeo u obranu katoličke misije protiv versailskih odredbi dok istodobno daje upute misijskim starješinama i stavlja na srce svim katolicima brigu oko misijâ. Mnogo se govorilo o kat. misijama i onom prigodom, kada je papa g. 1920. proglasio blaženim Crnačke mučenike u Ugandi. Isti je papa osnovao »Unio cleri pro missionibus«. Iza g. 1920. počelo se i znanstveno obrađivati misijska pitanja. U Švicarskoj tako raste zanimanje za misije među katolicima, da će brzo dostići one u Holandiji. U ovoj zadnjoj zemlji brinu se isključivo za raširenje vjere 48 reda, 7 muških i 4 ženske kongregacije. Iz Holandije je do 3000 misijonara, te 26 biskupa u raznim misijskim krajevima. U Irskoj su otvorili novo sjemenište za misijonare u Maynoothu, koje je otvorilo nove kuće u Nebraski, Australiji i Brasiliji. U Engleskoj imaju toliko misijskih zvanja, koliko nikada prije. I u Belgiji su uveli misijske sedmice kao u Holandiji. Tu Unio cleri ima svoje glasilo, brine se za 28 misijskih područja, a ima do 3000 misijonara. U Španjolskoj je Unio cleri održala više kongresa misijskih po raznim gradovima. Ovdje kao i u Italiji raste broj misijskih časopisa. Sadašnja je vlada u Italiji dala misijama u Kineskoj do 10 milijuna lira. U Portugalskoj su oci Sv. Duha otvorili u Bragi novu kuću. — Braća Slovenci osnovali su lani svoj misijski časopis, Steylerovci osnovaše novu kuću kod Pešte u Ugarskoj. U Njemačkoj se krasno razvija misijska ideja. Tu se iza rata otvorilo 25 novih misijskih kuća i zvanja ne manjka. »Xaveriusverein« u Aachenu izdaje pučko-znanstvene knjige o misijskim pitanjima. U ovo 6 godina to je društvo izdalo do 50 knjiga, ili ukupno do 120.000 istisaka. Ono izdaje i »Katholische Missionen« (urednik je P. Väth S. J.) i posebni kalendar u 100 tisuća istisaka. S ovim društvom usporedo radi i »Ludwig-Missionsverein« u Njemačkoj i »Franciskus-Xaverius-Missionsverein« u Austriji. Unio cleri u Njemačkoj izdaje svoj koledar u 20.000 komada. Dr. Schmidlin, objelodanjuje misijsko-znanstvene rasprave i tekste, te časopis »Zeitschrift für Missions-Wissenschaft« prof. Dr. Karl Pieper. Od g. 1923. postoje i posebna misijska udruženja među akademičarima pod vodstvom Dr. Freitaga. I katolički sastanci govore svaki put u prilog misijama. U Francuskoj je vlada pripustila osnivanje kuća kapucinima, lionskim misijonarima, bijelim ocevima i franjevcima. Poznati je akademičar Georges Goyau osnovao udrugu »Amis de missions«. Sjeverne amer. države dadoše samo 450 misijonara (dakle trećinu holandeskih), ali daju više novca. Unio cleri se moćno širi u Brasiliji i Argentiniji.

Ovaj kratki pogled (Cfr. Dr. P. Louis, Missionskunde 153—163) pokazuje, da se uistinu javlja pravo proljeće u pokretu za katoličke misije. Nema sumnje, da će se ono još jače razviti i porasti pomoću novog misijskog muzeja u Rimu. Eno od g. 1919. do 1922. osnovala je sv. Stolica jednu novu biskupiju (Patna u Indiji). 10 novih apostolskih vikarijata, 6 apost. prefektura i 2 misije, a 5 je apost. prefektura podigla na vikarijate. (A. Väth S. J., Ein Neuer Missiosfrühling). Misijski rad nosi krasnih plodova među crnačkim plemenima, u Kineskoj i Koreji. Nije tako, gdje vlada islam, manje je uspjeha i u Japanu, tako i kod civilizovanih klasa u Indiji (Väth. l. c. 15).

Velike su zapreke, koje stoje na putu misijskom radu. Napose moramo spomenuti neke nove i jače zapreke. Kako se u Evropi bori katolička Crkva i bezvjersko-materialistički nazor, tako i u muhamedanskim i poganskim zemljama. Pod uplivom štampe i evropske kulture probudile su se kulturne zemlje na istoku i traže nove ideje. Izobraženi upoznaše zapadnjački materijalizam i poprimiše ga mjesto svoje poganske vjere. Tako uradiše mnogi pogani, koji su pohađali sveučilišta u Evropi i Americi, jer materijalizam bolje odgovara njihovim nižim porivima. Mi u Evropi živimo u kršćanskoj okolini, pa materijalističke škole toliko na nas ne uplivišu koliko na pogane, koji živu u drugoj okolini. Framasonerija umije time se okoristiti, pa je već i pograbila te izobražene krugove za svoj boj protiv kršćanstva. Tako je na Balkanu i među poganima. Na Balkanu uvukao se francuski racijonalizam; isto tako u Siriji. U Armeniji je i visoki kler skizmatički zaražen slobodoumljem. Viši su krugovi u Japanu davno pali u bezvjerje. Amerikanske ateističke škole na Filipinama ruše rad katoličke Crkve. Upliv se loših Francuza zapaža u kolonijama prednje Indije. Čak u Africi i Oceaniji znadu urođenici zapustiti vršenje svake vjere, ako su samo navukli na se frak ili stavili evropejski šešir na glavu. U Kineskoj je napuštena kika pred 10 godina, a s njom i mnogo drugo, te i mase okreću leđa staroj vjeri. Opravdano veli A. Väth S. J. na temelju ovih činjenica: »Kršćanstvo mora svim silama stupiti na svjetsko poprište duhovâ, pa da zametne boj s bezvjerjem, framasonerijom i nećudorednošću, i da podade kršćanski nazor Kinezima i bezbrojnim izobraženim ljudima ostalih zemalja. Jedino ih kršćanstvo može oplemeniti i usrećiti. No ako jednom ti pogani upadnu u bezvjerje, onda su — ne računajući na Božju milost — za vazda izgubljeni za kršćanstvo (Väth, Eine Entscheidungsstunde der katholischen Weltmission 12).

I druga pogibao prijeti širenju kršćanstva. A ta dolazi od poganâ, koji pošto su živjeli u velikim gradovima Evrope i Amerike, i po sveučilištima, opaziše kako tobože kršćanska inteligencija ne živi po kršćanskim načelima. I ti pogani lako sude po plodu i vjeru, t. j. omalovažuju upliv kršćanstva, pa kod kuće oživješe svoje stare vjere.

Tako je oživio u Indiji brahmanizam i na Cejlonu i u Birmi budizam. Dapače oholo zatražiše kineski učenjaci kršćanski svijet, neka prihvati njihov konfucijanizam. Iza rata zaniješe se poganski narodi za bačenom parolom o »samoodređenju«, pa zamrziše na strance i poistovjetovaše katoličanstvo sa strancima. Njima je kršćanstvo vjera bjelaca. Iz političkih razloga traži na pr. službeni bezvjerski Japan da raširi šintoizam i da pod zastavu budizma okupi mongolski svijet protiv bijele rase. Ako dakle ne dođu katolički misijonari što prije i ako ne predusretnu to djelovanje, kasnije će biti vrlo težak svaki misijski rad, a uspjeh dvojben. A onda gdje je bolješevizam? Taj maršira put juga i istoka. Ondje će se pod njegovim uplivom razviti ljuti boj između klasâ, koje će onda teško premostiti i samo kršćanstvo. Eno se već u Japanu i Indiji digoše niži staleži protiv kapitalizma. U zadnje se doba probudio i panislamski pokret. Taj se pokret spojio u Turkestanu i Afganistanu s bolješevizmom. Slično nalazimo i u Persiji Taj se islamski val širi prema Javi i sjevernoj Africi. Engleski je protektorat u Egiptu i Persiji samo voda na mlin spomenutog saveza. Kršćani su u najvećoj pogibelji u Turskoj, Persiji i Transkaukaziji.

Eto, tako je oko tisuću milijuna ljudi izloženo svim spomenutim napadajima i pokretima. Što će kršćanstvo? Dvije su trećine čovječanstva, koje će se odlučiti za navedene vjere ili će prigrliti Krista i njegovu Crkvu. I stoji do toga, da li će brojni misijonari doći što prije na bojište i zauzeti svoj položaj te osigurati kršćanstvu nužni upliv. Skrajno je vrijeme (A. Väth. o. c. 12—15).

Još nešto. Kako već vidjesmo, protestantizam je napeo sve sile i hoće da za se osvoji poganski svijet. On je već prije rata znao svoje pristaše zanijeti za poganske misije, sada iza rata još više. Još g. 1914. djelovalo u misijama 24.000 protestanskih misijonara i žena. Ispad je rata u prilog anglosaskog protestantizma. Drugo je pitanje: kako ovaj radi u misijama? Anglosaski je protestantizam nestalan u shvaćanju Kristove vjere. On je većinu dogmi i sakramenata zabacio; dapače mu je kod mnogih i sam krst samo vanjski znak kršćanske zajednice. Tako ti misijonari ne daju obraćenicima stalni i cjeloviti i potpuni vjerski sistem, pa ne mogu čovjeka u nutarnjosti ni preporoditi. Protestansko kršćanstvo ne može dugo da odoli nećudoređu poganske okoline, pa se protestanski obraćenici ni ne ćute kao novi ljudi, niti će dugo izdržati navale bezvjerstva ili panislamske, budističke ili brahmanske invazije (A. Väth. l. c. 23).

Iz navedenog mogošmo svi uvidjeti, da je sada čas, kada svi katolici moramo svojski poraditi za katoličke misije. Dvanaesta je ura. Moramo unijeti u narod misijski pokret, svakoga zainteresovati Time će i vjera u našim krajevima oživjeti, jer ćemo se čutjeti dijelovima velike Crkve i sudionicima njezine ekspanzivnosti. Posebni će Božji blagoslov pratiti taj rad i u našim krajevima.

Kad je jedan misijonar držao predavanje o misijama, učesnici tog predavanja na svršetku sabirali su za katoličke misije. Ljudi su davali. No između novaca nađoše i jednu cedulju, na kojoj je bilo napisano: »Za katoličke misije dajem — sebe«. To je najplemenitije djelo. Koliko naših mladića lijenčari kod kuće, neznajući što bi i što ne bi, pa živi iz dana u dan bez ikakve veće misli! Evo divnog i širokog polja, gdje će mnogo dobra stvoriti sebi i drugome.

A. Alfirević, D. I.

Internacijonalno framasunstvo.

Eduard Quartier-la-Tente je od g. 1902. sve svoje sile bio upeo, da poveže sve framasunske lože u jednu zajednicu, te je pomoću švicarske lože »Alpina« i druge braće stvorio interenacijonalni ured u Neufchâtelu. U istu je svrhu osnovao glasilo »Bulletin« i »Godišnjak«. Izdao je i više brošura i spisa. I uistinu mu je pošlo za rukom, da se odazvaše njegovu pozivu brojne organizacije. Za vrijeme je rata on igrao važnu ulogu, jer je posredovao između braće zaraćenih naroda. Posebno su Amerikanci zaželili, da se uspostavi vez, koji je rat bio potrgao. Stoga je velika loža u New-Yorku poslala svršetkom g. 1917. u Evropu posebno odaslanstvo, koje bi došlo u dodir s framasunima raznih obedijencia. Pače je veliki meštar spomenute lože, gosp. Farmer, potaknuo Quartiera-la-Tente, neka bi »Alpine« pozvala internacijonalni kongres svih framasuna. Tako je došlo do prvog internacijonalnog sastanka u Genevi od 19—23. listopada 1921. Na njem je osnovana Internacijonalna framasuska unija. Uz nju je odmah pristalo 17 framasunskih velikih vlasti. Odobrena je »Izjava načela« (neka vrst Vjerovanja) i sastavljen je Statut i imenovan Konsultivni odbor, t. j. stalni organ, koji će ravnati Unijom od jednoga kongresa do drugoga. U tom je odboru Quartier-la-Tente imenovan Velikim kancelarom. Ispočetka je taj odbor djelovao u Neufchâtelu, sada ima sjedište u Genevi (avenue des Vollandes, 1). Na čelu je sve organizacije Internacijonalni kongres.

Quartier-la-Tente je bio evangelički pastor u raznim mjestima Švicarske, napokon je postao profesorom teologije na sveučilištu u Neufchâtelu i državnim školskim pročelnikom u tom kantonu. On je u isto doba mistik i Jakobinac, te je u sebi znao spojiti protiv katoličke Crkve framasunsku mržnju i protestantske predsude. On je izdao svoj »Bulletin« svaki treći mjesec u 8. na 24 stranice na francuskom, njemačkom, engleskom i španjolskom jeziku. Kako su neki

članci izazvali vrenje među framasunima, to je odlučio kongres g. 1923., da Unija ne odgovara za raspre, pa je tako Bulletin sada samo za strogo službena saopćenja.

Prema odredbi kongresa u Genevi morao se sazvati kongres u Bruxellesu g. 1924. Ipak je Konzultivni odbor zaželio, da se kongres održi već g. 1923. I tako je došlo do njega u Bruxellesu 27.—30. rujna 1923. Na nj su došli odaslanici 19 framasunskih velikih vlasti: Jugoslaviju su zastupali Adolf Mihalić i Milorad Stražnicky. Ali nije bilo odaslanika anglosaskih loža. Na ovom su kongresu morala braća da riješe teška pitanja: Landmarks, te pristup Velike lože u Nürnbergu, Izjava načela. Ovaj je kongres sve to odložio na buduću godinu, jer se nikako nijesu mogli da slože (Cfr. Compte-rendu Séances du Congrès extraordinaire 1923., str. 54). U framasunskom jeziku »Landmarks« znači, da se interesi politički kao i načela anglosaskih framasuna razlikuju od onih, koji su pod utjecajem francuskih framasuna, t. j. anglosaske lože smatraju latinske heretičnim. Uz to je njemačko framasunstvo bilo isključilo Veliku ložu u Nürnbergu, a eto Internacijonalno framasunstvo ju je primilo u svoju zajednicu. Stoga je odaslanik lože »Alpine« Reverchon zapitao u ime lože u New-Yorku, da li je »Izjava načela« obavezna. Kongres je odgovorio, da nije. Jednako se ovaj izjavio o loži u Nürnbergu, da mora bit »regularna«. Framasuni su latinskih loža, očevidno bili u većini, pa su odavna želili, da se njemačke lože pred njima ponize, ali je ovaj kongres na urgencije lože u New-Yorku i Velikog orienta u Nizozemskoj morao izjaviti, da ne će od njemačkih loža tražiti nikakove posebne izjave. Tako se latinsko framasunstvo ponizilo i popustilo zahtjevima anglosaskih loža.

Napokon je došlo do kongresa u Bruxellesu 25—28. rujna 1924. Tu je bila zastupana 21 framasunska vlast. Iz Jugoslavije su bili: Zukić, Duchateau, Krejčik. Na dnevnom redu bila su ova pitanja: regularnost loža, njihova teritorijalnost i pitanje rada. Kongres je izgubio dva dana o prvim dvama pitanjima i jedva je odlučio da se oba pitanja ostavljaju za izvanredni budući kongres u Genevi. O radu su prije tvrdili, da je »jedna bitna čovječja dužnost« i da socijalno pitanje može samo framasunstvo da riješi, ali se sada ne mogoše da slože u načinu, kako da se to riješi. Duga je bila raprava i o primitku lože iz Nürnberga, pa i to pitanje odložiše na drugo vrijeme.

Što je uradio kongres u Genevi, koji održaše framasuni 1—4. listopada 1925. i na kome su Jugoslaviju zastupali Miličević, Krejčić, Vilzeč i Tomić? Kongres je požalio smrt svog kancelara Quartier-la-Tente, pa je izabrao na njegovo mjesto Reverchona. Ovaj je bio Veliki meštar lože »Alpina«. Rodio se 1862., bio je profesor povijesti i književnosti, već je 40 godina framasun. Njemu je dodijeljen

Maks Gottschalk, koji se rodio g. 1889. u Liegiu i učio je u Parizu i Berlinu, te je belgijski odaslanik u »Internacijonalnom uredu rada« u Genevi. Na kongresu se opet raspravljao o loži u Nürnbergu, ali se ponovno odložilo to pitanje. Raspravljalo se i o članku 5. Statuta (Ovaj glasi: »O kandidaturi novog člana ne može se govoriti, ako ga ne preporuče tri vlasti članice«) i složiše se učesnici, da kandidaturu mora preporučiti barem jedna framasunska vlast, a regularne su i zakonite velike lože u Engleskoj od 18. vijeka i direkte filijale tih loža, te vlasti koje dobiše konstitutivnu kartu od spomenutih vlasti. Glede teriorijalnosti preporuča kongres framasunskim vlastima, neka provedu jedinstvo na istom teritoriju. Napokon je kongres odlučio, da će ovi zaključci vrijediti, ako ih odobri kongres g. 1927. Na ovom se kongresu u Genevi zaprijetio Veliki Orient Nizozemske, da će i on otstupiti od Internacijonalnog udruženja i tako će svi anglosaski framasuni istupiti iz te zajednice (Loža New-Yorka je istupila na kongresu u Bruxellesu g. 1924.).

Zašto su framasunske lože ovako pocijepane?

Među anglosaskim ložama ističe se Velika engleska loža, a u latinskom framasunstvu Veliki Orient Francuske. Prva je loža niknula u Engleskoj, dakle protestantskoj zemlji, i začetnik joj je Anderson, evangelički pastor. Iz Engleske je loža presađena u Francusku, ali je odmah zaplivala radikalnim vodama i otvorila svoja vrata Voltaireu, Montesquieu i Diderotu, koji zabacuju sve, što je nadnaravno, i udariše antiklerikalnim smjerom. Francuski je enciklopedizam prepustio svakome, da tumači po volji vjeru u Velikog arhitekta svemira. Framasun je Blanchet g. 1848. pokušao da francuskoj loži dade »religiozni karakter, koji joj pripada«, te je naveo da je Veliki Orient promijenio pravila i proglasio vjeru u Boga i besmrtnost duše kao temeljna načela. (Današnji framasuni to smatraju kao herezu.) Uslijed toga nastadoše raspre među braćom, i Veliki je Orient Francuske g. 1876. dokinuo Blanchetove novotarije. Irske i engleske lože prekinuše svaku vezu s ložama francuskim i onima, koje su s njima u vezi. G. 1884. je pokušao Cousin, da se engleske lože pomire s francuskim, ali su Englezi to odbili. Loža je u New-Yorku g. 1921. preuzela bila inicijativu, da bi braću izmirila, ali u njoj samoj ustadoše mnogi protivnici, pa je i sama istupila iz Internacijonalne framasunske unije. God. 1923. je Veliki meštar Italije Torrigiani pokušao bio da se približi anglosaskim framasunima, te je u New-Yorku položio njihovu vjeroispovijest i obećao toj loži supremaciju nad framasunima svega svijeta, ali je bio i taj korak uzaludan. Opreka postoji i danas. Glavni je kamen smutnje pitanje »Landmarks«, kako je to i kancelar Quarte-la-Tente bio istaknuo na prvom kongresu. Da ogledamo to malo potanje.

»Landmarks« je skup zakona i temeljnih i nepromjenljivih načela. Otkada ta potječu? O tom se razilaze mnijenja. Nekoji ih pripisuju prastaroj davnini, drugi vele, da ih prije g. 1859. nije nitko točno znao nabrojiti. Findel kaže, da je samo 6 takovih načela, ali danas ih općenito priznaju 25 (Cfr. Encyclopaedia of Freemasonry pod tim naslovom). Tri su glavne »landmarks«, koje framasunima ne daju mira, a te su:

19. Vjera u Božji opstanak.
20. Vjera u uskrsnuće tijela i u budući život.
21. Prisutnost biblije ili Knjige zakona na oltaru.

Na kongresu je g. 1925. protumačio ove tri tačke framasun J. Lempereur ovako prema Bulletin: 1. Vjera u Boga znači: Framasunstvo u imenu Velikog najmara svemira priznaje neki prauzrok, ali glede naravi ovog principa pušta potpunu slobodu mišljenja i čuva se svakog konfesijonalnog čina. 2. Uskrsnuće tijela i budući život znači: Framasunstvo proglasuje, da u simbolu besmrtnosti duše postoji zakon, kojim je zajamčena trajnost života u svemiru, i koji gospodari nad tajnama rođenja, smrti i rađanja. 3. Prisutnost biblije na oltaru znači: Framasunstvo se ističe iznad svih crkvi i svih vjera, pa zašto da ne prihvatimo zakletvu nad Knjigom moralnog zakona par excellence, t. j. nad knjigom »Konstitucijama« i »Zapovijedima« framasunskim? Nijedan framasun ne može o tome sumnjati, da je to prava biblija čovječanstva, ili bolje govoreći i da se poslužim riječju glasovite karte, jedina tabla čovječjih i građanskih prava.

O tim »landmarks« nastala je i dalje raspra izvan kongresa, pa tome dadoše oduška u Bulletinu Magnette, veliki meštar belgijski i Dr. Maks Consalves, odaslanik Velikog Orienta nizozemskog. Eto radi tih stvari loža Neu-Yorka nije poslala svog delegata na kongres g. 1924., te se povukla a za njom ona u Nizozemskoj i na Filipinskim otocima. Kako su belgiski i francuski framasuni tražili od njemačkih, neka priznaju svoje ratno krvološtvo, ako žele ući u Internacijonalnu uniju, to su protiv toga ustali Nizozemci i pristali uz Nijemce i Engleze.

I njemačko je framasunstvo međusobno pocijepano. Velike njemačke lože imaju svoj Savez (Maurerischer Verband) od g. 1861., ali ga poništiše g. 1922. Velike se tri pruske lože proglasiše autonomnima, te su protestantske i nacionalne, više demokratskog pravca i više se približavaju francuskim ložama. Druga nijedna loža nije pristala uz Internacijonalnu uniju, a ni spomenute tri. Jedina je loža u Nürnbergu »Zur aufgehenden Sonne«, i regularna i mlada loža, ušla u uski odnos s Velikom ložom Francuske, koja je štiti i zatražila je, da je primi Internac. unija za članicu. Veliki je meštar te lože, Dr. Penzig, izjavio na kongresu g. 1921., da »najbolje služi domovini internacijonalizam« (Cfr. Compte-rendu Séances 1921, str. 25). To mu nije pomoglo, i Nijemci su začlanjenje te lože uzeli kao afront njemačkim ložama. Uz to su i Američani uzeli to začlanjenje kao uvredu amerikanskog puritanizma.

Dakako iza ove načelne borbe vide se tajne oznake dvaju različitih imperijalizama, pa će biti vrlo teško, da se latinske lože odreknu svojih težnja na korist drugih i obratno.

Danas su dakle framasuni podijeljeni u dvije čete. Internacionalna unija ima sada oko 1269 loža i 140.330 framasuna, dočim na svijetu ima 119 Velikih vlasti, 27.065 loža, 3,861.444 člana (sama Velika loža u New-Yorku ima pod sobom 922 lože i 299.100 članova). I sam Reverchon jadikuje nad neslogom framasunskom (Cfr. Bulletin 1926, br. 17). Uz to je Internacijonalna unija imala 15. juna 1926. i deficit u svom gospodarstvu i to 5.532.89 belgijskih i 8.337 švicarskih franaka (Bulletin, br. 18).

Kao pendant internacijonalnog kongresa i paralela poznatog političkog panevropskog kongresa sastadoše se framasuni iz 15 evropskih nacijonalnih masonerija i to 12.—14. rujna ove godine u Beogradu pod »patronažom« (tako veli učesnički novinarski komunikej) Internacijonalne framasunske unije. Iz službenog se komunikeja razabire, da su ovi framasuni obećali podupirati rad Saveza narodâ. Zašto to ističe? Jer Internacijonalna framasunska unija hoće da bude moralni vođa Saveza narodâ. Stoga je ta Unija i izabrala Genevu za svoje sjedište, te je svoje statute i organizaciju udesila prema onima Saveza narodâ. I sjednice su Unije u isto doba, kada i one Saveza narodâ; framasuna ima u svim odborima i pododborima tog Saveza. Framasun je Willson osnovao ovaj Savez narodâ, pa se sada framasonerija muči, kako da uzdrži u jedintsvu tu ustanovu, kada ne može da okupi u jednu falangu sve framasune čitavog svijeta. No pri tome se ipak opaža, da anglosaski framasuni u Savezu naroda imaju daleko veći utjecaj, nego li latinski. Francuski framasuni rade, da dođe do približenja između njih i njemačkih framasuna i tako očuvaju pad franka, i to je bio neki tajni cilj spomenutog sastanka framasuna u Beogradu, te tako framasuni latinskih naroda osiguraju premoć u Internacijonalnoj uniji i izmire se s amerikanskim i engleskim framasunima.

Katolička crkva u Kanadi.

Prema zadnjem popisu iz g. 1921. ima Kanada 8,788.483 stanovnika. No zadnjih je godina pred ratom bilo do 400.000 useljenika godišnje, pa da je tako dalje išlo, porast bi bio neobično velik. No mnogi useljenici ili se vraćaju kući iza nekoliko godina ili se presele u Sjedinjene države.

Važno je pri tome to, što su useljenici većinom protestanti. Nekoć je bilo jako useljivanje iz Irske, sada je vrlo slabo. Engleska je imigracija naprotiv porasla na 45%, a škotska na 13%.

Katolika je bilo g. 1871. u Kanadi 42% od svega pučanstva, sada je samo 38, t. j. 3,389.639. Većina katolika obitava u pokrajini Quebec. Ova pokrajina iman 2,361.199 stanovnika, a od toga je devet desetina katolika.

Crkva je u Kanadi podijeljena u 10 pokrajina, a jedna je nadbiskupija izravno ovisna od sv. Stolice. Ukupno je biskupija, 6 apostolskih vikarijata, jedna apost. prefektura i jedan abbas nullius. U Kanadi je bilo na svršetku g. 1925. 5.939 svećenika, te 42 muške kongregacije i 96 ženskih zajednica. Nekoje su ženske kongregacije vrlo raširene. Tako na pr. kongregacija Notre Dame osnovana je u Montrealu g. 1657., a sada ima 168 kuća i 2.160 članica; kongregacija Sestara ljubavi (sive sestre) nastaniše se u Montrealu g. 1747., a sada imaju 239 kuća i 3.266 članica; sestre od Providnosti (Montreal 1843) imaju 102 kuće i 2.567 redovnica; sestre od presv. Imena Isusa i Marije (kod Montreala 1843) imaju 169 kuća i 2.426 redovnica; sestre sv, Ane (kod Montreala 1850) imaju 77 kuća i 1.511 redovnica. Ove se redovnice bave školom ili su zaposlene u bolnicama, te u mnogim socijalnim i karitativnim službama. U pokrajini Quebec imaju Školska braća ili sestre većinu javnih škola. Tako katolici imaju i svoje preparendije, te katolička sveučilišta u Quebecu i Montrealu. Ova je zadnja osnovao katolički episkopat i on njima upravlja, a vlada kanadska daje svoj prinos. Ovim je sveučilištima pridruženo do 20 klasičkih kolegija katoličkih ili malih sjemeništa. Na čelu su tih kolegija svećenici ili redovnici, te dobivaju godišnje do 10 tisuća dolara. Karitativne ustanove podupire i država. Jednako država plaća i namještenike u osnovnim katoličkim školama. U pokrajini je Quebec školstvo bitno konfesijonalno. Pod predsjedništvom jednog nadupravitelja postoje dva školska odbora: katolički i protestantski, koji su sasvim odijeljeni. Po pravu su biskupi u katoličkom odboru. Svaki odbor ima svoje finansije, kojima upravlja na svoj način. Građani plaćaju svoju školsku pristojbinu odboru svoje vjere. Vlada daje potpore tim odborima, a oci obitelji sastavljaju dio školskih uprava. Ovi oci u svakoj općini izaberu školske komisare, koji imenuju profesore i učitelje.

U pokrajini Quebec svećenici vode civilne matice rođenih, umrlih i vjenčanih. Kada vlada stvara nove općine (municipije), dogovori se s crkvenom upravom, da tako granice nove općine budu iste kao i župe. Devet desetina zastupnika u ovoj pokrajini praktički su katolici, te imaju jaki utjecaj nesamo na legislaturu u Quebecu, nego i u federalnom parlamentu u Ottawi.

U drugih je osam pokrajina pučanstvo većinom protestantsko. U tim je pokrajinama rastava Crkve i države, pa svi kulti imaju apsolutnu slobodu. U nekim je pokrajinama ustav iz g. 1867. ostavio konfesijonalne škole, kakove su onda postojale. No ta je klauzula poga-

žena gotovo svagdje: u Novoj Škotskoj oko g. 1872, u Manitobi 1890, u zapadnim zemljama 1905.

Protestanti krivim okom gledaju katoličke škole. To se vidi u Ontariu (pokrajina Quebec), gdje su protestanti u većini. Zakon jamči, da će vlada pomagati i škole vjerskih manjina, ali protestanti počeše tumačiti, da se zakon proteže samo na osnovne škole. I tako katolici moraju svojim porezima uzdržavati neutralne državne »high schools« i sveučilišta i uz to svoje konfesijonalne. Uza sve to katolici uzdržavaju svoje sveučilište u Ottawi i mnogo kolegija. Oblati bl. Djevice imaju spomenuto sveučilište, Isusovci više kolegija u Ontariu, Manitobi, Saskatchewanu i Alberta, sjemeništa gotovo u svim kanadskim pokrajinama, te trgovačkih kolegija, pensijonata za djevojke katoličke.

Još jedan dogodaj pokazuje, kakov je duh protestanata. U zapadnim krajevima federalna je vlada sebi zakonom pridržala neke zemlje, rude i druga dobra, te pomoću toga podupire one pokrajine, koje su siromašne. Taj zakon je trebalo da prihvate pokrajine. G. 1926. pokrajinska vlada u Ottawi htjede pristati na ovaj zakon, ali su katolici zahtijevali, da tu pomoć moraju dobiti i katolici za svoje škole. Na to ustadoše oranžisti i izazvaše političku krizu. Uopće protestanti ne daju katolicima slobode i državne pomoći, kako to čine katolici, gdje su u većini. Još vazda kriče protestanti: »Jedna zastava, jedan jezik, jedna škola«. No pravi Kanadanci ne haju za to.

Uza sve te neprilike Crkva lijepo napreduje. Tako je g. 1910. odijeljena biskupija Regina od biskupije sv. Bonifacija, a g. 1915. postala je pače posebna crkvena pokrajina. Mgr. Mathieu, nekadašnji rektor sveučilišta Lavala u Quebecu, prvi biskup i prvi nadbiskup u Regini, pozvao je u svoju biskupiju brojne redovnike i osnovao je dva kolegija: jedan engleski (kojim upravljaju Isusovci), drugi francuski (Oblati). Osnovao je i jednu opatiju njemačkih Benediktinaca u Regini g. 1921.

Od biskupije sv. Bonifacija odcijepiše se g. 1912. i Ruteni, oko 100 tisuća, jer im je sv. Stolica dala biskupa vlastitog obreda. Od iste biskupije odijelila se i nova biskupija Winnipeg, a njezin nadbiskup ovisi izravno od sv. Stolice. I biskupija Edmonton se razvila iz one sv. Bonifacija i odijelila od nje g. 1912. te dobila g. 1916. kao novog sufragana biskupa u Calgaryu. Na sjeveru je g. 1910. podignut apostolski vikarijat u Keewatinu, g. 1916. u Yukonu, a g. 1925. apostolska prefektura u Hudsonu.

I na istoku Crkva napreduje. U crkvenoj pokrajini Ottawe podignuta je g. 1913. biskupija Mont-Laurier, g. 1915. biskupija Haileybury , a g. 1920. apost. vikarijat u Ontario-Nord. U crkvenoj pokrajini Montreala podijeljene su biskupije Walleyfield i Joliette, u pokrajini Quebeca osnovat je apost. vikarijat zatona sv. Lovre g. 1905., a biskupija je Gaspe g. 1922. odijeljena od Rimouskia.

Kad bih htio prikazati potpunu sliku jakosti katoličke Crkve u Kanadi, morao bih navesti sve moguće organizacije i ustanove socijalne i karitativne, a to bi bilo predugo. Najveća jakost naše Crkve leži u župi. Župa je središte svega: nabožnih kongregacija, odgojnih ustanova, biblioteka, dvorana za konferencije i zabave. Župnik je duša svakog nepretka. Pa nesamo da župljani računaju na njegovu suradnju, nego i svi ekonomi i vlada. Župska je uprava, rekoše, spasila francusku Kanadu. Po selima je župnik sudac, bilježnik, liječnik, učitelj, sve.

Katolički svećenik otvara škole, sjemeniša, kolegije. On je na čelu novih kolonizacija, brine se za radničke sindikate, stvara zadružne dućane, osniva pučke blagajne, vjerske i staleške organizacije. Stoga i cvjetaju krasne ustanove: Društvo sv. Ivana Krstitelja, Kolumbovi vitezovi, Catholic Truth Society, omladinsko udruženje, federacija katoličkih sindikata, trgovački putnici i t. d. I sami protestanti priznaju, da je velik utjecaj katoličkih svećenika u svoj javnosti. I po tome se vidi, kako je visok moral u katoličkim obiteljima, što nije ništa neobično, da katolička obitelj ima 10 i 15 djece. Naš je katolički puk radišan, štedljiv, miroljubiv, pa će naša katolička Crkva u nedalekoj budućnosti pokazati još jači i veći napredak.

A. Dugré D. I.

Kakva je škola bez pouke u vjeri.

Već je 40 godina lajička škola u Francuskoj državna škola. Što je doživjela ta škola? Potpuni bankrot. Da vidimo, kako to crta »Dossier de l'Action populaire«.

1. Načela bezvjerske škole.

a) Protiv Boga i vjere.

»Mi smo vjeri oteli čovječju savjest. Time smo u isto doba utrnuli na nebu svijetlo, koje se ne će više moći da zapali« (Viviani, Govori, 8. nov. 1906.) .

»Lajički je učitelj, htio on ili ne, u borbi s Crkvom i to po svome zvanju i radu« (Buisson, Grande revue, 1913.).

»Čemu da govorimo uvijeno? Hoćemo da uništimo vjeru« (Aulard, Jeunesse laique, 1914.).

»Moj je cilj organizacija čovječanstva bez Boga« (J. Ferry).

»Vazda smo isticali, da je školska neutralnost nemoguća. Ona je bila laž, kojom smo htjeli da umirimo neke bojažljivce, kad smo kovali školski zakon« (Viviani, 1904.).

»Mi smo škola bez Boga. Ova riječ opravdava ono, što radimo. To znači, da se mi u odgoji djece ne oslanjamo na vjerske dogme. Ni za ćudoređe ne trebamo Boga; mi hoćemo da stvorimo savjesne i bratske državljane buduće države i to na čovječjem temelju« (Gvéry, Rev. de l'Enseign. primaire).

b) Protiv ćudoređa.

»Koliko znam, nema ni jedno lajičko načelo, koje bi se moglo staviti kao temelj ćudoređa« (Bayet, Morale lai.ue).

»Odgoja nije umjetnost, kojom stvaramo pristojne ljude, jer se ne zna, što je pristojan čovjek i jer ne znamo, što je dobro i što je zlo« (Dufrene, Nouveau cours de Pedagogie).

c) Protiv obitelji.

»Sloboda poučavanja ne smije postojati, jer više nema roditeljskog prava, na kome se ona osniva« (Cegy, Ann. de la Jeunesse laique).

d) Protiv naroda.

»Radnici su zaboravili pojam narodnih interesa. Njima je glavno sindikalizam« (Sabelle, Ecole emancipée).

2. Posljedice ovih načela.

Drvo sudimo po plodovima. Lako si možemo predočiti, kakove će plodove donijeti, ako se mladićima dnevno utuvljuju u glavu ovakova načela.

To je »ateizam«, nijekanje Boga, dosljedno svake vjere, svake ćudoredne obveze, pa i svake vlasti. Sve drugo slijedi logički...

To je »nećudorednost«, koja se širi kao nečisti val: pornografija, prostitucija, sramotna zlodjela, luksus i niska uživanja, alkoholizam, igra i t. d., a u obrtu smanjenje obrtničke savjesti.

To su »mladenački zlikovci«, koji nas zastrašuju svojim brojkama. Veći je dio zločina danas djelo maloljetnih osoba ispod 20 godina. Tä u samom je Parizu bilo osuđeno g. 1922. do 1140 maloljetnih ispod 18. godine. Taj je broj porastao u g. 1923. na 1544, u g. 1924. na 1804 a u g. 1925. na 1935!

To je »propast obitelji« uslijed brakolomstva, rastave, slobodnog ujedinjenja (Broj je rastava bio g. 1884. 1600, g. 1923. već 23.000!) Uopće statistika nije kadra da nam točno kaže, koliki je broj divljih brakova!

To je »hotimično (ubijanje naroda) propadanje pučanstva« pomoću hotimičnog pobijanja poroda i sve većeg broja abortusa u Francuskoj (do 50.000 godimice).

To su napokon smrtonosne nauke socijalizma i »klasne borbe«, t. j. građanskog rata i mržnje kao prve etape komunizma. Ovaj će zavladati domala, ako ne pobijemo nauku naukom. Time će nadoći

kao i u Rusiji potpuna nevolja. Jednom riječju, to je put, koji vodi u propast i, kako mnogi vele, konačnoj katastrofi.

Već četrdeset godina idemo prema toj propasti.

Da, to je potpuni, ali baš potpuni bankrot.

3. Njihovo priznanje.

»Tako zvane republičke vlade idu krivim putem, kada sustavno odstranjuju iz školskih knjiga ideju o Bogu. Nema odgoje bez savjesti. Nema savjesti bez božanskog ideala. Već 20 godina sijemo sjeme materijalizma, a plod su toga sijanja apaši i anarhiste«. Camille Flamarion.

»Već više godina vođena politika, triumf ateističkog lajicizma i uništenje vjerskih ideala — sve to moglo je samo dovesti do tužnog svršetka i već se utapamo«. Le Temps, 1923.

»Vi hoćete da ubijete Boga — ali ste time odstranili svaki potrebiti moral. Priznajte to odvažno!« Allard, socijalistički zastupnik.

»Pitam sama sebe, nije li dana pouka, koje ne ćete da promijenite, uzrok zločinâ. Vi ste djeci nešto otvorili vrata k raju visoke kulture i slobodnog znanstvenog istraživanja, da im onda u 13. godini zaključate vrata i da ih bacite u pakao tvornica. Vi činite takovo dijete apašom i još tražite uzroke kriminaliteta«. Isti.

»Zločini rastu. Svaki će ozbiljan čovjek priznati, da je porast zločina u vezi s promijenjenim školstvom«. Gvillot, istražni sudac u Parizu.

»Lajički je moral doživio svoj brodolom. Lajički će duh gospodarstveno i moralno uništiti ovu zemlju time, što usađuje u glave svih ljudi mjesto čuvstva dužnosti i požrtvovnosti duh pobune i najbrutalnijeg materijalizma«. La Victoire, 1922.

Zar je uistinu čovjek potekao od životinje?

Dr. Hans Weinert (Berlin, Potsdam) napisao je u listu »Die Naturwissenschaften« (br. 10 — 1925.) informativni članak pod natpisom: »Der Affenmensch von Java in neuer Darstellung«. Radi se i opet o našem suđenom ili nesuđenom pradjedu, koji je poznat pod imenom: pithecanthropus erectus (majmun-čovjek uspravni!). Weinart donosi nekih zanimljivih potankosti o tom glasovitom individuu, pa ne će biti zgorega da malo veću pažnju priklonimo toj stvari.

Kako je poznato, našao je holandijski vojnički liječnik dr. Eugen Dubois godine 1891. i 1892. kod Trinila na Javi nekih (inkrustacijom)

okamenjenih kostiju. Odmah godine 1894. opisao je Dubois, što je mogao točnije, svoj nalaz i dao mu ime pithecanthropus erectus, značajno za tumačenje, koje je Dubois odmah iznio za taj fosil. Budući da je svaka okolnost nalaska veoma važna, to ćemo ih potanje opisati. Najprije je Dubois našao jedan zub. Nakon mjesec dana našao je metar dalje od prvoga mjesta gornji dio lubanje (kalotu), nakon 6 mjeseci 15 metara dalje 2 zuba i bedro, a cijelu godinu, pošto je nađen dio lubanje, 40 km. dalje našao je Dubois donju čeljust. Dubois je uvjeren, da prva tri nalaza odaju isti individuum, a četvrti da se doduše ne odnosi na isti individuum, ali da nam razotkriva bez sumnje istu vrstu (pithecanthropus). Razlog jest taj, što je specifična težina te čeljusti ista kao i specifična težina prvih nalaza; dalje je s njom nađena ista fauna kao kod dijelova pithecanthropusa te napokon što ima jednaki zubni korijen kao druga tri zuba, koja su prema mišljenju D. sigurno pithecanthropusova. Iz svega je toga izveo D., da je pithecanthropus karikom u lancu, koji čovjeka genealogijski veže sa životinjskim mu pređima.

Nakon ovoga prvog izvještaja i tih prvih izvoda D-ovih počelo se živahno raspravljati o pithecanthropusu i njegovoj prirodi. Počela se svađa među učenjacima o starosti toga fosila, veličini lubanje i t. d., a da gotovo nitko osim Duboisa nije tih kostiju ni vidio. U lubanjskoj šupljini bio je još uvijek kamen, koji je tek valjalo oprezno dlijetom odstraniti, da se sama lubanja ne ozlijedi. Prema raznim mišljenjima pojedini su dijelovi sad čoječjega oblika ili barem bliži čovjeku sad opet majmunski i bliže majmunima. Veličina i obujam lubanje (obujam iznosi oko 900 kub. cm) zadaju velikih neprilika, jer se nalaze baš nekako na medi veličina, koje znaju imati ljudske lubanje. Pa kako se često događa kod prirodnih zakona, da je u pojedinim slučajevima, koji se nalaze negdje na kraju njihova područja (takovim je primjerom i međa vegetativnog i senzitivnog života, kad se radi o nekim posve jednostavnim organizmima), teško p o z i t i v n o odrediti među, do koje još valja zakon, iako je to moguće odrediti n e g a t i v n o, tako je i ovdje. Kod patuljastih naroda nađena je već i ženska ljudska ljubanja, kojoj je obujam bio 900 kub. cm, premda je poprečno u čovjeka obujam lubanje 1200—1600 cm. Može se dakle uzeti, da je uistinu naš fosil ljudska lubanja. To više se može tako misliti, što i drugi nalazi pokazuju, da je patuljasta rasa nekoć bila prilično raširena tako, te neki etnolozi kao na pr. Schmidt S. V. D. misle, da su patuljcima bili i naši predi. No teže je sa zubima. Zubi imaju neka majmunska svojstva tako poimence imaju divergentan korijen, što je nesumljivim znakom majmunskog poteka (u čovjeka je zubno korijenje konvergentno). Bedro je opet predmetom svađe. Neki ga vide baš za čovjeka karakteristično uvijeno, drugi opet vide majmunske karakteristike. Čovjek se naime razlikuje od majmuna

svojim uspravnim hodom, a taj hod traži posebnu arhitektoniku u njegovu kosturu. Odatle je lako razumjeti, da će se čovjek zato i tom arhitektonikom razlikovati od majmuna. Na tu arhitektoniku spada smjer, kako ledna moždina ulazi u lubanju, pa o njoj ovisi mjesto i oblik luknje na lubanji. Osim toga se u čovjeka hrbtenjača četiri puta uvija (Nijemac bi kazao: hat vier Krümmungen), dok u majmuna samo dvaput; napokon su bedro i gnjat u čovjeka posve udešeni za uspravno stajanje i hodanje, dok kod majmuna nije. Kako dakle rekoh, neki vide u nađenom bedru sve, što je potrebno za uspravni čovječji hod, a drugi baš toga ne mogu da nađu.

Tako je po prilici bilo s pithecanthropusom, prije nego što je o njoj pisao Weinert i navijestio, da će Dubois domala objelodaniti novu opširnu studiju o njemu. A kako je sada s njim? Kako W. izvješćuje, novo je to, da je Dubois oprezno uklonio kamen iz lubanje tako, da se sada lijepo vidi sva šupljina, što je poklapa gornji lubanjski dio. Osim toga priredio je Dubois vjerne fotografije pojedinih komada u raznim položajima u prirodnoj veličini (fotografiravši ih iz daljine od šest metara na leću, kojoj je žarišna daljina 3 metra). Čeljust i zubi fotografirani su u dvostrukoj prirodnoj veličini. Tako sada mogu stručnjaci veličinu mjeriti i na tim fotografijama stvar proučavati. Ali se ipak nije tim mnogo dobilo. Nešto korekture za par cm dužine ili širine — to je sve. Pa i u tom nije moguće reći zadnju, jer je lubanjski poklopac malo oštećen, pa ne će svaki stručnjak na vlas jednaki komad nadomisliti. Dakle što se toga tiče, možemo reći: »der Affenmensch im altem Licht wenn auch in neuer Darstellung!«

Novo je, što Dubois a s njime i Weinert tvrdi, da je čeljust i da su zubi ljudski. Razlog, zašto oni to tvrde, jest taj, što se iz sačuvanog komada čeljusti dade razabrati, da nema t. zv. diastemma t. j. mjesta između sjekutića i očnjaka na donjoj čeljusti, koje se nalazi u svih mamuna radi velikih životinjskih zubi gornje čeljusti (tierische Eckzähne), kakove ima na pr. i naš vepar. Pa budući da zubni komadić u toj čeljusti ima isti zubni korijen kao i ona tri zuba, što su nađena kod Trinila kraj lubanje, izvode D. i W., da su to ljudski zubi. Oni uzimaju, da čeljust pripada istoj vrsti kao i lubanja, kako smo gore istakli, a isto tako da zubi, nađeni kod Trinila, potječu od jednog te istog individua. To je međutim bila i dosele t v r d n j a, koju je vjerovao, tko je htio ili možda imao posebnih razloga zato. Razlozi, koje je D. donio za to, da dokaže kako su nađena čeljust i nađena lubanja tragovi iste životinjske vrste, ne dokazuju puno. A za zube i lubanju traži W. upravo, da vjerujemo, e pripadaju istom individuu. »Ni za njih (t. j. za rečene zube)« piše on (1. c. str. 192.) »nije dakako sigurno nego samo vjerovatno, da pripadaju lubanji. Dubois nije đao ni prije a ni sada ne da o tom posumnjati; on očevidno i sigurno ima u tom pravo (er wird wohl auch Recht dabei behalten)«. Tako

nas eto uvjerava W. A šta je s dokazom, koji smo iznijeli za to, da su zubi majmunskog poteka? O tom piše W.: »Sličnost sa zubima orangutanovim ističe i Dubois, ali ipak nije tako velika, da zubi ne bi mogli biti ljudski« (ib.) Uzmemo li u obzir, da želimo naći prelazni oblik »čovjek-majmun«, to će lakše biti vjerovati, da bi ljudska lubanja mogla imati majmunske zube!

Što se tiče stegna, priznaje W., da ono samo otešćava cijelu stvar. Dakle u cijelom novom prikazu jedva je naći štogod zbilja novo. Ako Dubois u svojem obećanom djelu ne donese ništa drugo, onda ga je uistinu šteta izdavati.

Značajno je, da sa svim tim mršavim podacima W. zna o pithecanthroposu, da nije mogao govoriti (homo alalius!), da se nalazi po svoj prilici »na liniji, koja vodi od šimpanzama sličnih pređa k čovjeku, i to je u njemu već prepoznati čovjeka, kao što mu i ime kaže«. Malo prije tih riječi uvjerava nas W., da protiv toga njegovog i D. ovog mišljenja »u današnjem obliku nema nikakove protivnosti (Widerspruch) tek izriče Dubois — a tome se valja veseliti (und das ist begrüssenswert) — posve odlučno ljudsku prirodu pithecantropusa«. Zatim nadovezuje na prve izvode: »Još je jedino to pitanje, valja li ga smatrati našim pređom ili kakovom izumrlom linijom. Duboisova radnja ne veli nam o tom ništa, pa nećemo o tom nikad ništa ni znati«. Ove zadnje riječi možemo barem zasad primijeniti na sve Weinertove i Duboisove izvode, pa ne ćemo biti daleko od istine. Uistinu je to sve skupa »eine neue Darstellung im alten Licht«! **G.**

Don Bosco i Viktor Hugo.

Od g. 1880. do 1883. časni sluga Božji Don Bosco krenuo je do tri puta u Francusku, da posjeti zavode svojih Salezijanaca i da nađe novih dobrotvora, koji bi mu priskrbili materijalna sredstva za divna njegova karitativna djela. Kad je na svom trećem francuskom putovanju 18. aprila 1883. opet stigao u Pariz, nastala je oko njega neopisiva vreva svijeta. Domala učestaše vijesti, da je Don Bosco svojim svećeničkim blagoslovom već više teških bolesnika ozdravio. Kad je 3. maja u crkvi sv. Klotilde misio, hiljade i hiljade ljudi stiskivale se u crkvi i u sakristiji, jer svak bi htio da barem nekoliko riječi govori sa svecem. Konačno nije preostalo drugo, nego da iznemoglog slugu Božjeg tajno na pokrajna vrata izvedu u župski dvor. Pariški dnevnik »L'Univers« pisao je 5. maja: »Paris se divi ovom pokretu, što ga izazivlje taj ponizni svećenik turinski. Tä nema on ništa privlačivo u očima svijeta... Sve ove ovacije upravljene su čovjeku Božjemu. Mnoštvo hoće da vidi čovjeka vjere i molitve. Najveće su crkve premalene, da obuhvate vjernike, koji žele prisustvovati njegovoj misi i primiti njegov blagoslov«.

Kako nas izvješćuje posebni broj »Sabezijanskih Vijesti« (Salesianische Nachrichten, Sonderheft 1925.) posvećen uspomeni časnog utemeljitelja, jedne večeri sijed, odličan starac, prijavi se u predsoblju privatnog stana časnog Don Bosca, u gostoljubivoj kući porodice Carbant, da bi se porazgovorio sa slugom Božjim. Iza kako je strpljivo u predsoblju pričekao tri puna sata, napokon je oko 11 sati u noći ispunjena njegova želja, te je uljudno pozdravio poniznog svećenika. Sijedi gospodin kao da u Don Boscu časti izvanrednu kakvu ličnost, ali se sâm nije htio s početka odati. Promotriv časnog svećenika nekoliko časaka, reče mu: »Vele časni, nemojte se uplašiti; ja sam bezvjerac, i zato ne vjerujem onih čudesa, koja se o Vama pripovijedaju«. Don Bosco na to mirno pogleda nepoznatog starca onim milim pogledom svojim, koji je prodro do dna duše i ujedno odao dobrotu, punu neodoljive privlačivosti. Onda mu ljubezno odgovori: »Ne poznam Vas, pa ne ću ni da znađem, tko ste Vi. Uvjeravam Vas također, da ne ću protiv volje Vaše da Vas dovedem do vjere. Samo mi recite, jeste li uvijek u svom životu imali takovih misli?«

— U mojoj mladosti vjerovao sam, kao što su vjerovali i moji roditelji i prijatelji. Ali kad sam počeo razmišljati o svojim idejama, bacio sam malo po malo vjeru na stranu, i počeo sam živjeti kao filozof.

— Što razumijevate pod ovim izrazom: Živjeti kao filozof?

— Sretno živjeti bez obzira na vrhunaravni i na budući život, kojim svećenici nastoje uplašiti prosti narod.

— A šta Vi mislite o budućem životu?

— Molim, Vele časni, nemojte vremena tratiti, da govorite o budućem životu. Ja ću drugom prigodom o tom govoriti.

— Jer ste me sami doveli na taj predmet, imat ćete dobrotu, da me poslušate. Ja mislim, da u buduće možete također oboljeti.

— Da, da po gotovu u ovoj visokoj starosti svojoj.

— A zar nije moguće, da Vas bolest može dovesti u pogibelj smrti?

— Dakako; ne mogu se oteti sudbini, koja će snaći svakoga smrtnika.

— A kad se približi čas, kad Vam treba ostaviti ovaj svijet, šta onda?

— Onda ću se osokoliti kao filozof te ne ću misliti na vrhunaravno.

— A što bi Vam smetalo da barem u taj čas pomislite na besmrtnost, na dušu, na religiju?

— Ništa mi ne bi smetalo; ali bila bi to kukavština, a ne ću da postanem kukavicom; narugali bi mi se moji prijatelji.

— Ali u taj čas Vi ćete biti na kraju svoga života, a ništa Vas ne stoji, da sebi pribavite mir duše.

— Razumijem, što hoćete da kažete; ali ne ide mi, da se tako ponizim.

— Ali što možete još očekivati na čas smrti? Sadašnji život ide kraju, o budućem ne ćete ništa da znadete. — Šta će biti s Vama?

Starac je kod ovih riječi Don Boscovih poniknuo glavom i stao duboko razmišljati. Don Bosco ga je šuteći motrio nekoliko časaka, i onda mu reče: »Valja da pomislite na veliku budućnost. Još Vam preostaje samo nekoliko časova od ovog života zemnoga. Ako se okoristite religijom i milosrđem Božjim, doći ćete do spasa, do spasa za uvijek. Ako li umrete kao bezvjerac, propast ćete za uvijek. Još jasnije Vam velim: Za Vas nema više druge nade: ili (čeka Vas) ništavilo prema Vašem mnijenju, ili vječno prokletstvo prema mojem mnijenju«.

Na to će tronuti starac: »Vi meni govorite ne kao filozof niti kao bogoslov, nego kao prijatelj. U svojim filozofskim disputacijama nisam još tako daleko dopro, da bih sebi stavio ovu alternativu: ili ništavilo ili vječno prokletstvo. Te su dvije ideje obje bez ikakve utjehe. Ja ću dobro študirati ovu tačku. I ako dopustite, ja ću Vas još jednoć posjetiti«.

Ovo rekavši, sijedi gospodin ustade da se oprosti. Pri odlasku predao je svoju kartu, na kojoj je bilo napisano:

Viktor Hugo.

Bijaše to pjesnik svjetskog glasa i romanopisac, koji je tada imao već 81 godinu. Sutradan se isti sijedi starac u isto vrijeme vrati

Don Boscu, i stisnuo mu ruku, reče mu: »Nisam više bezvjerac kao što jučer. Vjerujem u vrhunaravni svijet, i nadam se, da ću umrijeti u rukama jednog katoličkog svećenika, koji će moju dušu preporučiti Stvoritelju«.

Dovle pripovijedaju »Salezijanske Vijesti«, ističući samo još to, kako su se mnogi na ovaj način približili Don Boscu, a on ih je Bogu priveo.

*

U svijetlu ovih po samim sinovima časnog Don Bosca dosta zajamčenih vijesti silno raste vjerojatnost drugog izvještaja, što ga Dr. Eberle prije nekoliko godina u tjedniku »Das Neue Reich«[1] priopćio o skrušenoj smrti nekadanjeg bezvjerca Viktora Hugo-a po engleskom časopisu »Stella maris«. Urednik toga lista, Isusovac O. Lester iz pera O. Francis-a Drves-a ovako o toj smrti francuskog pjesnika pripovijeda:

Viktor Hugo bijaše obećao svojoj majci, da će svaki dan diljem života svoga moliti po jednu Zdravomariju. Prije mnogo godina O. Ljudevit u Guernsey-u (otočić blizu Jersey-a, gdje je pjesnik dulje vremena do g. 1871. živio u progonstvu) upoznao se sa prognanikom, te mu je kasnije postao tijesni prijatelj. Pjesnik će ga jednoć pitati: »Šta sudite o mojim spisima?« A otac će mu otvoreno reći: »Moram Vam priznati, da ste prije krasno pisali, i to dražesnim, zdravim i uzvišenim slogom, punim vjerskog uvjerenja. A sada, nemojte mi zamjeriti, kao da ste pero i misli svoje posudili đavlu..« Kod ovih riječi suze navriješe pjesniku na oči. Kasnije Viktor Hugo zamoli ovog prijatelja svoga, da kroz mjesec svibanj smije cvijećem kititi oltar u kapelici isusovačkog kolegija. Rado pristadoše na to, te je pjesnik kroz cijeli mjesec svibanj kitio oltar Gospin najljepšim cvijećem, što ga je mogao naći. God. 1885. O. Ljudevit saznade za smrt pjesnikovu u Parizu (22. svibnja 1885.). Ta ga vijest silno zabrinu. Jednoć se namjeri na nekadašnjeg liječnika pjesnikova, zajedničkog prijatelja i dobrog katolika, te se on raspita o potankostima smrti Viktora Hugo-a. Liječnik bijaše upozorio pjesnika na skoru smrt i molio ga, da poruči po bilježnika i (duhovnog) liječnika. Pjesnik odvrati: »Da, da, ne ću da umrem poput pseta«. Ali okolica njegova (slobodnozidarska) uskratila mu je tu utjehu. No katolički onaj liječnik nije odustao od svog nauma i našao je povod, da se neko vrijeme nađe sâm sa bolesnikom. Bolesnikova soba bila je spojena sa balkonom; s druge strane uske ulice napram stanu pjesnikovu bila je druga kuća sa sličnim balkonom. Po uzajamnom dogovoru jedan katolički svećenik imao je s ovog drugog balkona smrtno oboljelom pjesniku dati sakramentalno odriješenje. Taj svećenik bijaše po liječniku poručio Viktoru Hugo-u, neka pobudi u sebi savršeno pokajanje uz želju za generalnom ispovijedi, koliko

[1] II. godište (1920.) br. 27. str. 436.

mu bude moguće. Liječnik je u određeni čas otvorio prozor, i dok je svećenik s protivnog balkona davao odriješenje, bolesnik na glas tako se je skrušeno pokajao, da bi se i najtvrđe srce ganulo.

Dr. Eberle dodaje, da bi se historijska kritika imala zauzeti za taj slučaj, to više, što je duhovni prijatelj pjesnikov tada (1920.) još živio. Čudi se ipak, što se ti podaci nisu prije iznijeli na vidjelo. Ni mi ne bismo htjeli kategorično tvrditi autentičnost ovog izvještaja, po gotovu i zato, jer nismo niša čuli o kakovu pismenom ili usmenom opozivu napisanih zabluda vjerskih i moralnih, u koje pjesnik i romanopisac pao, i koje je dužan bio opozvati, osobito otkad su mu neke knjige došle na Indeks.

Međutim moglo se i ono skrušenje pjesnikovo pred jednim ili drugim svjedokom smatrati barem kao nekakva zadovoljština.

Činjenica je pak, da se ne samo u spisima pjesnikovim iz mladosti, nego gdjegdje i kasnije nalaze akordi kršćanskog srca, premda sve rjeđe, poput onih izljeva iz »Jesenskog lišća« (Les feuilles d' automne, 1831.) i iz »Sutonskih pjesama« (Les chants du crépuscule, 1835), što ih u odlomcima donosi O. Alexandar Baumgartner u 5. svesku svoga djela »Geschichte der Weltliteratur.«*)

B.

Himba pod plaštem patriotizma u Meksiku.

Poznato je nečovječno progonstvo katoličke Crkve u meksikanskoj republici, koja je gotovo isključivo katolička zemlja. Sadanji predsjednik republike Calles neprestano se razmeće frazama o vjerskoj slobodi i o patriotskim razlozima, koji tobož sile političku vlast, da se opre izgredima vanjskih elemenata i premoći rimskog pape. Tamošnjim katolicima neda da u čisto vjerskim stvarima slušaju zakonitu vlast, sv. Oca papu i svoje katoličke biskupe, a sve to pod izlikom patriotizma i dužnosti slobodnih građana. Nu on sam, kad provodi svoje drakonske mjere protiv katoličkih biskupa, svećenika, redovnika i neustrašivih lajika, slijepo sluša odredbu nepozvanih vanjskih elemenata, koji ni malo nisu kompetentni na crkvenom polju te su u to zašli posve nepravedno i krutom silom.

Calles je naime slobodni zidar 33. stepena, te se kod ovog nečuvenog progonstva, što nas sjeća vremena Neronovih (Pijo XI.), ropski drži odlukâ generalnog kongresa latinsko-američkog slobodnog zidarstva u Buenos-Aires od g. 1906. Južno-američki nadbiskup iz Caracas-a nedavno je objelodanio ove odluke prema slobodnozidarskom glasilu »Massonic Journal of Caracas« (br. 10.). Tu se spominju ove odluke:

*) Die französische Literatur, 639.

5. Latinsko-američko slobodno zidarstvo pobijat će svakim sredstvom, koje mu stoji na raspolaganje, klerikalnu propagandu kao i osnutak i razvitak redovničkih kuća. Nastojat će ujedno oko istjerivanja redovničkih zadruga iz ovih zemalja. U tu svrhu a) slobodni zidari ne će poslati djece svoje u zavode, kojima upravljaju redovnička društva; b) Slobodni zidari služit će se svojim uplivom, da svojim ženama izbiju iz glave, a svojoj djeci da zabrane ispovijed kod svećenika; c) Slobodni zidari ništa ne će pridonijeti za uzdržavanje vjerskih društava i njihovih svetišta.

6. Slobodni zidari trsit će se, da predobiju takove članove političkih stranaka, koji će zastupati njihove ideale i u njihovu smislu glasovati za rastavu Crkve od države, za izgon redovničkih društava, za civilnu ženidbu i ženidbenu rastavu, za čisto svjetovni uzgoj djece, za lajičku podvorbu u bolnicama, za ukinuće vojnog dušobrižništva i drugih klerikalnih zakona.

7. Svaki zlobodni zidar d u ž a n j e da u profanom svijetu (t. j. izvan slobodnog zidarskog društva) radi prema načelima slobodnog zidarstva. Ko se ogriješi protiv ovog časnog kodeksa, past će u najteže kazne, što ih je odredio zakon slobodnih zidara.

10. Slobodno zidarstvo založit će se za to, da vlade opozovu svoje poslanike kod Vatikana te ne će priznati papinstvo kao međunarodnu vlast.

Na temelju takovih odluka možemo razumjeti, kako je veliko vijeće slobodnog zidarstva škotskog obreda, što su ga krivo označili »nepolitičkim« (u Italiji!) po svom predsjedniku Luiz Manuel Ropas svečano predalo gospodinu Calles-u slobodnozidarsku medaljicu za zasluge.

Znak je vremena, čini se kod nas u Hrvatskoj varati katolički narod i kovati u zvijezde tobožnje velike zasluge sadašnje meksikanske vlade, koja da štiti vjersku slobodu i bori se samo protiv častohlepnih biskupa i svećenika.

Protiv takova izvraćanja povjesničkih činjenica sam liberalno-protestantski »Manchester-Guardian« od 22. srpnja 1926. veli: »Politika antiklerikalizma sadašnje meksikanske vlade na nesreću izrodila se u pravo progonstvo. Onamo od g. 1914. sistematično su oskvrnjivali crkvene zgrade i predmete, izgonili prelate i svećenike, a to je stanje prema vijestima iz katoličkog izvora trajalo uz kratko prekidanje kroz zadnjih 10 godina meksikansog nereda...«.

Državni tajnik papin, kardinal Gasparri, među ostalim prosvjedima objelodanio je notu, službeno izručenu svim stranim poslanstvi-

ma, u kojoj se ovako tuži: »Neprekidno Sveta Stolica prima veoma ozbiljne vijesti o bolnoj sudbini Crkve u meksikanskoj republici, gdje se pod himbenim plaštem tobožnje zakonitosti provodi pravo progonstvo katoličke Crkve sa strane onih, koji drže u ruci vlast nad tim sažaljenja vrijednim narodom... Dok se izaslanicima drugih vjeroispovijesti daje najveća sloboda, uskraćuju katolicima tu slobodu, i to na način, koji bi obeščastio svaki prosvijetljeni narod. U istinu meksikanska vlada uporno ne samo da ne dopušta prisutnost papina delegata, već je tako daleko pošla, te je pod krivim i klevetničkim izlikama izagnala apostolskog delegata Msgra Caruanu. Osim toga i dalje istjeruju iz zemlje strane svećenike i redovnike pa i same Sestre, i to tako nečovječno, kako bi se jedva moglo postupati sa prostim zločincima. Nisu se pače ni žacali, samovoljno ograničiti broj urođenih svećenika meksikanskih kao i broj biskupija; zatvorili su zavode i sjemeništa i stavili su svećenicima kod vršenja njihove vlasti uvjete, što ih u savjesti svojoj ne mogu primiti. Državne oblasti zaposijedaju crkve, lišene njihovih svećenika, pod izlikom, da su zapuštene«.

P. B.

Naše se vrijeme vraća u pogansko nećudoređe.

Prigodom nedavnog katoličkog kongresa u Vratislavi (Breslau) papa je dne 12. augusta 1926 na pozdrav predsjednika i pripravnog odbora kongresa brzojavno dao oduška svojoj zahvalnosti i svom oduševljenju za ciljeve toga kongresa kao i za živu vjeru i poslušnost revnih vratislavskih katolika. Naročito se veseli papa, što kongres ide za tim, kako bi se jedared obuzdali ljudi našega vremena, koje se vraća u pogansko nećudoređe. Jedino će tako poći za rukom, da se među narodima uspostavi kraljevstvo Isusa Krista, koje »jedino može donijeti željkovani mir i prouzročiti svaku sreću«.

Doista naše se vrijeme vraća u pogansko nećudoređe.

Papa ni najmanje nije slijep za priznavanje velikog dobra, što se i danas čini u svijetu. Rado on konstatuje paradoksnu činjenicu o tolikom broju modernih svetaca i svetica usred ovog pokvarenog svijeta. Diljem prošle svete godine i svakom drugom prigodom. On je u svom neporušivom optimizmu hvalio i sokolio svaki dobri pothvat na vjerskom, ćudorednom, socijalnom i prosvjetnom polju, tražeći doista vječnu i zemaljsku dobrobit svih naroda po »miru Kristovu u kraljevstvu Kristovu«. Ali ga optimizam njegov ne priječi,

da sa visoke straže Vatikana kao »čuvar u noći« (Is. 21, 11.) pozorno prati sve što se događa, i da za vremena upozori pojedince, obitelji i narode na požar, koji je tu i tamo već buknuo te propašću prijeti modernom društvu.

U ostalom nije on jedini, koji veoma zabrinuto gleda u budućnost modernih naroda. Između mnogih drugih n. pr. vrlo uvaženi sveučilišni profesor švicarski Dr. grof Gonzague de Reynold (Bern) usvaja pesimistične riječi, što ih Chateaubriand već odavna između revolucija od 1830. i 1848. napisao, »kao da su za nas napisane«: »Stari zapadni poredak izumire; ništa više nema opstanka: Niječe se auktoritet iskustva i starosti i porijekla i duha, nadarenosti i kreposti, sve se niječe. Neki se penju na gomilu ruševina i odanle trube kao tobožnji divovi, pa se kotrljaju niz ruševine — kukavni patuljci... Mase bezimene komešaju se a ne znaju zašto, poput sredovječnih narodnih buna, gladom izmorena stada, koja ne poznaju više pastira, trče gore dolje bez obzira te preziru mudrost svoga pastira, što su ga sunce i bure utvrdili u kušnjama. U životu zajednice sve je danas prevrtljivo: ništa danas ne vrijede religija i moral, ili svaki to danas tumači prema svojim hirima. ...Iza barbarskih navala zaređaše navale (subjektivističnih) ideja: kultura sadašnjosti, koja je već u rasulu, propada sama po sebi. ...U onoj mjeri, u kojoj prosvjeta prodire u niže slojeve, ovi otkrivaju tajnu ranu, koja izjeda današnji bezbožni društveni poredak. Preveliki jaz i nerazmjerje između životnih uvjeta i imanja raznih ljudi dalo se je snositi, dok je ostalo sakriveno, (i dok je u siromaka bilo žive vjere i nade u vječna dobra). Ali čim se javno saznalo za ono razmjerje (u bezvjerskim masama), nije se više mogao odvratiti smrtni udarac. Kušajte samo, da onog siromaka, koji je naučio čitati te je izgubio vjeru, uvjerite, da se on ima odati u sudbinu svoju, da ima trpjeti svaku nestašicu, dok se susjed njegov hvasta svakojakim preobiljem: konačno ne ćete znati drugog izlaza, nego da ga ubijete, (ako ga ne vratite na put žive vjere)... Materijalno se stanje (na oko) diže, duševni napredak (na oko) raste, pa ipak narodi propadaju, mjesto da bi procvali. Odakle ta opreka?... Odatle što smo toliko izgubili u pogledu moralnoga poretka. Duševna pokvarenost, gora od osjetne, smatra se nužnim resultatom; nije ona više žalosno vlasništvo nekih pokvarenih ljudi — postala je javna baština... Tako možemo protumačiti rasulo društva i nadutost pojedinaca. Kad bi moralno čuvstvo raslo u razmjerju sa duševnom naobrazbom, imali bismo ustuk, a ljudstvo bi se razvijalo bez pogibelji. Ovako pak protivno biva: Sve više potamnjuje razlikovanje dobra i zla, što se razum više (jednostrano) prosvjetljuje; savjest zakržljuje u onoj mjeri, u kojoj se ideje proširuju. Da, društvo će propadati — Sloboda, koja bi mogla spasti svijet, ne može napredovati, jer je nestalo u masama i u vođama oslona njezina, vjere. Red se ne može

ukorijeniti, jer ga razuzdanost misli pobija. Današnji svijet, svijet bez posvećenog auktoriteta, kao da je postavljen između dvije nemogućnosti, između nemoguće prošlosti i nemoguće budućnosti... Moderni svijet utvara sebi, da će doći do jedinstva svih naroda i stvoriti iz svega roda ljudskog jednog ciglog čovjeka... Dobro, ali zar ne će propasti čitav niz posebnih kreposti, kad se i opće daleko rastanje i razdijele? ...Kako će izgledati »općenito društvo«, u kojem nema više pojedinih narodnosti, ili koje će biti sve ovo skupa? Pod kojim jedinstvenim zakonom i pravilom moglo bi to društvo živjeti? Kao što se danas bolesnici, da ublaže svoje bolove, valjaju u mulju blatnom, tako će onda sve u jednoj istoj močvari rovati poput mirnih gmazova...«*)

Dr. de Reynold pita, da li smo već tako daleko došli. »Još nismo, veli, ali smo svojski napredovali na tom putu...«

Isto potvrđuje sveti Otac Pijo XI., samo sa višega stanovišta, kada veli, da »naše vrijeme natrag pada u poganski nemoral.«

Da on ni malo ne pretjeruje, to se više osjeća u svagdanjem životu, nego što se izričito priznaje, premda se tu i tamo također javno razmeću poganskim idealima. Koju se zapovijed dekaloga još i danas općenito poštuje? Zadnjih godina digli se u engleskim protestantskim sektama glasovi, koji zahtijevaju tobožnju reformu samog dekaloga, jer da nije više savremen. Mislim, da se stari poganski narodi kraj svega kumirstva svoga nisu toliko ogriješili oholim prezirom i nijekanjem božanstva, koliko moderni svijet svojim ludim ateističkim i panteističkim nazorima. Bogumrske psovke, hvala Bogu, sve više nestaje u nekim romanskim narodima hvale vrijednim zauzimanjem svih krugova i slojeva pučanstva i praktičnim mjerama. I kod nas je izašao javni protest protiv psovke, potpisan od elite naše inteligencije. A što se praktično poduzelo u tu svrhu? Gore psuju danas sama djeca i ženske kod nas, nego lopovi prije dvadeset godina. Koji se razmjerno još najviše čuvaju psovke protiv Boga, to su — Turci. Aferim im bilo u ovom pogledu! Čisto sam se stidio nedavno kao katolički svećenik među kršćanskim suputnicima na željeznici, kad je čestiti musliman, momak od oka iz Novog Pazara, naglo javno ustao u kupe-u i svom žestinom prosvjedovao protiv toga, što se kršteni neljudi drznuli pred njim opsovati Gospodina Boga. Na žalost i mnogi se naši nazovi-katolici već privikli na te užasne psovke kao na stvar, bez koje se ne može živjeti. Kamo smo došli?

A je li išta bolje u pogledu ljubavi i pravednosti prema bližnjemu? Mislim, u staropoganskoj rimskoj republici bilo je više čuvstva pravednosti nego u mnogim modernim ljudima. Bilo je tada mnogo

* Iz spisa »Mémoires d'Autre-Tombe«. V. Schönere Zukunft 1926., 1220.—1221.

robova, manje dakako u republici, nego kasnije u vrijeme raskalašenog rimskog carstva. A danas ko će izbrojiti bijelo roblje? Ko će dovoljno ožigosati najsramotniju trgovinu s tim bijelim robljem? — Pogani izlagali su i izlažu nejaku i kržljavu djecu. A novopoganski svijet zar ne radi puno gore, kada već javno u nekim stranim parlamentima zahtijeva, da zločinci svojevoljnog pometanja djece ostanu nekažnjeni? Stari su pogani bili, kako veli apostol Pavao, ljudi bez čuvstva, bez milosrđa. Ali ni malo bolji nisu oni moderni pogani, kojima je »il sacro egoismo« (Salandra), t. j. po riječima pape Benedikta XV. »questo maledetto egoismo« vrhovno načelo i najveća svetinja. Gadni moderni plesovi, pogubni filmovi, besramna ženska moda, neredi ženidbenog života u čem zaostaju za starim poganstvom? — A što da rečemo o štampi modernoj? Nije li ona pretežnijim dijelom danas »velika grješnica, koja je pokvarila svijet« (Otkriv. 19, 2)? — I pogubna društva moderna, koja tolikom mržnjom navaljuju na Krista i na Crkvu njegovu te tako sustavno **šire** nemoral i razuzdanu slobodu za svako zlo, sapinjuć jedino slobodu za dobro, jedva nalaze premca u starom poganskom društvu.

Doista, »naše se vrijeme vraća u poganski nemoral«. Spasenje je jedino povratak »miru Kristovu u kraljevstvu njegovu«. **P. B.**

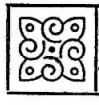

SMJERNICE KATOLIČKIH NAČELA I RADA

Skauti pripadaju Katoličkoj akciji. »Osservatore romano« piše 27. rujna, da katolički skauti pripadaju Katoličkoj akciji.

Nekršćanski kapitalizam. Švicarski su biskupi izdali zajedničko pismo prigodom dana molitve svoje domovine. Tu vele i ovo: »Materijalistički je duh rodio nekršćanski kapitalizam. Tada započe da vlada neobuzdana pohlepa za imanjem u službi egoizma. Ljudi se često nijesu obazirali na pravednost i ljubav spram bližnjega i tako nijesu marili za druge dijelove puka ni za cjelinu naroda. Radi toga se zaoštriše socijalne opreke, duh zajednice iščeznu i pojaviše se neprestane pogibelji. Protiv toga kapitalizma ustadoše tobožnji neprijatelji njegovi: komunizam i socijalizam. No i ovi stoje na istom materijalističkom temelju«.

Država i neposjednici. Isti biskupi u spomenutoj poslanici vele: »Država postoji za sve ljude, pa neposjednici nijesu manje državljani nego li posjednici. To vrijedi po naravnom pravu. Dapače država se mora upravo za neposjednike brinuti, jer si bogati mogu i sami da pomognu, a neposjednici su upućeni isključivo na državnu pomoć«.

Katolički glumci. U rujnu su amerikanski katolički glumci imali svečani svoj banket u New-Yorku. Bilo ih je nazočnih do 1700. Kardinal je

Hayes na banketu među ostalim kazao: »To vrlo cijenim, što se načelnik grada New-Yorka zanima za ovu organizaciju. G. načelnik traži bolje kazalište, a time traži zdraviji i moralniji grad. Ta svi znamo, da su loše predstave uvreda grada i da to ocrnjuje njegov dobar glas. Kada kirurg otkrije inficirano mjesto, ne zadovoljava se time, da to tek javno pokaže, nego on hoće da to iscijeli sa svim sposobnostima svojim. Realizam prikazuje krivo naš život. Realizam zaboravlja na evanđelje vjere, ufanja i ljubavi, da onda prikaže samo najniže nagone ljudske naravi. Čutim, kako je organizacija, kakova je naša, vrlo zaslužna za opće dobro, jer ide za visokim idealom i traži neka duh vlada na pozornici. Neprijatelji su kazališta oni ljudi, koji ga zloupotrebljavaju u niske i nedopuštenee ciljeve. I ja sam protiv tih ljudi, a grlim i pritiskujem na svoje srce prave prijatelje dobrog kazališta. A vi, o glumci, čuvajte vjeru, ideale i ćudorednost ne manje nego li drugi ljudi! Ja se za vas molim svaki dan«.

Papa i posluh. Pijo XI. je osudio kao i kardinal Andrieu poznatu »Action francaise«. Neki katolici rekoše, da bi valjalo papu bolje informirati. Stoga je papa progovorio o tom pitanju pred francuskim hodočašćem 26. rujna ovako: »Papa je to učinio, kako sve čini što spada u dužnost njegove apostolske službe, jedino iz dobre nakane da odgovori svojoj dužnosti. Ta se dužnost sastoji u tome, da širi slavu Božju i spas duša, zlo zapriječi, daleko od svake političke stranke. Ovo veliko pravilo dozivlje on neprestano svakome u pamet, a i sam ga prvi vrši. — Ipak neki ustaju kao da žele u ovim prilikama opet obnoviti staru formulu: Treba apelirati od slabo informiranog pape na bolje informiranog. Taj je izraz zastario, ali ga svijet vazda opetuje. No valja naprotiv reći i izrijekom kazati, da je prva stvar, što je papa učinio svijestan svoje odgovornosti i u strahu da ne bi to prekasno učinio, bila ta te se dobro informira, dobro upozna stvar i da ništa ne odluči, što ne bi odgovaralo istini, cilju i svrsi«.

Nekatoličke organizacije. Breslavski je kardinal Betram ustao protiv toga, da bi katolici išli i učlanili se u nekatolička društva i organizacije. On veli: »Vele časni svećenici neka često kažu u roditeljskim večerima, kako omladinska društva imaju ne samo taj cilj, da u svojim članovima očuvaju velika dobra, koja im daju roditeljska kuća, Crkva i škola kao najmiliju dragocjenost za sav život, nego da ta društva i odgajaju za praktični život, te u njima razviju čisti kršćanski karakter i ćudorednu snagu za zvanje i budući obiteljski život. Treba roditelje podsjetiti u govorima i privatnom saobraćaju, kako je njihova sveta dužnost, da se brinu za svoju mladež iza svršene škole«. Tu kardinal dalje upućuje kler, kako će roditelje nagovoriti, neka svoju djecu ne puste u akatolička društva, jer tu ne će naći katoličkih načela rada i odgoja.

Protiv dvoboja i menzure. Polovicom rujna je održala organizacija katoličkih sveučilištaraca »Cartelverband« svoj 56-godišnji sastanak. Ta organizacija broji 6.500 sveučilištaraca, te 13.000 seniora i 114 udruženja. Učesnici su najprije obavili kao obično 5 dana zatvorene duhovne vježbe u

Biesdorfu, pa zatim sastanak u Berlinu. Tuj su usvojili i ovaj zaključak: »C. V. stoji na stanovištu sada kao i prije, da dvoboj i menzuru valja zabaciti na osnovu vjerskih, ćudorednih i zakonskih načela, pa je to za nas stalno i nepromjenljivo stanovište«.

Samoubojstva i crkveni pogreb. Dr. I. Gföller, linački biskup, piše u svojoj poslanici: »Na žalost broj samoubojstva raste. Tu treba da jednako postupaju svi dušobrižnici. Osobama, koje se u odgovornom stanju ubiju, treba zanijekati crkveni pogreb. Kada valja zanijekati pogrebe, ne smije se održati ni mrtvačka misa (pa ni na godišnjice) ni blagoslov mrtvog tijela. Ubojice, koji prije smrti dadoše kakav znak kajanja, mogu se crkveno pokopati, ali bez pompe i bez osobite svečanosti, jer bi to vrijeđalo vjersko čuvstvo dobromislećih i jer je i takovo samoubojstvo uvijek žalosni čin za kršćansku općinu«.

SVIJETLI PRIMJERI.

Vojna protiv spiritizma. H. Rouse bijaše anglikanski svećenik, ali se g. 1924. obratio i postao katoličkim svećenikom. On je u zajednici s o. Martinaldom D. I. osnovao u Engleskoj u martu »Katoličku križarnu vojnu protiv spiritizma«. Pojedini katolički učenjaci drže vas spiritizam prijevarom, drugi vide u njemu (barem u nekim slučajevima) igru zla duha. Svakako je spiritizam uzrok, što tisuće i tisuće izgube kršćansku vjeru. »Liceji« su engleskih spiritista raširenj po svoj kraljevini, te se u njima propovijeda satanizam, slobodna ljubav, mržnja protiv vjere. Stoga je opravdano, što su se evo udružili katolici u novoj vojni protiv te narodne mane i pogibelji. Spiritiste bjesne. No to im ne koristi, pa će morati pomalo uzmicati.

Katolički modni list. Pred godinu dana osnovaše katolici u M. Gladbachu kod Kühlena posebni modni list »Blätter für Kleid- u. Heimkultur«. Ovaj časopis iznosi nove mode ili nove preraduje prema duhu i uputama kršćanskog ćudoreda. Biskup Triera preporuča taj časopis svim vjernicima, posebno majkama i ženskim udruženjima. I stari su već govorili, da je najkraća pouka po primjeru, pa će tako i ovaj list spriječiti mnogo zlo i učinit će, da katolička moda istisne loše i pogansku parisku modu, barem iz katoličkih obitelji.

Nedjeljni počinak u Kanadi. Zakon nije dovoljan, pa su stoga katolici i protestanti u Kanadi poduzeli jaču borbu za obranu nedjeljnog počinka. Nedavno je održan i posebni kongres u prilog ovog pokreta. Tu je iznio jedan govornik, kako je upravio upit na sve radnike Kanade, što misle o nedjeljnom počinku, pa se samo neznatni dio izjavio za rad i u nedjelju. Dakle samo kapitaliste ili njihovi prijatelji iznose, da su radnici neprijatelji nedjeljnog počinka. Ne stoji ni to, da je taj počinak štetan po industriju. Ta kome da škodi, kada svi radnici miruju? Kada su se radnici znatno odmorili, rade mnogo bolje i više. U ostalom i radnik ima svoju obitelj, pa ako nije u njoj barem nedjeljom, on je u njoj kao tuđinac i roditelji ne mogu da uspješno i

pravo odgoje svoju djecu. Ta i željezna se mašina izjede i brzo propadne, ako radi neprestano. Ili zar je čovjek jači od željeza?

»American Catholic Extension Society«. Tako se zove društvo, koje je osnovao biskup u Oklahomi u Americi. Ovo društvo uzdržaje 100 svećenika, te im šalje pojedincu svaki mjesec 30 dolara. Uz to je ono omogućilo odgoj 200 seminaraca, sagradilo je mnogo crkvi i kapela, ima svoje autokapele i njihovom su pomoću tako misijonari održali ovo proljeće u Oklahomi i Virginiji do 20 misija.

Kineski Rockefeler. Ignac Loh-Pa-Hong je katolik i živi u Šangaju. On je direktor, glavni akcijoner i posjednik 5 velikih parobrodarskih društava, te elektrana, željezara i ocalnih manufaktura, te jedne željezničke linije. On je milijunaš. Pa ipak mu se često dogodi, da nema novaca. To mu pomanjka radi njegove darežljivosti. Znanci ga zovu »kineskim Vinkom Paulskim«. Njegova je obitelj već oko 300 godina katolička. Svaki dan ide na sv. pričest. Rano ustaje i stoga mu je moguće da zadovolji svojim nabožnostima i da toliko karitativno djeluje.

MALTHUSOVA TEORIJA O POPULACIJI.

Toma Robert Malthus (1766.—1834.) bio je profesor političke ekonomije u Londonu. On je izumio posebnu teoriju o populaciji. Uzmimo, da danas ima velika Britanija 11 milijuna stanovnika i da je sadašnji prirod njezina tla dovoljan te prehrani toliko pučanstvo. Na koncu 25 godina bit će naroda 22 milijuna a i hrana podvostručena. Iza daljnjih 25 godina porast će pučanstvo na 44 milijuna a hrana će jedva dostajati za 33 milijuna ljudi. Na koncu prvoga stoljeća bit će 175 milijuna ljudi i hrane samo za 55 milijuna, pa će prema tome morati poginuti od gladi do 121 milijun ljudi. Prenesimo ovo na čitavu zemlju. Recimo, da je na njoj samo 1000 milijuna ljudi. Čovječji će se rod umnožiti ovako: 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, a hrana samo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, i na kocnu dvaju stoljeća imat ćemo 256 naprama 9; na koncu triju stoljeća kao 4.096 naprama 13; na koncu dviju tisuća godina razlika će biti golema i nebrojiva. Iz ovoga opravdaju Malthus ograničenje poroda i umjetnim načinom. Uza nj pristaje i Stuart Mill, te traži da se moramo boriti protiv porasta broja djece kao i protiv pijanstva. Uz teoriju prionuše i Rümelin, L. Stein, Roscher, A. v. Schäffle, A. Wagner, G. Cohn, J. Conrad, E. Philipovich. Protivnici su teorije: a) Socijalisti Engels, Fourier, Marx i Proudhon; b) Spencer i dr.; c) Optimiste: F. Bastiat, E. Engel, Antoine, Seligmann, Thiers, Liberatore i mnogi drugi.

Neomalthuzianizam traži, da se eventualno umjetnim načinom dirne u sam generacijoni čin. Odatle je nastao sistem dvoje djece, ili u boljem slučaju troje djece.

Protiv ove teorije i sistema stoji ovo:

1. »S narodno-gospodarskoga gledišta gotovo je nesumnjivo, da veći broj pučanstva mnogo bolje uspijeva, nego li reducirano sistemom dvoje djece«. Tako piše F. Fahlbeck (Neomalthusianismus, u Zeitschrift F. Sozialw. 1903., 636). — 2. U svakoj zemlji ima sirotinje i ograničenjem djece ne slijedi sigurno da će se spriječiti broj siromaha. Dapače postoji veliki broj sirotinje i u onim zemljama, koje prakticiraju taj sistem. — 3. Kada otac dobije veći broj djece, zaboravlja se, da povećanje broja obuhvaća individue raznih godina. Kod novih članova obitelji već su prva djeca porasla i mogu da sebi i obitelji namaknu svojim radom i više hrane. Slično je i u narodu. Uz broj neproduktivnih raste i broj produktivnih bića, pa se to medusobno podudara. — 4. Sistem je dvoje djece pogibeljan. Ta stari grčki i rimski je svijet nestao radi nestašice regeneracije, a ratovi su i epidemičke bolesti decimirali pučanstvo. U Francuskoj opada pučanstvo, jer se raširio unatrag 100 godina taj sistem, barem u četvrtom dijelu departmana, pa da nema imigracije, narod bi znatnije opao i možda bi danas izgubio i svoju samostalnost. Očevidno je ustanovljeno, da je spomenuti sistem zavladao u Francuskoj, ne radi bijede, nego poradi udobnosti. Uz to broj ženidbi nije pao procentualno prema drugim zemljama. Dapače je i to značajno, da siromašniji slojevi imaju više djece nego li bogatiji.

Na ovo se pitanje malthuzijanizma osvrnuo Dr. Stanko Deželić u »Mjesečniku« (glasilu pravničkog društva u Zagrebu) u svesci mjeseca ožujka 1926. On završuje svoj članak: »Treba se brinuti za kvalitetu pučanstva, pa se onda ne će trebati bojati ni za kvantitetu. Kvalificiranje pučanstva skopčano je s dobrom socijalnom i gospodarskom politikom, to je u bitnosti najbolja politika pučanstva. Najbolja sredstva, da se osigura porast pučanstva bila bi, da se vodi ispravna socijalna politika, sprečava prodavanje preventivnih i abortivnih sredstava, odgoji narod protiv prevelikog uživanja alkohola, kao i liječi spolne bolesti« (str. 123). To ne stoji, da boljom kvalitetom raste i kvantitet. Vlasti upotrebljuju danas sva sredstva, koja Dr. Deželić preporuča i ipak sistem dvoje djece vlada u Francuskoj i drugdje. Tu pisac zaboravlja, da se ovaj sistem javlja upravo ondje i onda, gdje i kada padne utjecaj vjere. Polibije je pisao za svoje savremenike o tom sistemu: »U cijeloj se zemlji opažao manjak djece i ljudi, gradovi su ostali bez pučanstva, a zemlja nije donosila više ploda, iako nije bilo ni rata ni kuge. Ljudi podali su se nestašnosti, težnji za novcem i udobnošću; ne će više sklapati brakove, a ako to i čine, ne će imati više od jedno, najviše dvoje djece, sve to da ih odgoje u obilju i da im ostave veliki imutak«. (Hist. rel. 37, 4). To se pojavilo, kada je izopačenost postajala sve to gorom i jačom, pa je vjera radi toga bila bez utjecaja. Toj nevolji nijesu mogli da doskoče ni zakoni »Lex Julia et Papia Poppaea«. I danas u Francuskoj daje zakon velike povlastice brojnim obiteljima, pa ipak to malo ili ništa ne pomaže i narodni ekonomi i političari samo gledaju zabrinuto u narodnu budućnost i strepe pred porastom Njemačke kao neugodnog susjeda. Više vjere,

pa će i u tom pogledu biti drukčije i brzo bolje. To zaboravlja loža i njezini ortaci, pa čak još misle da je vjera u njihovoj zemlji neki suvišan artikel. »Oči imaju i ne vide«.

KONGRES SLOBODNIH ZIDARA U BEOGRADU.

Beogradski časopis »Volja« u br. 8. piše o framasunskom kongresu u Beogradu ovog ljeta, pa veli da je time Beograd postao za narode ono, što je Lokarno za države. A onda nastavlja: »Nas, kao nacijonaliste, naročito raduje, što su slobodni zidari za svoje zborovanje izabrali baš Beograd. Mi već u ovoj manifestaciji vidimo simpatije svetske masonerije za naš narod i našu državu. Nama je preodreden dominirajući položaj na Balkanu. Na svemu što smo mogli da primetimo, stekli smo uverenje, da ova jaka internacijonalna organizacija u svojim krupnim konačnim ciljevima potpuno koordinira našim nacijonalnim težnjama«.

Znali smo, da se »braća« poznaju i jedan drugome vesele. No nijesmo znali, da loža podjeljuje »dominirajući položaj«. Etiam haec meminisse juvabit!

Mi smo u prošlom i ovom broju našeg časopisa pokazali, kako je loža u SHS moćna i kako djeluje pod egidom francuske framasonerije, kao i ona iz južne Amerike i romanskih naroda. Ovoj skupini pripada i framasonerija u Mehiku. To je i razlog, što su framasuni s ovog kongresa u Beogradu tako lijepo pozdraviti predsjednika sjeverne Amerike i zaželjeti neka bi i dalje pustio slobodne ruke predsjedniku republike u Mehiku, da onako nemilo progoni katolike i njihove svećenike i biskupe. To su framasuni i eto kako rade. Pa ipak se »Volja«, to glasilo poznate stranke, nada samo dobru od tih sektaraca. Kako je to moguće?

PAPA I PROF. DR. Ć. MARJANOVIĆ.

Ovaj beogradski »pravoslavac« pripovijeda, kako su katoličkoj Crkvi ostali vjerni narodi u Italiji, Španiji, Austriji i Francuskoj, pa iznosi ovaj razlog: »Što se u ovim zemljama narod nije revoltirao protivu tako pogrešnog shvatanja dogmata od strane Rimske Crkve, kao i protivu shvatanja osnovnih načela morala, a naročito što se taj narod nije revoltirao protivu jezuitizma, razlog treba tražiti u jakom misticizmu, kojim je rimsko svještenstvo vešto oblačilo svoje radnje kao i u niskom kulturnom stupnju na kome stajahu narodne mase u to vreme« (str. 20).

Tu g. profesor pripisuje katoličkoj Crkvi — i to onako s visoka, s katedre — da je pogrešno shvatila kršćanske dogme i osnovna načela morala i da je u njoj jezuitski red nešto užasno; sve on to onako a priori pripisuje, a da nije ni pomislio, kako bi bio dužan to i dokazati u ime osnovnog načela morala, biva naravnog poštenja. Eto to nam je jedan dokaz, kako nas »temeljito« poznaju istočnjaci. Glede jezuita kazat ću mu ono, što se nedavno dogodilo jednom zagrebačkom Isusovcu. On se vozio iz Broda u Zagreb. Na putu mu se priključi neki Dalmatinac. Ovaj mu u razgovoru kaže, da je protestant. Začudi se Isusovac, da ima u Dalmaciji protestanata. No onaj će mu, da je studirao u Njemačkoj nautiku i tu prešao na protestantizam. Zatim mu reče: »Vidite, kako ste Vi dobri. S Vama rado govorim. Ali Isusovce ne mogu nikako podnijeti. To je najgora vrst ljudi«. Jadnik nije ni slutio s kime govori. Evo ovako ljudi stvore sebi sud na temelju protestanskih ispada i podvala i dalje se ne brinu, da bi popravili ili revidirali da li je to tako i objektivno ispravno. Ovakav je sud i profesora Marjanovića o katoličkoj Crkvi i Isusovcima i rimskom svećenstvu. Sam bi morao lako uvidjeti, da je njegov sud i smiješan. Ta kada je ta Crkva mogla zastraniti u dogmama i načelima morala? Ta on sam priznaje na str. 16. svoje brošure: »Do deobe crkava (1054.) nije bilo velikih odstupanja. U osnovi se osećala jedna hrišćanska kultura koja je odnegovala na dvama različitim zemljištima«. Kada je nastala ta razlika ili pogreška i zabluda sa strane katoličke Crkve? Vidi se, da g. profesor piše o stvari, koju niti poznaje niti nastoji da objektivno stvar prikaže. Zar je to rad sa strane istočne crkve, da jednom dođe do jedinstva u ovoj državi?

Darwinizam i crnci u Kongu. Pristaše darwinizma hoće da silom svagdje vide dokaze u prilog svojih teorija ili želja. Tako su nekoji kazali, da je to ostatak majmunske stare naravi, što se urođenici u Kongu penju na stabla i ondje ostanu. Što je u stvari? J. Frässle je nedavno izdao kod Herdera »Die Negerpsyche im Urwald am Lohali«. Od dobro poznaje svoje crnce, jer je ondje djelovao kao misijonar 15 godina, pa opisuje, kako mu se potužio jedan urođeni crnac, koji je stanovao na stablu, što mu je neki Evropejac kazao, da je to dokaz e potječe od majmuna; potužio mu se ovako: »Je li taj bijelac sasma bolestan u svojoj glavi? Što bi on učinio, ako bi voda Konga došla do nosa? Bi li pustio da ga voda zaduši ili bi se popeo na stabla i tu čekao dok se voda ne spusti? Mi se penjemo na stabla, da se spasimo. Da onaj Evropejac to isto učini, zar bi stoga bi potomak majmuna?«

Jednom dođe k P. Frässlu neki amerikanski profesor, koji je vjerovao u to, da je čovjek samo daljnji životinjski razvitak. On se odmah dade na to da mjeri lubanje onih urođenika u Kongu blizu ekvatora i vas zanesen poče dokazivati o. Frässlu, kako se njegovo uvjerenje evo podudara s njegovim mjerenjem i uspoređivanjem s majmunskim glavama. O. Frässle je šutio i odveo g. profesora u selo. Tu su u jednoj kolibi našli majku s djetetom. I to je dijete imalo na glavi košić. Čemu to? Majka je time htjela da dade svom djetetu posebnu formu glave. Profesor se tome začudio, ali je odmah i zapustio svoje mjerenje i izvode.

Ovome nadodaje o. Frässle: »Mi smo se navikli, da si predočujemo da su crnci gnjusni i zamazani. To je krivo. Ta ti se crnci peru tri puta dnevno,

barem crnci plemena Kisoko, Kibango i Kingala. Svaki crnac nosi sobom drvenu četkicu, da očisti zube iza svakog jela. Oni se hrane samo jedan put dnevno i to na večer.«

DR. ŠANDOR PL. BRESZTYENSKY O LIBERALIZMU.

Dr. Š. pl. Bresztyensky napisao je brošuru pod naslovom »Liberalizam i kršćanstvo« i objelodanio je g. 1897. Povodom je bio Dr. Spevec, koji u zagrebačkom saboru reče, da su katolici protiv slobode. Ovo je rekao prigodom promjene zakona o slobodi tiska. Ta je brošura vrlo važna, i danas kao da je pisana za naše doba. Doduše Dr. Bresztyensky veli: »U našoj užoj Hrvatskoj domovini, u Banovini, moderni liberalizam nije do sada, hvala Bogu i živoj vjerskoj svijesti naroda, postigao ni iz daleka onih vanjskih uspjeha, kojima se ponosi u ostalim dijelovima austro-ugarske monarhije, a najpače u Ugarskoj«.

Danas on ne bi ovako pisao, nego bi priznao, da se već gušimo u liberalnom moru.

Iz ove lijepe i poučljive brošure vadimo dvije opaske, i to onu o liberalizmu uopće, i o njegovoj taktici u školskom pitanju napose.

Dr. Bresztyensky piše:

»Sude li pojedini pristaše liberalizma o vjeri uopće, a o kršćanstvu napose, bud kako, moraju oni svi (provađajući dosljedno načelo apsolutne slobode ljudske i neovisnosti od svake više, izvan ljudskoga društva, države, stojeće volje) doći do istih posljedaka: najprije do posvemašnjega vjerskoga indiferentizma u cijelom javnom životu ljudi, a tada (rade li vjerske zajednice, crkve, proti tomu indiferentizmu) do očitoga neprijateljstva i progona istih.

Vjerski je indiferentizam uprav najnužnija neizbježiva posljedica težnje za apsolutnom emancipacijom čovjeka od Boga, pa on ne može sustati niti onda, kad se ta svrha kani postići sredstvom ateizma, koji bi uistinu, kad bi mogao postati općim pravilom, najsigurnije, uprav nužno, priveo čovjeka do potpune suverenosti njegove volje i njezinoga očitovanja u djelima, na koliko za ove dostaju fizične sile, koje bi opet onda morale postati umjesto više moralne moći, jedinim ograničenjem čovječje djelatnosti.

A i sa praktičnoga stanovišta mora liberalizam opravdanim smatrati i očitu ateističku struju. Ta koju svrhu može imati priznavanje vrhovnoga samosvjesnoga bića, kad se kao prvo i temeljno načelo nauča: potpuna sloboda i neodvisnost čovjeka od bivstvovanja i volje takovog bića? U daljnoj dosljednosti morali bi i svi politički sustavi, do uključivo skrajnog socijalizma, opravdani biti, na koliko priznavaju obvezatnom kolektivnu volju, što samo anarhiste čine« (str. 12).

O liberalizmu na školskom polju vadimo ovaj ulomak iz spomenute brošure:

»Liberalna je država redovito neprijateljska proti svemu, što je konfesijonalno, a najpače proti pozitivno-vjerskom odgoju. Zato ona nastoji oko toga, da crkvene, imenito redovničke škole (u kojima će odgoj i uz najstrožiji nadzor beskonfesijonalne i bezvjerske države ipak u prvom redu biti kršćanski (kao javne onemogući ili na najneznatniju mjeru suzi; a ujedno da ona (država i općina) diže što više i odgojnih zavoda sa smjerom i duhom (da se najblaže izrazim) prostim od svake konfesijonalne predsude i primjese, iz kojih su onda naravno kao učitelji isključeni redovnici. (Od tog pravila dozvoljava iznimke samo onda, kad to ište financijalni interes države ili općine. To je karakteristično za onaj isti liberalizam, koji teži za uništenjem crkvenih redova).

Uz ono stožerno načelo liberalizma o potpunoj slobodi čovjeka od Božjih zakona liberalna država ne smatra u svojim školama crkvenu vjeroauku nužnom, pak ju ili ograniči na najmanju mjeru, ili je ne propisuje ex lege obligatnom, nego ostavlja volji roditelja, a povjerava je eventualno i svjetskim učiteljima bez obzira na njihovu konfesiju i vlast Crkve; ili ju napokon iz državnih i općinskih škola sasvim isključuje, a svaki vjerski znak, kaošto raspelo i t. d., u njima strogo zabranjuje. — U školskom uzgojnom sustavu liberalnih država nema ni mjesta kršćanskom moralu, već naučava takova načela moralna, koja (analogno Rousseauovomu građanskom vjerozakonu) proizviru iz čistog »humaniteta« ili iz »kolektivne volje« ljudi uz materijalistički smjer, i nužno bez svake veze s Bogom i dušom.

Žestina borbe liberalizma na školskom polju proti vjeri i Crkvi morala je proizvesti u pučanstvu proniknutom kršćanskim načelima protuakciju, koja proistječe iz dubokoga vjerskoga čuvstva i nepokolebivoga uvjerenja o pogubnosti bezvjerskoga odgoja, koji bi stvorio generaciju neznajuću i nemareću za viši kakav universalni moralni poredak; generaciju nepriznavajuću uzvišen kršćanski ideal čovječji, pripravan iz ljubavi spram Boga i bližnjega na najveću samozataju i požrtvovnost; generaciju, u kojoj bi redovito jedini auktoritet u vanjskom djelovanju bila država, jedine granice slobodi pojedinca državni zakoni. To bi bila generacija, kojoj bi unutar tih granica materijalni egoizam mogao lako postati jedinim mjerilom, a servilnost spram gore i bahatost spram dole najsigurnijim sredstvom i u svakom radu.

Da se to ne zbude, diže i uzdržaje kršćansko žiteljstvo ogromnim žrtvama (makar i samo privatne) konfesijonalne škole i odgojne zavode i učilišta, sve do najviših, na kojima se znanosti u kršćanskom duhu njeguju. U tom se najviše odlikuju Francuzi.

Promatra li se velika djelatnost kršćanskih crkvi, a najpače katoličke, na uzgojnom i naučnom polju, i živa borba za konfesijonalne škole, tad valja priznati, da je vjerska struja moralno mnogo jača od one protuvjerskog liberalizma.

Iz ovih u kratko navedenih opreka među modernim liberalizmom i kršćanstvom, iz postupanja prvog proti kršćanskim crkvama, najpače katoličke, bit će svakomu misaonomu čovjeku jasno, da mora postojati diametralna protivština među oba ova sustava. Crkva je jaki, živi organizam, koji djeluje jur gotovo dvije tisuće godina na sve odnose čovječanstva; koji je zakonito stekao i uživa kroz mnoga stoljeća u društvu i državi razna prava,

nužna za njegov rad. Niti najradikalniji liberalci, koji smatraju Crkvu samo ljudskom uredbom, ne će moći, imade li u njih pravne svijesti i štovanja samo po državnim zakonima stečenih prava, zanijekati Crkvi pravo samoobrane proti liberalizmu. Ta ovaj radi oko toga, da Crkvu liši najprije pojedinih ,potrebnih joj prava imovine i upliva na ljude, a napokon i samog bivstvovanja njezinoga. Moderni liberalizam ne vrijeđa u ostalom svojim u kratko navedenim načelima i postupkom samo kršćanstvo i njegove crkve kao cijelost, kao juridičku osobu, nego ujedno i najsvetija čuvstva, prava i slobodu onih nebrojenih ljudi, koji su po svom uvjerenju vjerni članovi svojih crkvi, te koji ne će i ne mogu dopustiti, da se samo radi njihovog vjerskog uvjerenja s njima gore postupa, njima manje slobode priziaje, a više ograničenja namiće nego li onima, koji ništa ne drže do Crkve, vjere i Boga. A to čini moderni liberalizam povredom prave slobode znanosti i naučavanja, kada otegućuje ili uprav onemogućuje ustrajati, uzdržavati i širiti kršćanske naučne zavode, ili im barem ne priznaje (kaošto u Francuskoj katoličkim visokim školama samo zato, jer su katoličke) ona prava, što ih imaju ini, jednako ustrojeni zavodi? (str. 14—16, 21—22).

HRVATSKA BIBLIOGRAFIJA

Pod ovim naslovom donosimo sve novosti na tržištu hrvatske knjige. Tu sve sudimo prema kršćanskim načelima. Kao »dobre« knjige označujemo sve što se slaže ili se barem ne ogrešuje o kršćanska načela; kao »dvojbene« one knjige, koje se barem u nečem ogrešuju; »loše«, koje se u mnogom dijelu kose s tim načelima.

Dobre:

Balenović V., Kroz Srbiju, Bosnu i Dalmaciju. Str. 64. Zagreb 1926.

Erben-Šulce, Prednjačka škola. Str. 32. Zagreb 1926.

Le Bec Dr., Stručnjačko mnijenje o nekim nadprirodnim ozdravljenjima postignutim zazivanjem sv. Tereze Maloga Isusa. Str. 28. Dubrovnik 1926.

Maretić Dr. T., Hrvatska ili srpska gramatika. 8. izd. Str. 252. Zagreb 1926.

Maruzzi Dr. D., Esperanto. Str. 96. Zagreb 1926.

— Matija Gubec kalendar 1927. Str. 280. Zagreb 1926.

— U carstvu patuljaka. Str. 48. Zagreb 1926.

— Vjenčić molitava sv. Tereziji Malog Isusa. Str. 48. Dubrovnik 1926.

— Zakon o stanovima. Str. 32. Sarajevo 1926.

Zaninović o. A., Marulićeva pjesma Tužen'je grada Hjerozolima. Str. 12. Split 1926.

Isti, Laudes iz početka 12. vijeka u Evanđelistaru zadarske crkve sv. Šimuna. Str. 8. Zagreb 1926.

Dvojbene:

Partes John, Billova baština. Str. 100. Zagreb 1926.

Petrović P., Mala. Str. 48. Zagreb 1926.

Isti, Rod. Str. 36. Zagreb 1926.

Isti, Čizma. Str. 36. Zagreb 1926.

Isti, U naviljcima. Str. 28. Zagreb 1926.

Loše:

Leblanc M., Zlatni trokut. Str. 294. Zagreb 1926.

UREDNIŠTVO JE PRIMILO:

N. Štuk, Alternativa o Hristu ili pravi pojam o njegovoj ličnosti. Str. 16. Dubrovnik, Dubr. hrv. tiskara 1926. Cij. 4 Din.

Dr. A. Živković, Katolička Crkva i duh evropske kulture. Str. 32. Zagreb 1926.

A. Lambrette S. J., S. Louis de Gonzague. Sa mission, soname. Str. 140. Louvain, Museum Lessianum. 1926.

H. Bernard S. J., Essai historique sur les Exercices spirituels de saint Ignace depuis la conversion d'Ignace (1521) jusqu'a la publication du Directoire (1599). Str. 264. Louvain, Museum Lessianum 1926.

— Nemoj psovati! Str. 28. Zagreb 1926. Nakladni zavod »Sijač«.

— Pravo i realno bogatstvo narodâ i državâ. II. izdanje. Zagreb 1926. Nakl. zavod »Sijač«.

J. Creusen S. J., Tabulae fontium traditionis christianae. II. izdanje. Louvain, Museum Lessianum.

— Cvijet iz pustinje. Otac Marije Anđelko. Preveo A. Špoljar. Str. 54. Banja Luka. Cij 6 Din poštom.

— Brat Gabrijel ili Zašto se ide u Trapiste? Preveo s francuskoga A. Špoljar. Str. 108. Banja Luka. Cij. 11 Din poštom.

Prof. St. Stanojević, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. Svezak 11. str. 225—336; sv. 12. str. 337—448; sv. 14. str. 561—672.

Don Fr. Ivasović, Pouka o pet zapovijedi sv. matere Crkve. Str. 138. Split 1926. Cij. 10 Din.

Dr. L. Mohler, Aus der ältesten Zeit des Christentums u. der Kirche. Str. 32. Paderborn, F. Schöningh. Cij. 45 pf.

F. X. Seppelt, Der hl. Franziskus von Assisi. Str. 32. Isto kod Schöningha. Cij. 45 pf.

J. Beckmann, Aus mittelalterlichen Klöstern. Str. 32. Isto kod Sch. Cijena 45 pf.

Dr. Mohler, Christenverfolgung u. Märtyrerakten. Str. 32. Isto kod Sch. Cijena 45 pf.

Dr. Stapper, Die Messe im Abenmahlsaale u. in der urchristlichen Kirche. Str. 48. Isto kod Sch. Cij. 55 pf.

Dr. M. Bierbaum, Aus dem kirchl. Rechtsleben des Mittelalters. Str. 32. Isto kod Sch. Cij. 45 pf.

Bierbaum, Papstum, christl. Staatsordnung u. christl. Völkerversöhnung. Str. 32. Cij. 45 pf.

Dr. J. P. Kirsch, Aus den römischehn Katakomben. Str. 40. Isto kod Sch. Cij. 50 pf.

Dr. K. Kastner, Die grosse Säkularisation in Deutschland. Str. 32. Cij. 45 pf. Kod Sch.

J. M. Jansen, Die Einführung des Christentums in Deutschland. Der hl. Bonifatius. Str. 32. Cij. 45 pf. Isto kod Sch.

Dr. E. Stein, Der hl. Augustin. Str. 32. Isto od Sch. Cij. 45 pf.

Dr. M. Blerbaum, Kirche u. Kultur, Kungebungen der letzten Päpste von Pius IX. bis Pius XI. Str. 40. Cij. 50 pf. Isto kod Sch.

Dr. H. J. Schmidt, Der preussiche Kulturkampf. Str. 32. Kod Sch. Cij. 45 pf.

Dr. Kastner, Der innere Aufschwung des deutschen Katholizismus im 19. Jahrhundert. Str. 40. Kod Sch. Cij. 50 pf.

P. Teofil Spačil D. I., Doctrina theologiae orientis separati de sacramento baptismi. Str. 168—264. Roma, Institutum orientale. Cij. 8 lira.

Dr. J. Šćetinec, Obrtničko pitanje. Str. 98. Cij. 10 Din.

H. Lorenz u. E. Kirschbaum S. J., Jesuitenkalender für das Jahr 1926. Str. 296. Regensburg, J. Habbel.

Dr. Drag. Kniewald, Iz savremenog crkvenog života. Str. 16. Zgb. 1926.

G. Brunengo S. J., Il Nabucodonosor di Giuditta. Disquisizione biblico-assira. Str. 224.

C. G. Rinaldi S. J., Il valore del Sillabo. Str. 300.

Fr. Grossi-Gondi S. J., Principi e problemi di critica agiografica. Atti e spoglie dei martiri. Str. 204.

Isti, Trattato di epigrafia cristiana latina e greca del mondo romano occidentale. Str. 512. Roma, Università Gregoriana. Cij. 7.50 lira.

Isti, I monumenti cristiani iconografici ed architettonici dei sei primi secoli. Pittura, scultura, cimiteri, basiliche. Str. 474. Roma, Università Gregoriana.

St. Zalenski S. J., I Gesuiti in Russia bianca. Str. 548. Cij. 4.50 lira.

Uroš Petrović, Za svaki dan. Predgovor Slobodana Jovanovića. Str. 64. Beograd, Knjižara S. Cvijnovića. Cij. 20 Din.

Fr. Ferster, Socijalna kultura. Preveo Vuk Vrhovac, Str. 58. Beograd, Knjižara Cvijanović. Cijena 10 Din.

Urednik: A. Alfirević D. I.
Vlasnik: Kolegij Družbe Isusove u Zagrebu — Ljudevit Dostal D. I., rektor
Tiskom »Glasnika Srca Isusova« — Antun Alfirević D. I.

Sadržaj „Života“ g. 1926. God. VII.

Kultura.
Godina 1926. (A.) — 1.
Himba pod plaštem patriotizma u Meksiku (P. B.) — 366.
Intelektualna kriza i crkveni redovi (René Bazin) — 22.
Kamo vodi kultura? (F. Šanc D. I.) — 263.
»Molimo te, Kriste, idi od nas!« (A.) — 129.
Naše se vrijeme vraća u pogansko nećudorede (P. B.) — 368.

Filozofija.
Badenska ili freiburška filozofija (A.) 200.
Marburška filozofija (A.) — 137.

Etnologija.
Crnci u Kongu (J. Frässle S. C. J.) — 275.
Etička etnologija (W. Schmidt S. V. D.) — 71.
Indijski fakiri (A. A.) — 85.
Kauzalno mišljenje i primitivni ljudi (I. Lindworsky D. I.) — 321.
Na čemu je sada etnologija? (W. Schmidt S. V. D.) — 7.

Slobodno zidarstvo.
Slobodno zidarstvo — 10.
Slobodno zidarstvo u SHS — 270.
Internacijonalno framasunstvo — 350.

Arheologija.
Dogmatski natpisi prvih 5 vjekova (F. Grossi-Gondi D. I.) — 206.
»Mučenik« (F. Grossi-Gondi D. I.) — 285.

Književnost.
Rabindranath Tagore — 332.
Sigrid Undset, norveška spisateljica — 290.
Strindberg i katolicizam (H. Bahr) — 235.

Misije.
Katoličke misije (A. A.) — 91.
Organizacije i uspjeh misijskog rada (A. Alfirević D. I.) — 158.
Sadašnjost i budućnost katoličkih misija (A. Alfirević D. I.) — 346.

Vjerska pitanja.
Anđeoski hljeb (E. Springer D. I.) — 327.
Bezbožni učenjaci u škripcu (E. Springer D. I.) — 76.
Čudesa novih svetaca (A.) — 220.
Današnje stanje istočnih crkvi i istočnih obreda (R. Janin) — 152.
Dogmatski razvitak (R. M. Schultes O. P.) — 79.
Don Bosco i Viktor Hugo (B.) — 363.
Jubilejska godina 1926. (A.) — 66.
Kako su Focija proglasili svecem? (P. S.) — 295, 343.
Kralj vjekova (A.) — 257.
Nešto o spihologiji otuđivanja od Crkve (dr. Jozevov) — 97, 143.
Sizifove muke — 226.
Sjedinjenje crkvi (A.) — 193.

Liturgija.
Ljepota crkvene godine (Dr. I. Merz) — 214.

Prirodoslovlje i paleontologija.
Da li se čovjek razvio od životinje? (A.) — 237.
Diluvijalni čovjek (P.) — 147.
Policija u prirodi (F. Theissen D. I.) — 104.
Umiranje Darwinizma (Dr. A. Süssengut) — 28.
Zar je čovjek uistinu potekao od životinje? (G.) — 359.

Škola i socialia.
Kakva je škola bez pouke u vjeri — 357.
Nešto o braku (Vj.) — 299.

Država i politika.
Evropska bilanca (G. de Reynold) — 18.
O konstitucijama (H. Belloc) — 168.

Mozaici.
Slavimo Boga — 171.
Suncokret — 170.
Za Isusom — 172.

Organizacija.
O. katoličke mladeži — 173.
O. katoličkih pisaca, novinara, liječnika i profesora — 50.

Naša pisma.
Katolička Crkva u Portugalskoj — 30.
Kat. Crkva u Kanadi — 354.
Katolici u Ugarskoj — 34.
Katolička Poljska — 163.
Naše pismo iz Njemačke — 23.

Katoličke smjernice načela i rada.
Crkva i žensko odijelo — 108.
Djevojke i gombanje — 50.
Država i neposjednici — 371.
Duh katoličke akcije — 246
Hrvatsko katoličko orlovstvo i franjevačka godina — 247.
I mensura je zabranjena — 47.
Izdanja, koja moraju imati prethodno crkveno dopuštenje — 246.
Javno ćudorede — 244.
Katolici i škola — 47.
Katolici i politika — 48.
Katolička Crkva i pacifizam — 108.
Katoličke novine: njihova prava i dužnosti — 244.
Katolici i pornografija — 244.

Katolici i subotnje noćne zabave — 246.
Katolici i jutarnji izleti u nedjelju i blagdane — 246.
Katolici i suradnja s interkonsijskim društvima — 308.
Katolici i katolička akcija — 310.
Katolički glumci — 371.
Konfesijska, ne simultanska škola — 108.
Liječnik i sv. pričest — 49.
Loše odijelo — 245.
Muške i ženske uloge u predstavi — 50.
Nekatoličke organizacije — 372.
Nekršćanski kapitalizam — 371.
Papa o duhovnim vježbama — 309.
Papa i posluh — 372.
Pijo XI. i slobodni zidari — 108.
Protiv dvoboja i menzure — 372.
Protiv nećudoredne nošnje — 309.
Protivuvjerske skupštine ne smijemo posjetiti — 309.
Rezolucije Saveza hrv. kat. orlica — 247.
Rezolucije hrvatske katoličke omladine — 247.
Rezolucije Katoličkog dana u Metkovićima — 248.
Samoubojstva i crkveni pogreb — 373.
Skauti pripadaju kat. akciji — 371.
Spaljivanje mrtvaca — 245.
Sv. Otac papa protiv plemenske oholosti — 108.
Svjetovnjaci svećenička pomoć — 245.
Što je učitelj? — 47
Što se ne smije čitati? — 245.
Tjelesna kultura — 47.
U čemu su katolici svjetovnjaci slobodni i u čemu nijesu? — 310.
Većina i pravo — 310.
Žensko odijevanje — 243.

Bilješke.

Darwinizam i crnci u Kongu — 377.
Dr. Š. Bresztyensky o liberalizmu — 378.
Framasuni u sjev. Americi — 307.
Framasunska loža i »nepoznati vojnik« — 116.
Kinematograf i zaštita djece — 305.
Lubanja jednog Kafra — 118.
Narodna predaja o općem potopu — 307.
Neotomizam u Louvainu — 180.
Nešto o židovskoj povijesti — 179.
Pučanstvo u Francuskoj — 307.
Stanje pravoslavne crkve u SHS — 117.
Sud o savremenim pitanjima — 179.
Teokracija — 180.
Vrsta — 116.

Misli i djela.

»Apostolat ulice« — 107.
Baden Powel katol. skautima — 46.
Katoličko književarstvo — 107.
Mgr Seipel o miru naroda — 45,
Profesori u Italiji i vjerski odgoj —
Za socijalni mir — 43.

Fiat lux!

Bračne rastave u Njemačkoj — 313.
Budući Rim — 249.
Da li je papa razriješio zakoniti brak bosanskog kralja? — 251.
Framasunstvo u SHS i vjera — 184.
Haeckel i haeckelizam — 252.
Hinković redivivus — 41.
Iz nepoznatoga svijeta — 39.
Kongres slobodnih zidara u Beogradu — 376.
Konkordat Jugoslavije s Vatikanom — 119.
Lunaček o prof. Šišiću — 38.
Malthusova teorija o populaciji — 374.
Nekoliko neispravnosti prof. Srkulja — 36.
Opasan porast pučanstva u Njemačkoj — 37.
Papa i prof. Dr. Ć. Marjanović — 376.
Papa i školstvo u Srbiji — 120.
Prof. Srkulj o Isusovcima — 123.
Prof. Srkulj o 30. godišnjem ratu i o prirodnim naukama u srednjem vijeku — 124.
Prof. Srkulj krivo piše o papinskoj vlasti — 311.
Qui bene distingvit, bene docet — 121.
Starokatolicizam i pravoslavlje — 181.
Sutor, ne ultra crepidam! — 312.
Zar je antropozofija znanost? — 182.
Zar novi Krist? — 310.

Perom i olovkom.

Da li je bio »opći potop« — 241.
J. Wittig na indeksu — 241.
Krleža, Andrić i Gligorić — 240.
Miroslav Krleža — 240.
O Duns Scotu — 240.
Sadhu Sundar Sibgh — 239.

Hrvatska bibliografija

60, 125, 191, 254, 317, 380.

Književni pregled.

Filozofija — 185.
Govorništvo — 109.
Kat. Crkva. Crkvena muzika — 188.
Lijepa knjiga i umjetnost — 55.
Misije — 110.
Nabožnost — 59.
Nabožna djela — 186.
Prirodne znanosti — 186.
Razno — 109.
Socialia i razno — 58.
Životopisi i askeza — 57.
Životopisi — 188. Teologija — 189.

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA

DIONIČARSKO DRUŠTVO.

Centrala: Zagreb, Preradovićeva ul. br. 5.
Podružnice: Rijeka, Sarajevo.
Ispostave: Bribir, Čabar, Hreljin i Sušak
DIONIČKA GLAVNICA: . . . . . Din 5,000.000.—
PRIČUVE: . . . . . » 5,000.000.—
ULOŠCI preko . . . . . » 40,000.000.—

Prima uloške na knjižice i na tekući račun te ih ukamaćuje najpovoljnije. Bavi se svim poslovima, koji spadaju u bankovnu i mjenjačnu struku. Upravlja zemaljskim svilogojstvom u čitavoj Hrvatskoj i Slavoniji.

HRVATSKA KATOLIČKA BANKA D. D.

Zagreb, Jurišićeva ulica broj 10. Vlastita kuća.

Telefon 13-02 i 18-41

Prima uloške na knjižice i tekući račun, te ih ukamaćuje najpovoljnije. Eskomptira mjenice, devize i čekove. Financira trgovačka, obrtna i industrijska poduzeća. Obavlja sve burzovne naloge najkulantnije. — Kupuje i prodaje devize uz najpovoljnije uvjete.

Bavi se uopće svim u bankovnu struku zasjecajućim poslovima.

Tvornice strojeva i ljevaonice d. d.

ULJUBLJANI.

DUNAJSKA CESTA 35.

Ljevaonica priznata prvovrsnih **brončanih zvona,** prije Samassa, utemeljena 1767. god.. (Karlovska c. 1.). Najveći i najstarija domaća zvonarnica. Najbolji materijal — krasni zvrci — kratak dobavni rok — konkurenčne cijene. — **Zahtijevajte naše kataloge i cjenike!**

Zadružna sveza, zadruga u Zagrebu.

Pejačevićev trg 15. *brzojavi: Svezadružna,* *Telefon 21—09.*

Prima uloške te ih ukamaćuje najpovoljnije 6—10%.

Osniva i vodi zadruge svih vrsti kao kreditne, nabavne, mljekarske i t. d.

Nabavlja robu uz tvorničke cijene.

Posreduje prodaju seljačkih proizvoda uz najpovoljnije uvjete.

Hrvatska gospodarska banka d. d. Zagreb
Petrinjska ulica br. 4.

Prima štedne uloške na knjižice i tekući račun uz najbolje ukamaćenje. Podijeljuje zajmove uz povoljne uvjete i bavi se sa svim bankovnim poslovima.

OSIGURANJE POKRIVA SVAKU ŠTETU OD POŽARA, GROMA I TUČE!

Životnim osiguranjem štediš za stare dane i skrbiš za svoj porodicu u slučaju smrti!

Za provedenje takovih i svih drugih vrsti osiguranja obratite se na najstariji hrvatski osiguravajući zavod

»CROATIA«

osiguravajuću zadrugu u Zagrebu,
koju je g. 1884. osnovala općina slobodnog i kr. glavnog grada

ZAGREBA.

»Croatia« ima svoje sjedište u Zagrebu, u vlastitoj palači, na uglu Marovske i Preradovićeve ulice, a svoje filijale i glavna zastupstva, odnosno mjesne povjerenike u svim većim mjestima naše domovine.

Zadružna imovina iznosi Din 50 milijuna.

Osigurajte kod domaćeg osiguravajućeg zavoda »Croatiae«!